

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ BİLİM DALI**

**ABDAL-ALEVİLİK İLİŞKİSİ KONYA MERKEZ
YENİMAHALLE VE DOĞANLAR MAHALLESİ
ÖRNEĞİ**

Fethullah ETYEMEZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
Doç. Dr. Doğan KAPLAN**

KONYA-2019

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ BİLİM DALI**

**ABDAL-ALEVİLİK İLİŞKİSİ KONYA MERKEZ
YENİMAHALLE VE DOĞANLAR MAHALLESİ
ÖRNEĞİ**

Fethullah ETYEMEZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
Doç. Dr. Doğan KAPLAN**

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fethullah ETYEMEZ		
	Numarası	148106011155		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ/İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	ABDAL-ALEVİLİK İLİŞKİSİ KONYA MERKEZ YENİMAHALLE VE DOĞANLAR MAHALLESİ ÖRNEĞİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Fethullah ETYEMEZ

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fethullah ETYEMEZ
	Numarası	148106011155
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç.Dr. Doğan KAPLAN
	Tezin Adı	ABDAL-ALEVİLİK İLİŞKİSİ KONYA MERKEZ YENİMAHALLE VE DOĞANLAR MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ABDAL-ALEVİLİK İLİŞKİSİ KONYA MERKEZ YENİMAHALLE VE DOĞANLAR MAHALLESİ ÖRNEĞİ başlıklı bu çalışma 25/02/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç.Dr.	Doğan KAPLAN	
2	Prof. Dr.	Sinan GÖNEN	
3	Dr. Öğrt. Üyesi	Aytekin ŞENZEYBEK	

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTUSU
--	---	--

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fethullah ETYEMEZ		
	Numarası	148106011155		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç.Dr. Doğan KAPLAN		
Tezin Adı	ABDAL-ALEVİLİK İLİŞKİSİ KONYA MERKEZ YENİMAHALLE VE DOĞANLAR MAHALLESİ ÖRNEĞİ			

Abdal Alevilik İlişkisi Konya Merkez Yenimahalle ve Doğanlar Mahallesi Örneği isimli tezimizde Anadolu kültürünün önemli bir ögesi olan Türkmen-Alevi Abdal toplumunu Konya Merkez Mahalleleri özelinde Mezhepler Tarihi Bilimi çerçevesinde incelemeye ve ortaya koymaya çalıştık.

Çalışmamız bir giriş, iki bölüm ve bir sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde konunun önemini belirterek Abdal kavramını Etimolojik ve İstilahi anlamını kavramsal bir çerçevede ortaya koyduk. Abdalların ve Konya Abdallarının tarihsel sürecini, Türkiye’de yaşayan Abdal topluluklarının yaşam alanlarını, Abdal kavramının doğuşundan günümüze Alevilik, Bektaşilik, Kalenderilik gibi ilişkili olduğu alanlarla ilgili bilgileri birinci bölümde sergiledik. Araştırmamızın ikinci bölümünde Konya Abdallarının Dini inanışları, inanç ritüelleri ve yaşam biçimleri ile ilgili elde ettiğimiz bilgileri, gözlemleri ortaya koymaya çalıştık. Sonuç olarak da bir değerlendirme yaparak çok daha iyisinin yapılabileceği ve daha fazla emek sarf edilebileceği bilinci ile çalışmamızı bitirmiş olduk.

Anahtar Kelimeler: Abdal, Konya Merkez, Alevi, Yenimahalle, Doğanlar Mahallesi

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTUSU
--	---	--

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Fethullah ETYEMEZ		
	Student Number	148106011155		
	Department	TEMEL İSLAM BİLİMLERİ / İSLAM MEZHEPLERİ TARİHİ		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	x	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Doç.Dr. Doğan KAPLAN		
Title of the Thesis/Dissertation	ABDAL AND ALEVISM RELATIONSHIP IN THE EXAMPLE OF KONYA CITY CENTER YENİ MAHALLA AND DOĞANLAR NEIGHBOORHOODS			

The aim of this thesis titled “Abdal and Alevism Relationship in The Example of Konya City Center Yeni Mahalle Neighborhood” to examine and present relationship between Alevism and Abdal which is an important element of Anatolian culture in the example of Konya City Center Yeni Mahalle Neighborhood.

This study consists of one introduction and two chapters and one conclusion. In the introduction we put the methodology of this study and we analyzed the meaning of word “Abdal” terminologically. Secondly we tried to explain the historical process of Abdal communities living in Turkey. In the first chapter we put the relationship between Alevi and Bektashis and Qalenders with Abdals. In the last chapter we examined Konya City Abdals who live in city center of Konya separately in some neighborhoods. We attend their Cem Ceremonies and interviewed their Dedes and talked another important persons and tried to understand what they think and what they believe and what do they want as a ignored community. In the conclusion evaluated the results we reached and put forward some suggestions.

Key words: Abdal, Konya City Center, Alevi, Yenimahalle and Doğanlar Neighborhoods.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	1
2. Araştırmanın Konusu ve Yöntemi.....	1
3. Kavramsal Çerçeve: Etimolojik ve İstılahi Olarak Abdal Kavramı.....	4
3.1. Abdal Kelimesinin Etimolojik Tahlili	4
3.2. Tasavvufi Bir Terim Olarak Abdal Kavramı.....	5
BİRİNCİ BÖLÜM.....	10
ABDAL -ALEVİLİK İLİŞKİSİ VE TARİHSEL SÜREÇTE ABDALLAR.....	10
1. Alevilik Nedir?.....	10
2. Abdallar ve Alevilik	11
3. Abdallar- Bektaşilik İlişkisi.....	13
4. Abdal- Kalenderîlik İlişkisi	19
5. Babaîler İsyanı ve Abdallar İlişkisi	22
6. Tarihsel Süreçte Abdallar	26
7. Konya İlinde Abdal Varlığının Tarihçesi	32
8. Konya Ahalisince Günümüzde ve Geçmişte Abdallara Bakış	34
9. Abdallar'ın Çingene Şeklinde İsimlendirilmesi	36
10. Türkiye'de Abdalların Yaşadığı Yerleşim Birimleri	37
İKİNCİ BÖLÜM	45
KONYA ABDALLARI.....	45
1. Konya Abdallarının İnanç Yapısı.....	45
1.1. Allah-Muhammed-Ali Üçlemesi.....	48
1.2. Cem, Miraç ve Kırklar Meclisi	52
1.3. Ehl-i Beyt (Beş Esmâ)	57
1.4. On iki İmam.....	58
1.5. Mürşit-Dede-Talip.....	62
1.6. Musahiplik	67
1.7. On iki Hizmet	68
1.8. Adap ve Erkân.....	73
1.9. Niyaz77	
1.10. Dâr-Dâr'a Durma.....	80
1.11. Hayırlı-Gülbank	83

1.12.Cenaze Erkâmı	87
2.Yenimahalle Örneği	88
2.1.Tatlıcak Mahallesi (Köyü).....	91
2.2.Meram Ali Ulvi Kurucu Mahallesi (Çomaklı-Alakova Civarı)	93
3.Doğanlar Mahallesi Örneği.....	94
SONUÇ.....	97
KAYNAKÇA	100
YAZILI KAYNAKLAR	100
GÖRSEL KAYNAKLAR.....	103
SÖZLÜ KAYNAKLAR.....	104
EK I	107
Örnek Katılımcı Gözlem Soruları	107
EKLER II.....	108
Fotoğraflarla Konya Abdalları, Yaşam Alanları ve Ziyaretleri	108

KISALTMALAR

a.g.e. :	Adı geçen eser
b.	bin
Bkz.:	Bakınız
Bsm: :	Basım
C. :	Cilt
Çev. :	Çeviren
DİA. :	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Ed. :	Editör
F-:	Fotoğraf
Haz. :	Hazırlayan
Hz. :	Hazreti
İBAV: :	İlahiyat Bilimleri Araştırma Vakfı
İSAM :	İslam Araştırmaları Merkezi
K.:	Kaynak Kişi
km. :	Kilometre
M.Ö. :	Milattan Önce
Ö. :	Ölümü
Örn. :	Örnek
Röp. :	Röportaj
s. :	Sayfa
Say. :	Sayı
thk. :	Tahkik.
v.d. :	Ve diğerler yazarlar
Vs. :	Vesaire

ÖNSÖZ

Abdal kavramı Anadolu’da yaşayan hemen herkes için, doğru ya da yanlış az ya da çok, bilinen bir kavramdır. Abdallar çoğu zaman mevsimlik sepetçilik, Elekçilik, Sünnetçilik, çalgıcılık, bohçacılık, hurdacılık gibi meslekler yapan göçebe unsurlardı. Ama artık büyük oranda şehir merkezlerinde ya da şehir merkezlerine yakın bölgelerde yerleşmeyi tercih ettiler ya da gelişen koşullar onlara yerleşik hayatı zorunlu kıldı. Abdallar Anadolu’da yaşayan birçok insanın çocukluğunun ve gençliğinin bir parçası idiler. Yaşadığımız mahallede yol kenarında, her sene yaz aylarında çadırlarını koyarlar kışa doğru da toparlanıp giderlerdi. Onlarla ilgili tecrübeler Anadolu insanının birçoğunda mevcuttur; lakin meselenin derunundan bihaber bir vaziyette.

Ülkemizin birçok yerinde yanlış bir algı ile “Çingene” diye adlandırılan bu insanların Alevi-Bektaşî kültürünün bir parçası olduklarının az bilinen bir gerçek olduğunu fark ettim. Hayatımıza dokunan bu vakıanın Konya ve ilçelerinde yaşamış birisi olarak araştırılarak ortaya konulması gerektiğini düşündüm. Bu nedenle dini bir inanış farklılaşması olan Şiilikle teması yadsınamaz bir gerçek olan Aleviliğin bünyesinde gelişmiş ve vücut bulmuş Abdal olgusunun, Mezhepler Tarihi Bilimi açısından ortaya konulmasının gerekliliği inancı ile bu çalışmamı yaptım. Ayrıca Konya merkezde yaşayan Abdalların hiç çalışılmadığını, neredeyse literatürde hiç yer almadığını gördüm ve bu beni bu topluluğu araştırmaya yönlendirdi. İlmin yöntemlerinden birisi de olanı olduğu gibi ortaya koymaktır. Bu konuya “Gerçeğe Huu!” diyerek yaklaştık ve kendimizce ilme ve irfana bir katkı sunmaya gayret ettik.

Çalışmamı öncülük eden çok kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Doğan Kaplan’a, Konya’da yaşayan Abdal toplumuna ulaşmamda bana mihmandarlık eden Hüseyin Pekaşık’a, bana kapılarını, sofralarını, yüreklerini açan Dedelere ve Canlara, çalışmamda katkısı olan kıymetli hocalarıma, dostlarıma, özellikle de teknik bilgisini benden hiç esirgemeyen kıymetli dostum Hilmi Bilsin’e teşekkür ediyorum. Çalışmam esnasında başta kıymetli eşimi, çocuklarımı ve başkaca sorumluluklarımı ihmal ettiğimin farkındayım, umarım bu çalışma kefareti olur.

Gayret bizden Tefvik Allah’tandır.

GİRİŞ

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Abdal-Alevilik ilişkisini, Konya-Merkez Yenimahalle ve Doğanlar Mahallelerinde yaşayan Abdal zümreleri bir saha araştırması ile ortaya koyacak olan bu çalışmanın amacı daha önce Mezhepler Tarihi Bilimi bağlamında hiç değerlendirilmemiş, Müslüman ve dini yaşam biçimlerinde farklılıklar olan bu zümreyi olduğu gibi ortaya koymaktır. Bir diğer amacı da Abdal- Alevi ilişkisi ile ilgili az sayıda yapılmış çalışmalara bir yenisini ilave ederek meselenin önemini ortaya koymaktır. Bu konuda sağlıklı değerlendirme yapmak için daha fazla araştırma yapmanın ve bulguları doğru bir şekilde ortaya koymanın ne denli önemli olduğunu konuyu araştıran araştırmacılar dile getirmiştir.

Konya merkezde yaşayan ahalinin “Abdal” diye tanımladığı dini ve kültürel yaşam biçimleri ile dikkatleri çeken bu insanların daha önce hiçbir ilmi araştırmaya konu olmaması meseleyi daha da önemli kılmaktadır. İlahiyat bilimi açısından toplumun inanç yapısını öğrenmek ve doğru bir şekilde ortaya koymak bu hizmeti götürenler için önemli bir bilgi ve veri birikimi olarak hizmete sunulmuş olacak ve doğru hizmete vesile olacaktır. Bu anlamda Konya özelinde Alevi-Bektaşî kimliğinden haberdar olduğumuz Abdal toplumuna ulaşmakta, onları anlamakta ve doğru iletişim kurmakta yaptığımız çalışmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz. Öğrenmek, bilmek ve doğru bilgiyi ortaya koymak bilim insanlarının işi ve vazifesidir. Toplumunu anlamak Sosyolojinin ve her bireye ihtiyacı olan hizmeti doğru bir şekilde doğru zamanda ve doğru yerde ulaştırmak devletin farklı birimlerinin ayrı ayrı vazifeleridir. Bu anlamda Konya toplumunun önemli ve ayrılmaz bir parçası olan Abdalların, kökenleri ve dini yaşam biçimlerini olanı olduğu gibi ortaya koyarak bilime ve hizmet götürenlerin istifadesine sunmaya çalıştık.

2. Araştırmanın Konusu ve Yöntemi

Araştırmanın konusu Abdal-Alevilik ilişkisi, Konya-Merkez Yenimahalle ve Doğanlar Mahallelerinde yaşayan Abdal zümresidir. Mezhepler Tarihi Bilimi açısından bu konu ele alınmış, belirtilen mahallerdeki Abdal zümreler onların İslam'ı

yaşayış ve ele alış biçimleri incelenmiştir. Ayrıca bu insanların Abdal-Alevi kavramı ile ilgili düşünceleri araştırmamızın neticesinde elde etmeye çalışacağımız bir veri olacaktır.

Bu çalışmada temel yöntemimiz sosyal-bilimsel çalışmaların ana yöntemi olan Deskriptif (olduğu gibi) metot olacaktır. Ayrıca saha araştırması yaparak katılımcı gözlem ve mülakat yöntemi ile insanlarla birebir temas edilerek, olan olduğu gibi ortaya konulmaya çalışılacaktır. Öncelikli olarak gerek Alevilik-Bektaşilik araştırmaları gerekse başkaca konularda yapılmış saha araştırmalarını araştırmamıza başlamadan inceleyerek doğru bir yöntemi baştan teşhis etmeye çalıştık. Özellikle bir saha araştırması olan Orhan Türkdöğün'ün *Alevi-Bektaşi Kimliği (Sosyo Antropolojik Araştırma)*, Mehmet Eröz'ün *Türkiye'de Alevilik-Bektaşilik*, Yusuf Ziya Yörükün'ün *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar* kitabı gibi bize yön çizecek çalışmaları inceledik.

Özellikle kapalı bir toplum olan Alevileri ve Abdalları araştırmak, sahaya ulaşmak ve sahadakilerin bilgilerini alabilmek güç olduğuna bildiğimiz bir olgu idi. Bu konuda bize yardımcı olacak referanslar bularak onlarla birlikte inceleme sahamıza ulaşmaya çalışmaktan başka şansımız yoktu. Kıymetli hocalarımız ve dostlarımızın vasıtası ile inceleme sahamızda araştırma yapabilmemizin önü açılmış oldu. Araştırmamız esnasında fotoğraf çekmek, ses kaydı almak, video kaydı yapmak, notlar almak gibi hususlarda öncelikli olarak muhabetimizden açık yüreklilikle izin alıp mahremiyete ve şeffaflığa dikkat ederek güven kazanmaya çalıştık. Belli bir süreden sonra elde edilen güvenle başka insanlara ulaşmanın önü açılmış ve bilgi kanallarımız çeşitlenmiş oldu. Öyle ki davet edildiğimiz bir ceme katılma ve gözlemlene fırsatımız oldu. Bu zaman içinde karşılıklı rıza ve anlayışla kat edilebilen bir mesafe oldu.

Başlıca yöntemimiz olan saha araştırması ve katılımcı gözlem uygulamalarının günümüzde artık bütüne değil de belirli özel alanlara yönelik derinlemesine uygulandığını görmekteyiz. Küçük guruplarla katılımcı gözlemlerde saygı duymak ve güvenilmek önemli bir unsurdur. Özellikle kapalı toplumlar katılımcı gözlemlerle daha rahat bilgiyi bizim imkânlarımıza sunmaktadırlar. Bu

yöntemin en önemli dezavantajı ise görüştüğümüz kişilerin bizi memnun etmek için bilgiyi tam aktarmaması ya da hoş gidecek tarzda aktarması olarak bizim dikkat etmemiz gereken hususlardandı.¹ Biz bunun farkında olarak sorgulayıcı olmamaya kendi düşüncelerimizin araştırmamıza etki etmemesine, saygı duyduğumuzu azami ölçüde belli etmeye ve açık yürekli olmaya çalışarak muhataplarımızın rahat bir şekilde bildiklerini aktarmalarını sağlamaya çalıştık. Kendimize gizem katacak, kendimizle ilgili belirsizlik oluşturacak her türlü argümanı sorulmadan muhatabımıza sunduk. Ne iş yaptığımız, nerede çalıştığımız, telefon ve iletişim bilgilerimiz muhataplarımızdan istediğimiz bilgilere muadil bizimle ilgili istenen her türlü bilgiyi açık yüreklilikle sunarak güven kazanmak bir zorunluluktan ve bunu saygı duyduğumuz bu insanlara sunmakta mahsur görmedik. Evlerine misafir olduk, sofralarına ortak olduk, evimize davet ettik gelenler oldu daha yakından tanışma fırsatımız oldu.

Sözlü kaynaklarımızı onlara ait elde ettiğimiz gerekli bilgileri çalışmamızın sonunda sözlü kaynaklar olarak ayrıca bir kaynakça oluşturarak hem başka araştırmacılara ufuk açmak hem de araştırmamızın güvenilirliğini ortaya koymak anlamında istifadeye sunduk. Yirmi yedi kişiden oluşan sözlü kaynaklarımızı metin içinde “K.” Kısaltması ile belirttik. Ekler bölümüne ise araştırmamız süresince yaptığımız görüşmelerden elde ettiğimiz izlenimlere örneklik teşkil etmesi amacıyla elde ettiğimiz 2018 yılında kendimizin çektiği otuz adet fotoğrafı ilave ederek meselenin gerçekliğini ortaya koymaya gayret ettik. Bu fotoğraflara atıf yapacağımız zaman “F.” Kısaltmasını kullandık. Görselliğin günümüzde bilgiyi aktarma ve bilgiyi cazip hale getirmede ne denli etkili olduğu bilinci içerisinde çalışmamızı görsel öğelerle zenginleştirmeye çalıştık.

Araştırmanın giriş bölümünde konunun önemini belirterek Abdal kavramını Etimolojik ve İstılahi anlamını kavramsal bir çerçevede ortaya koyduk. Abdalların ve Konya Abdallarının tarihsel sürecini, Türkiye’de yaşayan Abdal topluluklarının yaşam alanlarını, Abdal kavramının doğuşundan günümüze Alevilik, Bektaşilik, Kalenderîlik gibi ilişkili olduğu alanlarla ilgili bilgileri birinci bölümde sergiledik.

¹ Bkz. Orhan Türkdoğan, *Alevi Bektaşi Kimliği*, (İstanbul: Timaş Yayınları, 2004), s.44.

Araştırmamızın ikinci bölümünde Konya Abdallarının Dini inanışları, inanç ritüelleri ve yaşam biçimleri ile ilgili elde ettiğimiz bilgileri, gözlemleri ortaya koymaya çalıştık. Sonuç olarak da bir değerlendirme yaparak çok daha iyisinin yapılabileceği ve daha fazla emek sarf edilebileceği bilinci ile çalışmamızı bitirmiş olduk.

3. Kavramsal Çerçeve: Etimolojik ve İstilahi Olarak Abdal Kavramı

Bu kısımda “Abdal” kelimesinin hem sözlük hem de istilahi anlamı üzerinde durularak bu kavramın günümüze kadar gerek tasavvuf gerekse edebiyat literatüründe kazandığı anlamlar üzerinde durulacaktır. Ayrıca Abdalların tarihsel süreci ele alınacaktır.

3.1. Abdal Kelimesinin Etimolojik Tahlili

“Abdal” (الأبدال) kelimesini Muhammed b. Ebu Bekir er-Râzi, *Muhtâru's-Sihâh*'da Arapçada, ikisi de “karşılık, birinin yerine geçen” mânalarına gelen bedel (بدل) ve bedîl (بديل) kelimelerinin çoğulu olarak belirtmiştir. “Abdâl”ın dünyanın kendilerinden hâli olmadığı salihler topluluğu olduğunu, eğer bunlardan biri ölürse Allah Teâlâ'nın yerine birini getirdiğini ifade etmiştir.² Fîrûzâbâdi ise *el-Kâmûsu'l-muhît*'de “Ebdâl”i Allah Teâlâ'nın yeryüzünü kendileriyle idare ettiği yetmiş kişiden oluşan bir topluluk olarak niteler ki bunların 40'ı Şam'da, 30'u Şam dışındadır. Biri öldüğünde bunların yerine diğer insanlardan biri seçilir.³

İbn Manzur ise *Lisânu'l-Arab*'ında “Ebdâl” kelimesinin tekilin “bedel” ve “bidl” olduğunu, aynı “mesel” ve “misl”, “şebeh” ve “şibh” gibi iki lügat olduğunu söyler. İbn Şumeyl'in senediyle Hz. Ali'den bir rivayette bulunur ki “Ebdâl Şam'da, Nucebâ Mısır'da ve Asâib Irak'tadır” buyurduğunu söyler.⁴

Abdal sözcüğü Türkçe sözlükte “1. Safevîler devrinde İran'da yaşayan Türk oymaklarından biri. 2. Anadolu'da yaşayan birtakım oymaklara verilen ad: Geygel

² Bkz. Muhammed b. Ebu Bekir Râzi, *Muhtâru's-sihâh*, (Beyrut: Müessesetu'r-Risâle, 1994), s.44.

³ Bkz. Muhammed b. Yakub el-Feyrûzâbâdi, *el-Kâmûsu'l-muhît*. thk. Enes Muhammed eş-Şâmî-Zekeriyya Câhbîr Ahmed. Kâhîre: Dâru'l-hadîs, 2008, s.104.

⁴ Bkz. İbn Manzûr Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mûkerrem b. Ali el-Ensârî, *Lisânu'l-arab*. Beyrut: Dâru sadr, ty, (bdl) maddesi.

Abdalları. 3. Eskiden bazı gezgin dervişlere verilen ad. 4. Dilenci kılıklı üstü başı perişan kimse” şeklinde açıklanmaktadır.⁵

“Abdal” sözcüğü ile ilgili kaynaklara bakıldığında sözcüğün iki farklı anlamda karşımıza çıktığı görülmektedir. Bunlardan birincisi tasavvufi anlamda “gezgin dervişler”e verilen ad; diğeri ise Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde sepetçilik, kalaycılık, kalburculuk, sünnetçilik, müzisyenlik gibi mesleklerle uğraşan, bugün köken itibari ile tam olarak araştırılmamış olmakla birlikte Alevi-Türkmen olduğuna inanılan topluluğa verilen addır.⁶

Abdal kimliği ve kültürünün kökenleri konusundaki tartışmalar ve araştırmacılar arasındaki görüş ayrılıkları, bugün dahi varlığını korumaktadır. Abdal adının taşıdığı anlamlar, Abdalların yaşadıkları coğrafyalarda kurdukları sosyal ilişkiler ya da dini bağlam içerisinde yer alan adlandırmaları tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır.

Abdal adının farklı grupları tanımlamak üzere kullanılabilme ihtimali kadar, Anadolu’da yaşayan Abdal gruplarının kendilerini nasıl ifade ettikleri ve adlandırdıkları yeni çalışmaları gerekli kılacak niteliktedir. Literatürde Abdallık, Melamilikten türeyen bir tarikat, Bektaşiliğin beşinci derecesi ya da göçebe Türk dervişlerini karşılamak üzere kullanılmış bir kavram olarak yer alabilmektedir.⁷ Tasavvufi anlamda, gezgin dervişler ile elekçilik, sepetçilik, demircilik vb. meslekleri icra eden Abdal toplulukları arasında bir bağın olup olmadığı konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

3.2. Tasavvufi Bir Terim Olarak Abdal Kavramı

“Abdal” kavramı, hicri III. Yüzyıla kadar tasavvufla ilgili kelime ve kavramların artık İslam toplumunda yerleşmesinden sonra, kendisini Allah yoluna adayan ve “ricâlü’l-gayb” diye adlandırılan evliya zümresi için kullanılmaya başlanmıştır. Abdal olanın nitelikleri sadedince “ubûdiyet, zühd, riyâzet, inziva, kalb temizliği, velîlik” gibi mânalar zikredilmiştir. Daha sonra III. yüzyıldan itibaren

⁵ Türkçe Sözlük,c.3, TDK, 1998

⁶ Türkçe Sözlük,c.3, TDK, 1998

⁷ Orhan Hançerlioğlu, *İslâm İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul, , 2000, s.7.

“birbirinin yerine geçenler, diledikleri zaman yerlerine aynı şekil ve görünümde başkasını (bedel) bırakarak istedikleri yere gidenler, Peygamber’e veya kutb’a vekil (bedel) olanlar” gibi bazı zorlama mânalar yüklenmiştir. Zamanla bu anlayış gizli güçlere sahip gizli şahsiyetlerin kâinatın kozmik işleyişinde etkileri olduğu şeklinde bir anlayışa dönüşerek onların yağmurun yağması, bereketin olması, zulmün bertaraf edilmesi noktasında Allah’tan ne dilerlerse gerçekleşeceği şeklindeki bir düşünceye evrilmiştir.⁸

Kur’ân-ı Kerim’i incelediğimizde “bedel” kelimesinin “değiştirmek, yerine koymak” sözlük anlamıyla “beddele, beddelnâ, beddelnâhum, beddilhu, beddelû, ubeddiluhu, nubeddil, yubeddel, liyubeddilennhum, yubeddilû, yubeddilûnehu, tubeddel, yubdilena, yubdilehu, tebeddele, tetebeddelû, testebdilûne, yestebdil, bedelen, tebdil, tebdîlen, mubeddile ve istibdâl gibi tef’îl, if’âl ve masdar formlarına kullanıldığı görülmektedir.⁹

Bu kelimenin hadislerde kullanımına bakacak olursak başta mutasavvıflar olmak üzere Abdal telakkisini benimseyenlerin dayanak kabul ettikleri hadisler, Enes b. Mâlik, Ubâde b. Sâmit, Abdullah b. Ömer, Ali b. Ebû Tâlib, Abdullah b. Mes’ûd, Avf b. Mâlik, Ebû Saîd el-Hudrî ve Muâz b. Cebel gibi sahâbîlerden rivayet edilmiştir. Bu rivayetlerin hiçbiri Ahmed b. Hanbel’in Müsned’i dışındaki güvenilir hadis mecmualarında yer almamıştır. Müsned’deki hadisler, senedlerinde zayıf râviler bulunduğu gerekçesiyle tenkit edilmiştir.¹⁰

Hadis olduğu ileri sürülen rivayetlerde Abdalların sayıları hakkında yedi, otuz, kırk, altmış, yetmiş ve seksen gibi farklı sayılar verilmiştir. Bu hususta önceden bu yana benimsenen ve halen de yaygın bulunan en eski telakki, Abdalların sayısının kırk olduğudur. Süyûtî, ricâlû’l-gaybdan olan “abdal”, “nücebâ”, “evtâd” ve “kutb” hakkındaki hadislerin doğruluğunu savunduğu el-Haberü’-d-dâl adlı eserinde kırk abdal görüşünü benimsemiştir. Pek yaygın olmayan bir görüşe göre bu kırk abdalın yirmi ikisi erkek, on sekizi kadındır. Yine fazla önemsenmemiş bir rivayette kırkı

⁸ Bkz. Süleyman Uludağ, “Abdal”, *c. I, DİA*, Ankara: TDV Yayınları, 1988, s.59.

⁹ Bkz. Muhammed Fuâd Abdulbâki, *el-Mu’cemu’l-mufehres lielfâzi’l-Kur’âni’l-Kerîm*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1990, s.115-116.

¹⁰ Uludağ, “Abdal”, s.60.

erkek, kırkı kadın olmak üzere seksen abdalın söz edilir. İbnü'l-Arabî, Seyyid Şerîf gibi bazı müellifler de yedi abdal görüşünü benimsemişlerdir. Bâyezîd-i Bistâmî, “Sen yedi abdalın birisin” diyenlere, “Hayır, yedisi de benim” demiştir.¹¹

Abdallar hakkında ortaya atılmış hadislerin belli başlıları, bu esrarengiz insanların Suriye ve Irak ahalisinden olduklarını belirtmektedir. Suyûtî'ye göre kırk abdalın yirmi ikisi Suriye'de, on sekizi Irak'ta ikamet eder. Başka bir rivayette ise Abdalların kırkının da Suriye'de olduğu kaydedilmiş ve bunların yirmi beşi Humus'ta, on ikisi Şam'da, üçü de Beysân'da gösterilmiştir. Abdalların bu suretle bir iki ülkede veya bir ülkenin değişik şehirlerinde gösterilmesi, bu bölge halkı için bir şeref sebebi sayılmış bu yüzden öteki bazı ülkelere de böyle bir şeref kazandırabilmek için, abdalların dışında başka faziletli ve mânevî nüfuz sahibi uluların da buralarda bulunduğu söz edilmiştir. Hadis olarak nakledilen bazı rivayetlere göre abdalların Suriye'de ikamet etmesine karşılık, nûkabâ Mağrib'de, nücebâ Mısır'da veya Yemen'de, ahyâr Irak'ta, gavs (kutb) da Yemen veya Mekke'de bulunmaktadır. Sülemî'nin Tabakat'ında yer alan başka bir rivayete göre ise abdallar Şam'da, nücebâ Yemen'de, ahyâr da Irak'ta bulunur.¹²

Sûfilerin ıstılahında “ebdal” lafz-ı müşterektir. Kimi zaman kötü sıfatlarını iyi sıfatlara dönüştüren ve sayıları sınırlı olmayan bir grup anlamında kimi zaman da sayısı belirli kişiler anlamında kullanılır. Buna göre bazıları bu tabiri ortak özelliklere sahip kırk kişi için bazıları da yedi kişi için kullanmışlardır. Bunlar içerisinde “ebdâl” “evtâd” dışındadır diyen olduğu gibi bazıları “evtâd” “ebdâl” içerisindeymiştir demiştir. Ebdâl'in ikisi “Kutub”un veziri olan iki imamdır. Yedi kişiye ebdâl denmiştir. Çünkü onlardan biri eksildiğinde rütbece ardından gelen diğeri onun yerine geçer. Bazıları da Cenâb-ı Hakk'ın onlara diledikleri yere hızlıca intikal etme imkânı, suretlerini bir yerde gösterme, kendilerine benzer birini yerlerine koyma imkânı verdiği için bunlara ebdâl denmiştir.¹³

¹¹ Uludağ, “Abdal”, s.61

¹² Bkz. Süleyman Uludağ, “Abdal”, DİA, (Ankara: TDV Yayınları, 1988), 1:61

¹³ Tehânevî, *Keşşâfu Istılahâti'l-Funûn ve'l-Ulûm*, Thk.Ali Dehrûc, M. Lübnan Beyrut,c.1,1996, s.180.

İmam Şâfî ve İmam Buhârî'nin de "Abdal" sözünü, beğendikleri kişiler için bir takdir ifadesi olarak kullandıkları rivayet edilir. Abdullah b. Mübârek, Hâris el-Muhâsibî, Ebû Tâlib el-Mekkî, Serrâc, Kelâbâzî, Sülemî, Kuşeyrî, Gazzâlî, Hücvîrî gibi tasavvufun ilk ve en büyük müelliflerinin eserlerinde Abdal konusu ya hiç yer almamış veya pek az ilgi görmüştür. Ebû Nuaym'ın Hilye'sinde ise sadece hadis olduğu iddia edilen bazı ibareler nakledilmiştir. Ancak Abdal telakkisi, çeşitli müelliflerce az çok farklı şekillerde açıklanmış da olsa, bütün tasavvuf zümreleri arasında benimsenmiş ve aynı şekilde değer kazanan "ricâlü'l-gayb" telakkisiyle bütünleştirilmiştir. Buna göre Allah, dünyanın cismanî düzenini sağlamaları için bazı insanların çeşitli görevler üstlenmesini takdir ettiği gibi, âlemdeki mânevî ve ruhanî düzenin korunması, hayırların temini, kötülüklerin giderilmesi için de sevdiği bazı kullarını görevlendirmiştir. Herkes tarafından kolayca tanınmadıkları veya gizli olan hakikatlere, sırlara vâkîf oldukları için ricâlü'l-gayb adı verilen bu seçkin kişilerin arasında bir hiyerarşi vardır. Ancak her mertebedeki ricâlü'l-gaybın adları, hiyerarşideki yerleri çeşitli kaynaklarda farklı şekillerde gösterilmiştir. Meselâ Hatîb'in Târîhu Bagdâd'ında (III, 75-76) Kettânî'ye atfedilen en eski rivayetlerden birinde ricâlü'l-gayb, aşağıdan yukarıya nukabâ, nücebâ, abdal, ahyâr, umed (veya umud) ve gavs şeklinde gösterilirken İbnü'l-Arabî bunları nücebâ, nukabâ, abdal, evtâd, imâmeyn ve kutb şeklinde sıralamış, Âmülî ise bu hiyerarşinin alt tarafına bir de ümenâ eklemiştir.¹⁴

Abdal hadislerinin sıhhat derecesine kavuşmamış olması, bu telakkinin kaynağının Ehl-i sünnet dışında aranmasına yol açmıştır. Nitekim Peygamber ve ahabdan gavs, kutb, evtâd, nücebâ vb. ricâlü'l-gayba ilişkin hiçbir söz nakledilmediğini, seleften bazılarının Hz. Peygamber'den rivayet ettikleri abdala dair sözün ise zayıf bir hadis olduğunu belirten İbn Teymiyye, ricâlü'l-gayb olduğu söylenen bazı insanlara -onları Allah'a ortak gösterir gibi- olağan üstü yetkiler ve güçler nisbet etmenin İslâm akîdesiyle bağdaştırılamayacağını, bu tür bir anlayışın daha çok Hıristiyanların ve aşırı Şîî fırkaların akîdelerini yansıttığını belirtmektedir.¹⁵

¹⁴ Bkz. Süleyman Uludağ, "Abdal", DİA, Ankara: TDV Yayınları, 1988, s.61

¹⁵ İbn Teymiyye, *Minhâcu's-sünne*, c.I, nşr. M. Reşâd Sâlim, Riyad, 1406/1986, s.21-22.

Aynı görüşü İbn Teymiyye'den daha açık ve kesin bir dille savunan İbn Haldun, hulûl ve vahdet gibi kutb ve abdal telakkisinin de ilk defa Irak sûfilerinde İmâmiyye ve Râfizîlik etkisiyle ortaya çıktığını, sûfilerin, Şîî fırkalardaki imama karşılık kutbu, nukabâya karşılık da abdalı benimsemek suretiyle Şîa'yı taklit ettiklerini ifade etmektedir.¹⁶

¹⁶ İbn Haldun, *Mukaddime*, İbn Haldun, Çev. Halil Kendir, İmaj Yayınları, Ankara: 2004, s.291, 496.

BİRİNCİ BÖLÜM

ABDAL -ALEVİLİK İLİŞKİSİ VE TARİHSEL SÜREÇTE ABDALLAR

Alevilik-Bektaşilik, kökleri, tarihi bir vâkıa olarak, Türklerin İslâmiyet'i tanımaya başladıkları dönemlere kadar uzanan belli siyâsi, tarihi, coğrafi, ictimâi, iktisâdi ve kültürel şartların tedricen oluşturduğu bir İslami inanç ve kültür olgusudur.; Türklerin İslâm'a bakış ve onu anlayış, yorumlayış ve yaşayışlarına dair ilk izlerin kümelendiği bir inceleme alanıdır.¹⁷

1. Alevilik Nedir?

Bu temeller ışığında da Alevilik üzerine yapılmış birkaç tanıma yer vermeden geçilmemelidir. Bu tanımlamalardan birkaçı şöyledir: Alevi ifadesi Arapça bir kelime olup sözlükte “Ali’ye mensup, Ali taraftarı, Ali’yi seven, sayan ve ona bağlı olan, Ali’ye ait ve Ali’nin soyundan gelen” anlamlarında kullanılmaktadır. Tasavvufta tarikat silsilesi Hz. Ali kanalıyla Hz. Peygamber’e ulaşan tarikatlara Alevi denmektedir. İslam Mezhepleri Tarihi’nde Alevi kavramı çok genel bir anlamda, Şia ile eş anlamlıdır. Buna göre Alevi, Hz. Ali’nin Hz. Muhammed’den sonra devlet başkanlığına Allah ve Peygamber tarafından tayin edildiğine inanan, imametın kıyamete kadar Hz. Fatıma’dan olan soyundan veya Haşimiler’de olduğunu savunan toplulukların müşterek adı olmuştur. Dolayısıyla Şia’nın Zeydiyye, İsmailiyye, On İki İmamiyye, Nusayriyye ve diğer Şii gruplar için bu anlamda Alevi denmektedir. Fakat bunların tamamı siyasi ve dini zümreleşmenin adı olmuştur.¹⁸

Alevilik kavram olarak ortaya atılmadan önce Kızılbaşlık olarak bilinmekte idi. Kızılbaş sözcüğü, kızıl (kırmızı) ve baş kelimelerinden oluşan bir terkiptir. Bir kavram olarak on iki dilimli kırmızı başlık (sarık, serpuş, börk) takanları tanımlamakta kullanılan bir isimdir. Siyasi bir simge olarak Safevi hanedanını destekleyen Türkmenler için kullanılmıştır.¹⁹ Kızılbaş kavramı Osmanlı- Safevi

¹⁷ Ethem Ruhi Fığlalı, Türkiye’de *Alevilik Bektaşilik*, (İzmir: İlahiyat Vakfı Yayınları, 2006) s.13

¹⁸ Sönmez Kutlu, *Alevilik Bektaşilik Yazıları, Aleviliğin Yazılı Kaynakları, Buyruk, Tezkire-i Şeyh Safî*, Ankara: Ankara Okulu, 2006), s.254.

¹⁹ Doğan Kaplan, *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, (Ankara: TDV Yayınları, 2012), s.29.

mücadelesinden dolayı siyasi bir argüman olarak değerlendirilmiş ve tarih içerisinde olumsuz bir çağrışımın simgesi haline gelmiştir. Bu nedenle Kızılbaşlar kendilerini bu olumsuz algıdan uzaklaştırmak için 19. yüzyılın sonlarında şemsiye bir kavram olan Alevilik kelimesini benimsemişlerdir.²⁰

2.Abdallar ve Alevilik

Yusuf Ziya Yörükan'ın yaptığı saha araştırması ve gözlem çalışması olan Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar isimli kitabında Abdal Alevilerinin Çelebi kolu Aleviliği olduğu şöyle dile getirilir. Anadolu'da Çubuk taraflarında, Abdal köylerinde ve Eskişehir civarında görülen Alevilik, Anadolu'nun ekseri yerlerinde olduğu gibi Çelebi Kolu Aleviliğidir. Bağlı buldukları merkez, Hacıbektaş'ta oturan Çelebi'dir. Çelebi'den sonra önemli olan merkezler ikinci derecede önemlidir. Bu merkezler Çelebilerle muhavereyi idare ederler.”²¹

Alevilik ve Bektaşilik arasında bağ kurmak birçok araştırmacının farklı yaklaştığı ve henüz netlik kazanmayan bir konudur. Araştırmacıların bir kısmı Aleviliği ayrı Bektaşiliği ise ayrı değerlendirmeyi tercih etmiş, diğer bir kısmı ise Aleviliği Bektaşiliğin bir kolu olarak ele almıştır. Bizim araştırmamızın konusu olan Konya Abdalları kendilerini Alevi olarak nitelemekte ve Alevi usul ve erkânını yerine getirmektedirler(K.1,K.3,K.5). Bunun yanı sıra Konya Abdallarının dedeleri Hacı Bektaş-ı Veliiyi Pir kabul etmekte ve bugün Hacı Bektaş Kasabasında yaşayan Efendi diye isimlendirdikleri Veleyettin Ulusoy'a bağlı olduklarını dile getirmektedirler. (K.1,K.3,K.5). Katıldığımız cemde de müşahede edip gözlemlediğimize göre Konya Abdalları klasik Alevi usul ve erkânını, on iki hizmeti cemlerinde yerine getirmektedirler.

Konya Abdalları Alevilerin önemli ziyaretgâhlarından olan Hacı Bektaş-ı Veli'nin halifesi kabul ettikleri, Aleviler için adına özel cem yapılan, adına post olan Antalya Elmalı Tekke Köy' deki Abdal Musa Türbesini ziyaret çok önemlidir. 2018 yılı yaz aylarında yaptığımız Tekke Köyü ziyaretimizde birçok Konyalı Abdalla karşılaştık. Burasının kendileri için çok önemli olduğunu her sene gelmeye

²⁰ Kaplan, *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, S.39

²¹ Yörükan, *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*, S.49

çalıştıklarını söylemektedirler. (R.10-11-12 K.21-22-23) Ali Ulvi Kurucu Mahaltesinde ikamet eden ve Dedelik vazifesini yürüten Haydar Hakikat 2018 yazında orada olduğunu bizlere belirtti. Bizim gözlemlerimiz Abdal Musa Türbesine Konya Abdalları yoğun ilgi göstermekte ve hürmet etmektedirler. Bilindiği üzere Abdal Musa Cemi Aleviler için en önemli cemlerden kabul edilir. Bu anlamda Konya Abdallarının Alevilikle ilintisi pekişmektedir.

Abdallar Bektaşiliğin Dedegan koluna mensup Alevi yolunun unsurlarıdır. Literatürde yoğun olarak Alevilik ve Bektaşilik ayrı ayrı ele alınmak tercihi göze çarptığı için biz de Abdal-Alevilik, Abdal-Bektaşilik ilişkisini ayrı ayrı değerlendirdik. Oysaki kanaatimiz Aleviliğin Bektaşiliğin Dedegan koluna mensup soy güden kolu olduğu yönündedir. Saha araştırmalarımız ve Konya Abdallarından elde ettiğimiz bilgiler bu kanaatimizi destekler mahiyettedir.

Abdal-Alevi ilişkisini ele alırken belirtmemiz gereken bir diğer husus Aleviler(önceki adı ile Kızılbaşlar) Şah İsmail ile Yavuz Sultan Selim arasında yapılan savaşta yenilince şehir merkezlerinden uzak ücra köşelere yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Anadolu'da da vakıa Alevilerin hep uzak köylerde yerleştikleridir. Bu Çaldıran Savaşında yenilen Kızılbaşlar için kaçınılmaz bir sonuç idi. Yapılan savaşta elde edilen yenilginin ardından karşılaştıkları takibat ve tazyik onları uzak mekânlar edinmeye zorlamıştır diyebiliriz. Tarihi Kaynaklarda bu takibatla ilgili birçok vesika mevcuttur. Bizim bu meyanda Konya Abdallarının ve Anadolu'da yaşayan Abdalların daha çok şehir merkezlerini ya da şehir merkezlerine yakın yerleri tercih ettikleri gerçeğini ortaya koymamız gerekmektedir. Bu anlamda klasik Alevi toplumundan farklı bir davranışı Abdal topluluklarında gözlemlemekteyiz. Araştırmacı Yazar Ali Aksüt'ün yukarıda verdiğimiz Abdalların yerleşim yerlerinde de bunu görmekteyiz. Abdallar yaptıkları işlerden ya da yaşam tercihlerinden dolayı birçok şehrin merkezlerinde daimi ikamet edenlerinden olmuşlardır. Bizce bunda en önemli etken Çalgıcılık, Sepetçilik, Elekçilik, Demircilik gibi esnaf diyebileceğimiz şehirli mesleklerini icra ediyor olmalarıdır diyebiliriz.

Konya Abdalları Nevşehir İli Hacıbektaş Kasabasında bulunan postnişin Velayüttin Ulusoy'a bağlı olup onun fikirleriyle hareket etmelerinin yanında

önderliğini İzzeddin Doğan'ın yaptığı İstanbul'daki Cem Vakfı ile de irtibat halindedirler. Görüştüğümüz Dedeler bu bilgiyi teyit etmektedir. (K.3-K.5) Bunun yanı sıra üç yıl önce Konya'da kurulan Alevi Kültür Derneği başkanı Asum Dayanç'tan (K.27) edindiğimiz bilgiye göre Abdal Alevilerinden farklı olarak temas halinde oldukları dernek Ankara Merkezli Alevi Bektaşî Federasyonudur.²² Kendisinin de açıkça ortaya koyduğu gibi faaliyetlerinin Abdal Aleviliğinden farklı olarak biraz daha günlük konulara, siyasete, sosyalizme ilgi duyan bir eğilimleri mevcuttur. Bu anlamda ele alacak olursak Konya Abdalları geleneksel Aleviliğin temsilcileridirler diyebiliriz. Abdal olduğunu dile getiren Neşet Ertaş Bayram Bilge Tokel'in Kendisi ile ilgili yazdığı kitapta Alevi-Bektaşî kültürünün bir unsuru olduklarını fakat siyasi yönden uzak durduklarını söylemektedir.²³ Abdalların günümüz Alevi yapılanmaları içerisinde yapılan çalışmalarda görmekteyiz ki marjinal guruplardan farklılaşmakta ve toplumla bu anlamda bir mücadeleye girmemektedirler. Bunu Döndü Can'ın Mersin Abdalları ile ilgili Yaptığı çalışmasında ve Yasemin Saygılı'nın²⁴ Kırşehir Abdalları ile ilgili Yaptığı çalışmasında açıkça gözlemlemekteyiz.²⁵

3.Abdallar- Bektaşîlik İlişkisi

Hem şiir hem de düzyazıda derviş anlamına gelen, halk ozanlarının adının başına ya da sonuna gelerek onların mahlası olarak da kullanılan Abdal sözcüğü (Pir Sultan Abdal, Kaygusuz Abdal gibi) Anadolu'nun değişik yörelerinde kullanılmaktadır. Moğol baskısıyla Anadolu'ya gelen bir Türkmen taifesi olan Abdallar, Anadolu'nun ve Rumeli'nin Türkleşmesi ve İslamlaşmasında büyük rol oynamışlardır. Anadolu'ya gelmelerinden günümüze kadar yaşam biçimleri ve inançlarıyla ilgili sınırlı araştırmalar yapılan Abdalların bölgeden bölgeye kısmen değişen inanç yapısında oldukları görülse de genellikle Alevi-Bektaşî inancı

²² Kendisiyle dernek binasında yüzyüze görüştüğümüz Asum Dayanç yoğunluklu olarak üniversite öğrencileriyle bir araya geldiklerini ve bir birliklik sağlamaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Dernek başkanı Dayanç'ın Diyanet İşleri Başkanlığının işleyişine, zorunlu din dersine karşı ciddi itirazları bulunmaktadır. Aleviliği "Hümanizm" bağlamında ele almakta ve inançları ayırt etmenin doğru olmadığını söylemektedir. Derneğin yaklaşımı konumuzun dışında başka çalışmaların konusu olarak ele alınabilir.

²³ Bayram Bilge Tokel, *Neşet Ertaş Kitabı*, (Ankara: Akçağ Yayınları,2000), S.259.

²⁴ Saygılı Yasemin, *Kırşehir Abdallarında Geçiş Ritüelleri*, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi (2015) s.17-119

²⁵ Can, *Mersin Abdalları*. S.50

daresinde bir yaşayış sergiledikleri bilinmektedir. Bektaşilik, Ahmet Yesevî'nin temellerini attığı, ahlak temelli İslam anlayışının “Yesevîlik” doğrultusunda Anadolu’da çiçeklenmesi ile ortaya çıkan bir Türk tasavvuf ekolüdür.²⁶

Bektaşilik tarikatının nispet edildiği kişi olan Hacı Bektaş’ı Veli hakkında tartışmalı yaklaşımlar vardır. Bu yaklaşımları ana başlıklar altında ele alacak olursak

1-Bazı kimseler onu Kur’an-ı Kerim’e, Peygamber Efendimizin yoluna bağlı olgun bir mutasavvıf büyük bir alim olarak görüyorlar ve böyle anlatmak istiyorlar.

2- Bazıları da bu anlatıma kuşkuyla bakıyor. “Bu devletin meseleyi çarpıtmasıdır. Meseleyi kapatmak için ortaya attığı yakıştırmadır. Aslında Hünkar Hazretleri öyle değildi. O batını fikirlere sahip bir Alevi babasıydı. Hatta şeriat emirlerine karşı lakayttı. Aslında İslami boyaya bürünmüş Şaman rahibiydi. Onu bu tarzda görenler öyle anlatmak isteyenler var.”²⁷

Bektaşilik öğretisi dört kapı kırk makam esasını ön planda tutar. Bektaşilik konusunda en kapsamlı araştırmacılardan birisi de merhum Mahmut Esad Coşan’dır. Çalışmasında Hacı Bektaş-ı Veli’nin Makalat adlı eserinin Makamat bölümünde dört kapı:

- 1- Şeriat
- 2- Tarikat
- 3- Ma’rifet
- 4- Hakikat

Olarak ele alınmıştır. Her bir mertebe kendi içerisinde makamlara ayrılmakta ve kırk makam oluşmaktadır. Bu makamlar eserinde tek tek ele alınmış ve naslarla desteklenmiş ve tarif edilmiştir.²⁸ Araştırma sahamızda gördük ki Bektaşilik öğretisinin ana gövdesini oluşturan dört kapı kırk makam olgusu Abdal zümrelerde

²⁶ Hasan Onat, “Sunuş Bölümü”, Kaplan, *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, , s.21

²⁷ Esad Coşan, *Hacı Bektaş-ı Veli ve Bektâşilik*, (İstanbul: Server İletişim Yayınları, 2013), s.61

²⁸ Coşan, *a.g.e*, s.42

oldukça sık dile getirilen ve bağılılık unsuru olarak göze çarpan bir olgudur. Bu yönüyle Abdal Aleviliği Bektaşilik öğretilisine yakınlık göstermektedir.

Hacı Bektaş-ı Veli öğretisi, temelini kadim Türk kültüründen alan ve Şeyh Ahmet Yesevi geleneğinin bir süreği durumundadır. Türklerin Anadolu'yu yurt edinmeleri sürecinde bu geleneğin önemli bir rolü vardır. Döneminin önemli isimlerine Arapça ve Farsçayı tercih ediyorken Hacı Bektaş Veli Türkçeyi tercih etmiştir.²⁹ Bu anlamda Konya Abdalları Türkçeye ve Türk kültürüne hâkim günlük konuşmalarında öz Türkçe unsurlara daha kolay rastlanılabilecek bir konuşma düzenleri vardır.

Günümüzde birçok abdal zümresi kendisini Alevi olarak tanımlamaktan kaçar. Daha çok Bektaşi demekle adeta kendilerine bir savunma mekanizması geliştirirler. Bunun nedeni esasında yaşadıkları çevredeki sünî bakış açısı ve baskısıdır diyebiliriz. Toplum özellikle Sünniliğin yoğun olarak yaşandığı yerlerde Alevi kelimesine oldukça mesafeli yaklaşmaktadır. Esasında Alevi bir zümre olarak tarif edebileceğimiz Abdalların kendilerini Bektaşi olarak tanıtmaya arzu ve isteklerinin nedeni bu toplumsal baskıdır diyebiliriz. Bu toplumsal baskının olmadığı yerlerde Abdalların kendilerini rahatlıkla Alevi olarak tanıtabildiklerini gözlemledik.

Bir Alevi dede babası olan Bedri Noyan'a göre Bektaşilik iki grupta incelenebilir.

1. Aleviler, Dedeganlar (Sofiyân Kolu): Tahtacı, Kızılbaş, Çepni, Sürek ve Abdal denilen Türklerdir. Soy güden dedeler tarafından yönetilirler.

2. Bektaşiler (Babağan Kolu): Ruhanî reis olarak dede baba ünvanı ile Hacı Bektaş Veli postuna oturan Ona vekâlet ettiği inanan O'nun teşkilatına bağlı kimselerin bağlı olduğu koldur.³⁰

Bedri Noyan'ın bu tasnifinden yola çıkacak olursak Konya Abdalları Dedegan koluna mensup soy güden Dedeler tarafından yönetilen Alevi topluluğudur.

²⁹ Sıddık Korkmaz, *Alevilik Bektaşilik Geleneği ve İslam*, (İstanbul: İz Yayıncılık, 2016),s.50.

³⁰ Bedri Noyan; "Bektaşilik Alevilik", Günaydın Gazetesi Yazı Dizisi; M. Tevfik Oytam; 1970, Bektaşiliğin İyüzü, İstanbul Maarif Kütaphanesi, İstanbul, s. 350-349

Konya Merkezde yaşayan konuştuğumuz Dedeler de bunu doğrulamaktadır. Kendilerinin ve soylarından gelen Dedelerin yedi asırdır bu ocağın başında olduklarını ve vazifelerini yerine getirmeye çalıştıklarını söylemektedirler. Nevşehir Hacıbektaş ilçesinde yaşayan Veliyiddin Ulusoy'a bağlı olduklarını dile getirmektedirler. Kendisine Efendi şeklinde hitap eden Konya Abdalları aralarında çözemedikleri bir sorun olduğunda Veliyiddin Ulusoy'a müracaat etmektedirler.(K.3-K.5)

Veliyiddin Ulusoy Atatürk döneminde Kırşehir mebusluğunu yapan, meclisin ikinci başkan vekili olan Cemalettin Ulusoy'un torunudur. Hacı Bektaş Veli'nin torunları olan bu sülale Bektaşiliğin soy güden Dedegan Kolunu temsil etmekte ve vazife yürütmektedirler. (K.3-K.5)

XIII. yüzyıldan XVI. asır sonlarına kadar Anadolu dini hayatı çok mühim bir tedkik sahası gösterir. Yunus Emre'den başlayarak birçok büyük mutasavvıflar ve mutasavvıf-şairler yetiştiren bu muhitte, Babailik, Abdallık, Bektaşilik, Hurufilik, Kızılbaşlık, Kalenderîlik, Hayderilik adı altında, Batıniyye zümresine girebilecek birçok mezheb ve tarikatler teşekkül etmiş ve yayılmış, eski Babaîler hadisesinin tekerrürü şeklinde, Bedre'd-Din Simavi taraftarlarının ayaklanması ve daha sonraki zamanlarda yine aynı mahiyette dini-siyasi ayaklanmalar veya bu mahiyette münferid hadiseler vukua gelmiştir. İşte, böylece bütün bu dört asırlık müddet esnasında Anadolu Türkleri daima buhranlı bir hayat geçirmişler, yalancı peygamberler, yeni itikatlar ve onlar uğrunda canını vermeyi göze alacak birçok müminler yetiştirmişlerdir. Çok çeşitli amillerin tesiri altında ve çok değişik şekillerde kendini gösteren bu hadiseler hakkında öyle birdenbire umumi ve kesin bir fikir ileri sürmek doğru değildir.³¹

Yaptığımız okumalarda ve gözlemlerde gördük ki günümüzde klasik Sünnî Müslümanlığın kalesi diye tarif edilen Konya ilinde Bektaşî, Kalenderî, Haydârî kısmen Mevlevî gibi klasik ehlisünnet itikadına uzak zümrelerin önde gelenlerinin Konya ilinde buldukları, yerleştikleri ve faaliyet yaptıkları göze çarpmaktadır.

³¹ Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1972), s.337.

Ünlü Bektaşî araştırmacısı Firederick William Hasluck, Bektaşilik ve Alevilik tarihinin en başlı araştırmacılarındanır. 1913 yılında gittiği Konya’da Alevi-Bektaşî tarikatlarını incelemiş, bölgede Hristiyan ve Müslüman toplumlar arasındaki ilişkiler üzerinde durmuştur. Onun verdiği bilgilere göre “Bektaşilik, en açık anlamıyla derviş düzeni olarak bilinir; koşullara bağlı olarak ‘tekke’, ruhani lider olarak bir “baba” etrafında, belirli bir mekânda toplanan dervişlerden oluşur. Genellikle tekkenin yanında, buranın kurucusu olan Şeyh’in mezarı bulunur. Tekkenin ortak ibadet için ayrılan “meydan” adı verilen bir odası vardır. Bektaşî mezhebi hiçbir millet ve ırk ile özdeş değildir ve Mezopotamya’dan Arnavutluk’a kadar uzanan eski Türk İmparatorluğu coğrafyasına yayılır. Bektaşiliğin dini doktrinleri tüm akıl ve düşünce prensipleri üzerine kuruludur. Bu sistem, diğer mistik dinlerde olduğu gibi gizemli bilgiye kademeli ulaşma yolu olarak çeşitli basamakları gerektirir; bu basamaklar içinde Şeyh’le beraber ibadet, tamamen özgür ibadet, bir bakımdan aydınlanma ve felsefi derinlik de vardır. Bektaşilik doktrini ve ayinleri birçok noktada Şia mezhebiyle ilişkilendirilir. Bektaşilik’e girecek olan kimselerin (taliblerin) Allah’a inanması ve iyi ahlaklı, karakteri düzgün olması gerekir. Talibin güzel ahlaklı olduğu, itimat edilir bir başka Bektaşî tarafından garanti edilir. Bektaşilik, soy seçerisiyle geçmez, bir Bektaşî babasının öz oğlu Bektaşî yoluna girip girmemekte tamamen serbesttir. Bektaşilerin ibadetleri camide değil, tekkenin ‘meydan’ denilen bölümünde, kapıları kapatılarak ve kadın erkek ortak katılımla yapılır.” Hasluck, “Bektaşilerin Coğrafi Dağılımı” adlı makalesinde, 1913-1915 yılları arasında kendi gözlemlerini ve Bektaşî kaynaklarını kullandığını belirtir. Anadolu’daki Bektaşilerin Kızılbaş adı altında İslam’ın Şii koluna yakın olduğunu belirten Hasluck, coğrafi olarak nüfus yoğunluğunun Ankara, Sivas ve Tahtacı olarak bilinen bir kısmının da Konya ve civarında olduğunu bildirir.³²

Abdallar her ne kadar Hacı Bektaş-ı Veli’ye bağlılıklarını beyan etseler , hatta düzenli olarak Hacı Bektaş-ı Veli türbesine gidip Kurban tığlasalar, bir takım ritüelleri yerine getirtiler de Bektaşidirler diyemiyoruz. Konya ilinde görüştüğümüz hiçbir Abdal kendini Bektaşî olarak tanımlamamaktadır. Meseleyi Abdallık ve

³² Frederick William Hasluck. *Sultanlar Zamanında Hristiyanlık ve İslam*, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012), s. 95.

Bektaşilik gibi iki teknik terim olarak ele aldığımızda zaten ayrı alanlar olduğu belirgin olarak tezahür etmektedir. Ancak beslendiği kaynaklar ve tarihsel gelişimleri iki kavramı yakınlaştırmış zaman zaman da iç içe olmalarını sağlamıştır.

Abdülbaki Gölpınarlı' ya göre Abdallar, Kalenderîler, Hurufiler daha disiplinsiz guruplardı. Yeni kurulan Osmanlı devletinin kuruluş aşamasında derviş guruplarının ne kadar etkin ve etkili olduklarını biliyoruz. Ancak resmi ideoloji daha sorunsuz ve bir arada yönetilebilir gözükken Bektaşilik 'i kendi nazarında resmi muhatap almıştı. Bu nedenle Abdallar, Kalenderîler, Hurufiler gibi guruplar 16.-17. Yüzyılda Bektaşilik şemsiyesi altına girdiklerini görüyoruz.³³ Fakat bunun bir zorunluluğun ürünü olarak ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Yaşam tarzı ve gelişim olarak Abdallık ve Bektaşilik farklılık arz etmektedir. Kısaca somut bir ayrım yapmamız gerekirse Abdallık daha göçebe, değişken, Bektaşilik ise daha yerleşik ve muhafazakârdır.

Köprülü de bu konuda yaklaşımını şöyle açıklamıştır: Rum Abdallarının Hacı Bektaş kültüne bağlılıktan yayılmadığı görüşünü desteklemektedir. 16. asırdan beri Türkiye'de yaşayan Abdal lâkaplı şeyhler ve Abdallar yahut Işıklar denilen derviş zümreleri, yaşayışları, kıyafetleri, âyin ve erkânları, akîdeleri itibari ile mufrit Şîi ve Alevi Heterodoksi bir zümredir. Umumiyetle İslam dünyasında ve Türkiye'de yaşayan sair bu gibi Heterodoksi serseri derviş zümrelerine benzeyen, onlarla münasebette bulunan, evlenmeyerek mücerred yaşayan bu Rum Abdalları, sair velîler arasında Hacı Bektaş-ı Veli'yi de kendi tarikatlarının azizlerinden saymakla beraber, Bektaşî değillerdi. Şehir ve kasabalardan ziyade köylerde, kendilerine mahsus zaviyelerde yaşarlar, gezginci bir hayat sürerler idi.³⁴

XV ve XVI'ncı asırlarda Türkiye'nin muhtelif sahalarında kuvvetli feveyanlar gösteren ve İran'da Safevî devletinin kuruluşundan sonra yeni bir siyasi istinatgâh ve propaganda merkezi de bulmuş olan dini-siyasi hareketlerde, Abdallar'ın da mühim bir rolü olduğu tabiidir. Fakat bir taraftan XVI'ncı asırda ve XVII'inci asrın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğunun her tarafında Safevîler'le

³³Fuad Köprülü, "Abdal" *Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul:Türkiyat Enstitüsü,1935, s.31-36

³⁴ Köprülü, *Abdal Musa ve Erkânı*, Horasan Bülten, Horasan Yayınları, Yıl:1, Sayı: 2 ,2006. S.10

münasebetleri olan bu heterodoksi Alevi zümreleri hakkında zaman zaman yapılan takibat diğer taraftan Yeniçeri Ocağı'nın büyük nüfuzuna dayanan Bektaşilerin başka tarikatları temsil siyaseti, XVII ve XVIII'inci asırlarda Abdal tekkelerini, zümrelerini ve ananelerini de Bektaşilik büyük ihtimalle Bektaşiliğin mücerrede ikrar vermiş şubesi içinde eritti. Ancak, bazı Abdal zümrelerin bir kısmı Türkiye'nin muhtelif sahalarında köyler kurup yerleştiği ve bir kısmının da göçebe Kızılbaş obaları tarzında, göçebe bir hayat geçirdiği tahmin edilebilir.³⁵

Köprülü'ye göre, "XIV. asırda, Babai halifesi Hacı Bektaş kültünün, Abdallar gibi Babailikten gelme diğer gruplar arasında da var olması, bütün o zümrelerin de Bektaşi zannedilmesini ve bu suretle Osmanlı devletinin kuruluşunda, Bektaşilik'e olduğundan fazla önem isnad olunmasını intac etmiştir. Hâlbuki Osmanlı devletinin kuruluş esnasında garbi Anadolu'da, Hacı Bektaş mensupları da bulunuyordu. Serhadlerdeki yerleşik ve göçebe Türkmenler'in dini hayatı üzerinde en büyük amil olan bu serseri zümrelerinin, Hıristiyan halka ihtida ettirmek hususunda en faal ve kat'î rol oynadıklarını ilave edelim. XIV- XV'inci asırlar esnasında Balkanların İslamlaştırılmasında Heterodoksi dervişler zümresinin bu kat'î rolü daha büyük mikyasta ve daha sarîh olarak görülür".³⁶

4.Abdal- Kalenderîlik İlişkisi

Araştırmalarımız süresince gördük ki Abdal zümrelerinin en somut bağlantısının olduğunu söyleyebileceğimiz tarihsel arka planda en kadim zümre Kalenderîlik oldu. Birçok kaynakta Kalenderî dervişlere "abdal" denildiği açıkça yer almaktadır. Konunun karmaşıklığı bir yana bırakılarak bir önerme ortaya konulması gerekiyorsa Abdallar tarih içerisinde değişime uğrayan Kalenderî zümrelerden Haydarîler, Vefaîler, Bektaşiler gibi bir kol olarak kabul edilebilir.

Türkiye Gündeminde Abdallıkla adı en sık ve adı söz konusu olduğunda Abdallığa ayrı bir anlam katan insan büyük ozan Neşet Ertaş'tır. Erol Parlak Neşet Ertaş'ı tarif ederken adeta abdal geleneğini de tarif etmiş ve tarifi bir kısmında Kalenderîliğe de atıfta bulunmuştur. "Abdal dervişler soyundan, ömrü gariplik ile

³⁵Köprülü, *Abdal Musa ve Erkânı*, Horasan Bülten, Horasan Yayınları, Yıl:1, Sayı: 2 (2006). S.40

³⁶ Fuad Köprülü. *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1994) s.81

bülbüllük arasında geçmiş, son nefesinde “sazımın emaneti” diyerek yarattığı gönül mirasını teslim eden ustalar ustası Muharrem Ertaş’ın benzersiz ozan oğludur Neşet Ertaş. Bir şaman misali gizemli ve esrik, bir kalenderî misali engin ve coşkun ve bir Bektaşî eri gibi yüreği yüce bir aşk ve sevgi dolu. Engin gönlü, yalınkat yüreğinden taşan hüznü ve yanık ifadesiyle havalandırdığı türküleri, Anadolu tarihi kadar derin, Anadolu toprağı kadar bereketli, Anadolu kültürü kadar zengin, Anadolu insanı kadar içten, sade ve cömerttir. O Anadolu toprağının vicdanı ve yüz akıdır.”³⁷

Tarihçi Ahmet Yaşar Ocak’a göre bütün Kalenderî zümrelerinde müritlere genellikle *abdâl* ismi verilir. Her halükarda, bütün Kalenderî zümrelerinde, genellikle Abdal terimiyle ifade edilen mürid profilinin bu söylenen şekilde çok renkli bir yapı teşkil ettiğini söyleyebiliriz.”³⁸ ifadelerinde görüleceği üzere kalenderî zümrelerin *abdâl* olarak isimlendirilmesi sıklıkla görülebilen bir şeydir. Tarihçi Sadullah Gülten bir makalesinde konuyu enine boyuna incelemiştir. Yazara göre de Kalenderî zümreler Abdal olarak isimlendirilirdi. “Öte yandan Doğu ve Batı Anadolu’da bahsi geçen zaviyelerin sayısı azalmaktadır. Ancak, bizim tespit ettiğimiz zaviyeler Kalenderî ve Haydarîler tarafından kurulan zaviyelerin sadece bir kısmını göstermekte olup, bunlar Kalenderî veya Haydarî dervişlerinin dağıldıkları sahaların nihai dağılımını vermez. Zira yukarıda isimleri zikredilen Kalenderîler ile *Abdal*, Dede ve Baba unvanını taşıyan pek çok zaviye kurucusunun bu tarikatlara mensup olma ihtimali bir hayli yüksektir. Bununla birlikte, tespit edilen Kalenderî ve Haydarî zaviyeleri her iki tarikat üyesinin Anadolu’nun İslamlaşması sırasında oynadıkları rolü göstermeye kâfidir.”³⁹

Kalenderî tarikatı Şeyh Cemaleddin Sâvî tarafından kurulmuştur. O, XIII. yüzyılın başlarında Şam’da Şeyh Osman-ı Rûmî’nin zaviyesinde bir süre ikamet ettikten sonra Celal-i Dergezîni ile tanışmış ve onun etkisiyle dünyadan el etek çekerek mezarlıkta yatıp kalkmaya başlamıştır. Onun Dimyat’ta yaklaşık 1232-1233 yılında vefat etmesiyle Kalenderî tekkesi, halifeleri tarafından idare edilmiştir. Cemaleddin Sâvî ile başlayan Kalenderîyye ve Kalenderîlik akımını temsil eden

³⁷ Erol Parlak, *Garip Bülbül Neşet Ertaş*, İstanbul: Demos Yayınları, 2013 s. 73

³⁸ Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sûfiler Kalenderîler*, Timaş Yayınları, (2017) s.240.

³⁹ Sadullah Gülten, *Tahrir Defterlerine Göre Anadolu’da Kalenderîler ve Haydarîler*(makale) s.35-51

dervişler dünyayı ve dünyevî değerleri umursamayan, içinde yaşadıkları toplumun inanç ve geleneklerine karşı çıkan, bunu kılık, kıyafet, tutum ve davranışlarıyla gündelik hayatlarına da yansıtan sufilerdi. Ocak, Kalenderîliği toplumsal nizama karşı çıkararak dünyayı dikkate almaya değer görmeyen ve bunu hayatın her alanında açığa vuran bir akım olarak tanımlarken, Karamustafa ise, bu akıma yeni zühd adını vermekte ve akımın temel esasının toplumsal sapkınlık yoluyla gerçekleştirilen yeni bir zâhidlik anlayışına dayandığını belirtmektedir.⁴⁰ Melâmîlik anlayışında olduğu gibi, Kalenderîlik akımında da mal-mülk edinme çabaları reddedilmiş, topluma ekonomik açıdan katkı sağlamak yerine gönüllü yoksulluk tercih edilmiştir. Çalışmak ve ev-bark edinmek gibi toplum yapısına uymayı gerektirecek uygulamalar yerilmiş, gezgin ve başıboş şekilde yaşamak temel prensip haline getirilmiştir. Cinsel faaliyetler de kutsal olana bağlılık açısından bir engel olarak görüldüğü için evlenmemek tarikatın önemli bir prensibi olarak kabul edilmiştir⁴¹.

Kalenderîlik, bu tarikat Alevi inancına dayanan Hindistan, Orta Asya, İran, Mısır, Irak, Suriye ve Selçuklular zamanında Anadolu'da yaygın olan bir tarikattır. Bu tarikatın her türlü dünya malından uzak olup, gösterişe önem vermeyen abdal ve cavlak denen dervişleri olan her şeyden arınacaklarını düşünerek, saç, sakal ve kaşlarını kazıttıkları bilinmektedir. Hasan, Hüseyin, Fatma, Ali, Muhammed diye zikrederek sadaka ile geçinmekteydiler. Bu tarikat Mevlevilik, Bayramilik ve Melamilik gibi tarikatları zaman zaman etkilemiştir.⁴²

Araştırmalarımız süresince gördük ki Abdal zümrelerinin en somut bağlantısının olduğunu söyleyebileceğimiz zümre Kalenderîlik oldu. Birçok kaynakta Kalenderî dervişlere “Abdal” denildiği açıkça yer almaktadır. Konunun karmaşıklığı bir yana bırakılarak bir önerme ortaya konulması gerekiyorsa Abdallar tarih içerisinde değişime uğrayan Kalenderî zümrelerden Haydarîler, Vefaîler, Bektaşiler gibi bir kol olarak kabul edilebilir.

⁴⁰ Karamustafa, Ahmet T., *Tanrının Kuraltanıma Kulları / İslam Dünyasında Derviş Toplulukları 1200-1550*, çev. Ruşen Sezer, 8.baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018.s.13

⁴¹ Sadullah Gülten, *Tahrir Defterlerine Göre Anadolu'da Kalenderîler ve Haydarîler*(makale) s.17.

⁴² İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, “Kalenderîlik” md., 4. Baskı, I-II-III, İstanbul 2011.

Tarihçi Ahmet Yaşar Ocak'a göre bütün Kalenderî zümrelerinde müritlere genellikle Abdal ismi verilir. Her halükarda, bütün Kalenderî zümrelerinde, genellikle Abdal terimiyle ifade edilen mürid profilinin bu söylenen şekilde çok renkli bir yapı teşkil ettiğini söyleyebiliriz."⁴³ İfadelerinde görüleceği üzere kalenderî zümrelerin Abdal olarak isimlendirilmesi sıklıkla görülebilen bir şeydir. Tarihçi Sadullah Gülten ele aldığı bir makalesinde konuyu enine boyuna incelemiştir. Yazara göre de Kalenderî zümreler Abdal olarak isimlendirilirdi. "Öte yandan Doğu ve Batı Anadolu'da bahsi geçen zaviyelerin sayısı azalmaktadır. Ancak, bizim tespit ettiğimiz zaviyeler Kalenderî ve Haydarîler tarafından kurulan zaviyelerin sadece bir kısmını göstermekte olup, bunlar Kalenderî veya Haydarî dervişlerinin dağıldıkları sahaların nihai dağılımını vermez. Zira yukarıda isimleri zikredilen Kalenderîler ile *abdal*, dede ve baba unvanını taşıyan pek çok zaviye kurucusunun bu tarikatlara mensup olma ihtimali bir hayli yüksektir. Bununla birlikte, tespit edilen Kalenderî ve Haydarî zaviyeleri her iki tarikat üyesinin Anadolu'nun İslamlaşması sırasında oynadıkları rolü göstermeye kâfidir."⁴⁴

5. Babaîler İsyanı ve Abdallar İlişkisi

Babaîler İsyanına dâhil olan zümreler ve akıbetleri çok az araştırmaya konu olmuş, yazılı metinlere ulaşılmakta güçlük çekilen fakat önemi gün geçtikçe ortaya çıkan bakir diyebileceğimiz bir konudur.

Ahmet Yaşar Ocak, Babaîler İsyanı ile ilgili bu konuda belki de tek müstakil eser olan kitabında konuyu kısaca şöyle özetler: "1237 yılında, II. Gıyaseddin Keyhüsrev babası I. Alaeddin Keykubad'ın zehirlenerek ölmesinden sonra Anadolu Selçuklu tahtına geçmiştir. Babasının zamanında doruk noktasına erişen memleketin siyasi, içtimai ve iktisadi nizamı, yeni genç sultanının beceriksiz ve kötü idaresi yüzünden hızla alt üst olmaya başladı. Bilhassa veziri Sadeddin Köpek'in kendi ikbalini ve iktidarını daha da yükseltmek için işlediği siyasi cinayetler ve gayri meşru bir takım faaliyetleri, halkın hayatında büyük krizler meydana getirdi. Bu arada göçebeler ve köylü ahali bu kötü yönetimden son derece zarar gördü. İşte bu genel rahatsızlık yüzündendir ki, 1240 yılında bir ihtilal patlak verdi. Önce Güney Doğu

⁴³ Ahmet Yaşar Ocak, *Kalenderiler*, s.240

⁴⁴ Gülten, *Kalenderiler ve Haydariler*, s.18

Anadolu mintikalarında, sonra da Orta Anadolu'da iyice yayılan bu ihtilalin merkezi Amasya idi. Önceleri Kefersüd taraflarında otururken Amasya'ya gelip yerleşen Baba İshak adındaki bir Türkmen babası, peygamberliğini ilan ederek Selçuklu yönetimine karşı ayaklandı ve bu ayaklanma gittikçe büyüdü. Baba İshak etrafına toplanan gözü pek Türkmenlerle etrafı yağmalamaya başladı. Baba İshak'ın emrindeki bu Türkmen ordusu, kadınlı erkekli, çocuklu ihtiyarlı yenilmez bir kitle halinde peş peşe başarılar kazandı. Selçuklu hükümeti, birçok defa isyancılar üzerine kalabalık kuvvetler gönderip bu büyük tehlikeyi bertaraf etmeyi denedi ise de bu, başarıya ulaşamadı. Nihayet 1240 yılında son bir teşebbüsten sonra Baba İshak Amasya'da bastırılıp yakalandı ve idam edildi. Daha sonra, Malya ovasında vuku bulan korkunç bir çarpışmayı müteakip, yenilgiye uğratılan Türkmenlerin büyük bir çoğunluğu katliama tabi tutuldu. Ücretli Frank askerlerinin gözü pekliği sayesinde Selçuklu hükümeti bu korkunç tehlikeyi böylece savuşturmuş oldu. Fakat bununla beraber çok pahalıya mal olan bu zafer, Anadolu Selçuklu devletini Moğol istilasına uğramaktan kurtaramadı.⁴⁵

Abdülbaki Gölpınarlı, Yunus Emre'nin bir Babai olduğunu söylemektedir. "Yunus Baba Taptık'ın dervişiydi ve Babalılar zümresine mensuptu."⁴⁶ Yunus Emre, Şems-i Tebrîzi gibi tanınmış simalarla ilgili kaynaklarda buna benzer bilgilere az da olsa rastladık. Şems-i Tebrizinin Kalenderî şeyhi olduğu zikredilmektedir.⁴⁷ Elbette Babailer İsyânına katılan zümrelerin çok çeşitli zümrelere mensup olduklarını ve çeşitli zümreleri etki alanına aldığını biliyoruz. Bu konu ayrı ve detaylı bir araştırmaya konu olabilir. Anadolu din tarihi ile ilgili belki de en önemli olay Babailer İsyânı adıyla bilinen, Türkmenlerin yaptıkları kıyamdır. Bugün artık bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar sayesinde bu isyanın mahiyeti daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır.⁴⁸

⁴⁵ Ahmet, Yaşar Ocak. *Babailer İsyânı –Aleviliğin Tarihsel Altyapısı*, 2. Baskı, (İstanbul: Dergâh Yayınları, 1996), s.31

⁴⁶ Abdülbaki Gölpınarlı, *Kaygusuz Abdal, Hatayi, Kul Himmet*, (İstanbul: Kapı Yayınları,2013), s.9

⁴⁷ Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sûfiler Kalenderîler*,Timaş Yayınları, (2017) s.37-45-74-57

⁴⁸ Doğan Kaplan, *Fuat Köprülü'ye Göre Anadolu Aleviliği*, Yüksek Lisans Tezi Selçuk Üniversitesi, 2002. S.58

XIII. yy da Selçuklu topraklarında ortaya çıkan Babaîler isyanı tarihçi Ahmet Yaşar Ocak tarafından şöyle özetlenir: “1237 yılında, II. Gıyaseddin Keyhüsrev babası I. Alaeddin Keykubad'ın zehirlenerek ölmesinden sonra Anadolu Selçuklu tahtına geçmiştir. Babasının zamanında doruk noktasına erişen memleketin siyasi, içtimai ve iktisadi nizamı, yeni genç sultanının beceriksiz ve kötü idaresi yüzünden hızla alt üst olmaya başladı. Bilhassa veziri Sadeddin Köpek'in kendi ikbalini ve iktidarını daha da yükseltmek için işlediği siyasi cinayetler ve gayri meşru bir takım faaliyetleri, halkın hayatında büyük krizler meydana getirdi. Bu arada göçebeler ve köylü ahali bu kötü yönetimden son derece zarar gördü. İşte bu genel rahatsızlık yüzündendir ki, 1240 yılında bir ihtilal patlak verdi.

Önce Güney Doğu Anadolu mıntıklarında, sonra da Orta Anadolu'da iyice yayılan bu ihtilalin merkezi Amasya idi. Önceleri Kefersüd taraflarında otururken Amasya'ya gelip yerleşen Baba İshak adındaki bir Türkmen babası, peygamberliğini ilan ederek Selçuklu yönetimine karşı ayaklandı ve bu ayaklanma gittikçe büyüdü. Baba İshak etrafına toplanan gözü pek Türkmenler' le etrafı yağmalamaya başladı. Baba İshak'ın emrindeki bu Türkmen ordusu, kadınlı erkekli, çocuklu ihtiyarlı yenilmez bir kitle halinde peş peşe başarılar kazandı. Selçuklu hükümeti, birçok defa isyancılar üzerine kalabalık kuvvetler gönderip bu büyük tehlikeyi bertaraf etmeyi denedi ise de bu, başarıya ulaşamadı. Nihayet 1240 yılında son bir teşebbüsten sonra Baba İshak Amasya'da bastırılıp yakalandı ve idam edildi. Daha sonra, Malya ovasında yükü bulan korkunç bir çarpışmayı müteakip, yenilgiye uğratılan Türkmenler' in büyük bir çoğunluğu katliama tabi tutuldu. Ücretli Frank askerlerinin gözü pekliği sayesinde Selçuklu hükümeti bu korkunç tehlikeyi böylece savuşturmuş oldu. Fakat bununla beraber çok pahalıya mal olan bu zafer, Anadolu Selçuklu devletini Moğol istilasına uğramaktan kurtaramadı.”⁴⁹ Çıkış nedenleri, gelişmesi, sonucu ile ilgili Babaî isyanlarını kısaca böyle özetleyebiliriz.

Belki de Selçuklu devletinin sonunu hazırlayan bu halk ayaklanmasına çeşitli zümrelerden halk kitlelerinin katıldığı sadece bir zümrenin bu ayaklanmada olmadığı

⁴⁹ Ocak, *Babaîler İsyanı*, s.31

tarihi bir gerçektir.⁵⁰ Kaynaklarda Babaî hareketinin Osmanlı devleti topraklarında da devam edecek çeşitli hareketler doğurduğunu görmekteyiz. ”Bütün bu sorulardan sonra, çok daha önemli başka bir mesele gündeme geliyor: Babai hareketi menşeli geniş bir derviş ve şeyhler kitlesinin XIV. yüzyılın ortalarına kadar, yani Osmanlı İmparatorluğunun ilk teşekkül dönemi boyunca yoğun faaliyetleri, isyandan sonra bir dini-sosyal hareketin oluştuğunu göstermektedir. Babai hareketi dediğimiz bu hareketin, Anadolu'da bir Türk-İslam heterodoksisinin teşekkülüne yol açıp açmadığı, Bektaşiliğin ve Aleviliğin teşekkülündeki rolü de çok ciddi ve önemli bir tartışmanın konusudur. Ayrıca, daha sonraki yıllarda Şeyh Bedreddin Ayaklanması yahut XVI. yüzyıldaki Anadolu ayaklanmaları ile alakası ise aynı derecede mühim bir meseledir.”⁵¹

Bizim tezimizin neticesinde elde ettiğimiz kanaate göre günümüzde başta Konya merkezde yaşayan ve Anadolu coğrafyasının birçok yerine yayılan Abdallar, Babaî İsyanlarında yenilgiye uğrayan Kalenderî zümrelerin devamıdır.

Babaî İsyanlarında yer alan zümrelerin birçoğu göçebe yaşayan ve medrese çevrelerinden uzak Şamanizm, Maniheizm gibi eski dinlerinden kalıntılar barındıran ve yeni Müslüman kitlelerden oluşmakta idi. Babaîler İsyanına Kalenderîler, Yesevîler, Haydarîler, Vefaîler gibi bugün isimlerini bildiğimiz birçoğu günümüze kadar ulaşmış heterodoks derviş zümreleri ve tarikatlar da destek olmuşlardır.⁵² Bunların hepsi dönemlerinde göçebe Türkmenlere hitap eden ahlâkı, nefis terbiyesini, tevazuu ön plana çıkaran ama düzenli yapılması gereken ibadetler konusunda insanlara daha toleranslı yaklaşan yapılanmalardı. Bu nedenler göçebe Türkmenler şehirleşmiş ve kendilerini ötekileştirmiş Selçuklu şehir ahalsinin ve payitahtının yanında değil kendi yaşam tarzlarına sahiplenilen çeşitli derviş zümrelerinin yanında olmuşlardı.

Nitekim çoğu evliya menakıbnamesinde İran kültürünün her türlü etkisinden beride kalan ve Türkçe konuşan bu ahali, Abdal, Baba veya Dede unvanlarını taşıyan

⁵⁰Ahmet Taşgın, “Dede Garkın Topluluklarının Kaybolması”, *Uluslararası Şanlıurfa Semp. Bildirileri*, 2010. s.145-175

⁵¹Ocak, *Babaîler İsyanı*, s.32.

⁵² Ocak, *Babaîler İsyanı*, s.66.

söz konusu bu şahsiyetlerin İslam'ı daha ileride tartışacağımız üzere, Sünnî nitelik taşımaktan çok, heterodoks özellikler taşımaktadır. Kaynaklarda Babaî İsyanlarında yer alan zümrelerden Kalenderî ve Haydarî şeyhlerine ve dervişlerine birçok kaynakta Abdal denildiğini görmekteyiz.

6.Tarihsel Süreçte Abdallar

Eldeki verilere göre “Abdal” kavramı XII. yüzyıldan sonra “derviş” anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle bu yüzyıldan sonra Anadolu’da yaşayan Abdal Musa, Geyikli Baba, Kumral Abdal gibi meşhur dervişlerin mevcudiyeti bunu göstermektedir. XV. yüzyıla ait metinlerde “Abdal” kelimesiyle birlikte “Işık”, “Torlak”, “Kalender” ve “Haydâri ” ifadelerinin de “Abdal” la birlikte eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. XVIII. yüzyılda gelindiğinde ise bu kavramın önemini yetirdiği müşahede edilmektedir.⁵³

Ahmed Yesevî'nin Türkler arasında en çok tanınan halifesi Süleyman Hakîm Ata'nın menkıbesinde geleneksel anlayışa göre eşi Buğra Han'ın kızı Anber Ana'nın Hakîm Ata'dan sonra zenci biriyle nikâhlanması anlatılırken Kâbe ahâlisinden gelecek Kırk Abdal hikâyesinde “Abdallar” derviş olarak anlatılmıştır.⁵⁴

Abdâl kelimesine Âşıkpaşazâde (ö.1484)'nin *Tevârih-i Âl-i Osman*'ında da rastlamaktayız. Ona göre Anadolu’da bulunan dört gruptan biri de bu “Abdâlân-ı Rum” dediği zümredir. Diğerleri “Gâziyân-ı Rûm”, “Âhiyân-ı Rum”, ve “Bâciyân-ı Rûm”dur.⁵⁵

Âşıkpaşazâde'nin bahsettiği “Abdâlân-ı Rum”, Anadolu Abdalları anlamına gelip Anadolu'nun heterodoks dervişlerini ifade eder. Bazı kaynaklarda “Horasan

⁵³ Bkz. Orhan F. Köprülü, “*Abdal*”, c.1,DİA,TDV Yayınları, Ankara, 1988, s.61.

⁵⁴ Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatı'nda İlk Mutasavvıflar*, 88-93. Hikâyeye göre Hakîm Ata çok esmer tenli olduğu için bir gün eşi Anber Ana ‘keşke eşim siyah olmasaydı’ diye içinden geçirir. Keşfen ve kerameten bu düşüncesinden haberdar olan Hakîm Ata, ‘Umarım benden sonra bir siyahla evlenirsin hemencecik’ der. Kısa süre sonra Hakîm Ata ölür. Ölmeden Harezmi’den oğullarını çağırıp ‘öldükten sonra kırk aşımı verdikten sonra gün doğusundan Ka’be ahâlisinden kırk Abdal gelecek; aralarında bir gözü zayıf ve ayağının biri aksak bir kara Abdal vardır. Ananızı evlenmesi için beklemesi lazım gelen müddet sona erince ona nikâhlayın’ der.

⁵⁵ Âşıkpaşazâde. Derviş Ahmed Âşiki (ö.1484). *Tevârih-i Âl-i Osman'dan Âşıkpaşazâde Tarihi*.

Erenleri” adıyla da anılan bu grubun XIV. asırda çok önemli bir dini-sosyal rol oynadığı Osmanlı Devleti’nin bu asrına ait bütün kaynaklarda “Abdal” veya “Baba” lakabını taşıyan ve ilk Osmanlı hükümdarlarıyla beraber savaflara katılan tahta kılıçlı, cezbeli bir takım dervişlerden bahsedilmesiyle de anlaşılır.⁵⁶

Orhan Köprülü, şair Vâhidi’nin 1522’de tamamladığı *Hâce-i Cihân ve Netîce-i Cân* adlı eserinde Anadolu Abdallarını, Kalendeîrler ile Haydarîler arasında önemli ve ayrı bir grup olarak gösterdiğini ifade eder. Vâhidi’ye göre Abdallar, sırtlarında bir tennure, âdeta yarı çıplak dolaşır, yalınayak ve başları açık gezerler, bellerinde yün örgü bir kuşak bulunurdu. Omuzlarında Ebû Müslim nacağı, ellerinde Baba Şuca’ çomağı, kav, çakmak ve iki cür’adan, tahtadan bir sarı kaşık ve keşkül vardı. Vücutlarında yanık yerleri, dövme Zülfikar resimleri veya Hz. Ali’nin ismi, pazularında yılan şekilleri yer alır, ellerinde def, kudüm, boynuz gibi musiki aletleri bulunurdu. Osman Baba’yı ve Baba Şuca’ı tarikatın büyükleri olarak tanırlar, Muharrem ayında Kerbelâ şehitlerinin matemini tutarlardı.⁵⁷

Anadolu’daki Abdalların en önemli merkezleri bugün Eskişehir Seyitgazi ilçesinde bulunan Seyyid Gazi Tekkesi idi. Kanuni Sultan Süleyman, İran seferi dönüşü 1556-1558 yılları arasında Seyyid Gazi Tekkesi’ni Abdallardan temizletmiş, ancak daha sonraki yıllarda bu Abdallar tekrar tekkeye dönmüşlerdir. Bektaşiliğin Osmanlı’da yükselmesi ve kuvvetlenmesi üzerine Abdalların, XVI.yüzyılın ortalarından sonra Hacı Bektaş Veli’yi büyük bir pir olarak kabul ettikleri görülmektedir.⁵⁸ Nitekim XVIII. yüzyıla gelindiğinde “ Bektaşî Abdalları” tabirinin ortaya çıktığı ve “Abdal” ifadesinin Bektaşî kelimesiyle eşanlamlı olarak kullanılmaya başlandığı görülür. Abdalların şehirde olan kısmı Bektaşîler içinde erirken bir de kırsalda kalıp Alevi zümreler içerisinde kalanlar olmuştur.⁵⁹

Günümüzde Ankara, Tokat, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Samsun, Sinop, Sivas, Trabzon, Gaziantep, Kastamonu, Kayseri, Giresun, Konya, Manisa, Malatya,

⁵⁶ Bkz. Fuad Köprülü, *Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1999), s.94.

⁵⁷ Bkz. Orhan F. Köprülü, “*Abdal*”, DİA, Ankara: TDV Yayınları, 1988, 1:61.

⁵⁸ Orhan F. Köprülü, “*Abdal*”, s.61.

⁵⁹ Orhan F. Köprülü, “*Abdal*”, s.61.

Van ve Yozgat illeri içerisinde “Abdal” adını taşıyan köylerin bulunması Abdal isminin günümüze kadar yaşadığını göstermektedir.⁶⁰

Abdalların tarihsel kökenleri hakkında bugüne kadar ayrıntılı bir çalışma yapılmamıştır. En ayrıntılı çalışma Fuat Köprülü'nün 1935 yılında Edebiyat Ansiklopedisinde “Abdal” başlığı altında yayımlanmış olduğu makalesidir. Köprülü, bu makalesinde Abdalların Alevi-Türkmen bir topluluk olduklarını belirtir. Fuat Köprülü, araştırmasında Abdal ismine, VI. yüzyılın sonlarında Batı Afganistan'da Kandahar civarında yaşayan bir kabile olarak “Abdal” veya “Abdâlî” şeklinde rastlanıldığını ifade eder. Bu topluluğun, bu ismi eski dedeleri olan “Abdal” veya “Avdal”dan almış olabileceklerini belirten Köprülü, Afgan Abdalileri ile bir zamanlar yine buralarda hüküm sürmüş olan Eftalit -veya Eptalit, Evtalit, Abdela-adlı Türkler arasında bir ilişki olması ihtimalini ileri sürmüştür. Bütün bu bilgilerden yola çıkan Köprülü, Afgan Abdalları, Durranîler -tıpkı Afgan Galzailerini yani Kalaçlar gibi- Eftalit devletini kurmuş olan Türklerin soyundandır demektedir.⁶¹ Köprülü, bu tezini kanıtlarken Peştü dilinde bulunan Türkçe kelimelerden hareket eder ve buradaki Türk imparatorluğu yıkıldıktan sonra egemen unsur olan Abdal kabilesine mensup oymaklardan bir kısmının Afganistan'ın dağlık bölgelerine çekilerek Afgan kabileler arasında ana dillerini yavaş yavaş kaybettiklerini belirtir. Afganlaşmış Gılzai Türklerinin Halaçlardan olduğunu söyleyen Köprülü, Gılzailerin etnik menşeyini nasıl Eftalitlerin bakiyesi olan Kalaçlara bağlamak mümkün oluyorsa, Abdalilerin kökenini de bu suretle yine aynı köke bağlamak olasıdır demektedir.⁶²

Sasanilerin müttefiki olan, Göktürkler tarafından dağıtılan, Afganistan'da asimile olan Abdaliler ile İran, Türkistan ve Anadolu'da rastlanan konar-göçer veya yerleşik Abdalların, bu dağıtılmış Eftalitlerin (veya Akhun devletinin) kalıntıları olması yüksek bir olasılıktır. Bunlar genellikle göçebe oldukları için, başka kökten gelen ve tesadüfen aynı adı taşıyan serseri dervişlerle hatta Çingenerle karıştırılmışlardır. Konargöçer Türklere özgü Kaman geleneklerini devam ettiren Abdalların, İslamlaştıktan sonra Arap ve Fars kaynaklı Kalendarîye Abdallarının örf

⁶⁰ Orhan F. Köprülü, “Abdal”, s.62.

⁶¹ Köprülü, Fuad, “Abdal” *Edebiyat Ansiklopedisi*, (1935), s.46.

⁶² Köprülü, “Abdal”, s. 46.

ve âdetlerini benimsemiş veya aksine Kalenderîlerin Türk kökenli Abdalların yasayışlarından bazı unsurlar almış olmaları mümkündür. Kuzey Sibirya’da Yakut Türklerinde erkek Kamanlara “Abidal” denilmesi bu bakımdan dikkat çekicidir.⁶³

F. Grenard, Doğu Türkistan’da yaşayan, Türklerden pek farklı olmayan yöre Türklerinin kendilerine “Abdal” dediklerini belirtmekte, kendilerini “Heynu” şeklinde ifade eden bir topluluktan bahsetmektedir. Türkistan’ın Paynap Köyü’ndeki Abdallardan bahseden P. Pelliot, kendilerini Heynu diye isimlendiren, Abdal kelimesiyle daha ziyade dilenci dervişleri kasteden bir topluluktan söz eder. Bunlardan başka olaya dilbilimsel açıdan bakan Le Coq, Doğu Türkistan Abdallarıyla Adana Abdalları arasında bazı ortak kelimelerin olması ve her iki grubun “Abdal” ismini taşıdığından ve bunların kendi aralarında hususî dillerini muhafaza etmelerinden bahsetmektedir.⁶⁴

XVII. asırda Hasan Abdal kültürünün ortaya çıktığı Peşaver’den başlayarak Afganistan, İran ve hatta XVIII. yüzyılda Anadolu, Balkan sahalarına kadar yayılan Hasan Abdallu veya Abdallular Çingene olarak da görülmüşlerdir. Köprülü, tip bakımından yerli Türklerden farksız olan Doğu Türkistan Abdalları ve Hasan Abdallarının aynı zamanlarda Peşaver’den ayrılarak değişik Çingene gruplarından bazı kelimeler almış dilenci-derviş zümrelerinin bakıyeleri olabilir, demektedir. Hazar ötesinde Türkmen kabileleri arasında Abdal isimli bir kabileden bahseden Nebelson’un 1852 yılında yayınlanan eserinde verdiği bilgiden hareketle Türkmenler arasındaki bir rivayete göre, Türkmenlerin ayrıldığı on iki boydan altısının Kay’ın oğlu ve selefi Hasan (Esen)’den geldiğini belirtilerek bunlardan birincisinin Abdal boyu olduğundan, damgalarının ise Ay olduğundan bahsedilmektedir. Bu kabile, dört şubeye ayrılmaktadır: 1- Deli, 2- Kurban, 3- Uğur veya Oğrı, 4- Mengli-Hoca. 1849 istatistiğine göre bu dört şubenin nüfusu 1065 kişi olup seksen çadır daima Astrahan şehri civarında yaşar, diğerleri ise sabit bir yere sahip olmadıklarından Kundrav Tatarları yanında yaşarlardı.⁶⁵

⁶³ Bkz. Orhan F. Köprülü, “Abdal”, c.1, DİA, (Ankara: TDV Yayınları, 1988), s.62

⁶⁴ Saim Ayata, *Kırşehir Yöresi Abdallarının Dini İnançları Üzerine Bir Araştırma*, (Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2008), s.6-7.

⁶⁵ Ayata, *Kırşehir Yöresi*, s. 6-7.

Faruk Sümer, Hazar-Ötesi Türkmenlerinden Çavuldur kolunu oluşturan obaları sayarken aralarında Abdalların olduğunu da belirtir.⁶⁶

Ali Rıza Yalın (Yalman), Gaziantep/Kilis'i gezerken burada yaşayan Abdallarla ilgili bilgiler de edinir. Ali Rıza Bey, Topal Abdal adlı kişiden edindiği bilgiler doğrultusunda Abdallarla ilgili şöyle bir sınıflama yapar:

1. Fakçılar: Aşirete av avlayan abdallardır.

2.Tencili Abdalı: Cambazlık, kuyumculuk, üfürükçülük, yapan ve böyle geçinen Abdallardır.

3. Beydili Abdalları: Türkmenlere yamak ve yardımcı olan Abdallardır.

4. Gurbet ve Cesis Abdalı: Sepetçi Abdallardır.

5.Kara Duman Abdalları: Mısırlı İbrahim Paşa'nın iskân beyine Mısır'dan gönderdiği musiki ve raks heyetinin kalıntılarıdır.⁶⁷

Albert von Le Coq da Abdallarla ilgili önemli bilgiler verir. Le Coq, Çin Türkistan'ı gezisi esnasında Eylül 1906'da Ak-su, Uch-Turfan ve civarına da uğradığından ve buralarda, örneğin Hotan, Keria ile Kaşgar ve civarlarında Doğu Türkçesi konuşan ve kendilerine Abdal denilen insanların köylerinin olduğundan bahsetmektedir. Le Coq, bir zamanlar Venedikli gezgin Marco Polo'nun da ziyaret ettiği (1275) Hotan'da geçirdiği birkaç gün içinde, etrafında bulunan, özellikle Swat ve Bagaurly Afgan tüccarlarından, şehirde "Abdal" adında bir halk grubunun bulunduğunu öğrenir. Bunun üzerine, Rıza Mulla önderliğinde, beyaz giyimli, sakallı bir Abdal grubu kendisini ziyaret eder. Le Coq'un bunlardan edindiği bilgilere göre, Çinliler, Doğu Türkistan'ı tekrar fethedince, 40 Abdal'ı çiftçi olarak Yürünkaş civarındaki Tamegil bölgesine yerleştirmiştir. Önceleri konar-göçer yaşayan bu Abdallar, kalbur, süpürge ve kaşık gibi ev eşyaları yaparak, müzikle uğraşarak geçimlerini sağlarlar. Bunlar, Müslüman olduklarını söylerler ve geleneklerini sürdürürler, ama Türklerle, Hind ve Afgan Müslümanlarla pek ilişkileri yoktur,

⁶⁶ Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, (İstanbul: İslam Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1999), s.322

⁶⁷ Ali Rıza Yalman, *Cenupta Türkmen Oymakları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, (1993), s.19.

sadece kendi aralarında kız alıp verirler, yemek yerler, tütün içerler. Onlar da bunları, hakiki Müslüman saymazlar; tavşan ve kertenkele gibi mekruh (şeriatça yasak edilmeyen, ama zorda kalmayınca da yenilmesine müsaade edilmeyen) hayvanların etini çekinmeden yediklerini söylerler.⁶⁸

Türkiye'deki etnik gruplarla ilgili, köy birimlerine kadar inerek geniş çaplı bir araştırmayı gerçekleştiren Peter Alford Andrews, Abdallarla ilgili yaptığı incelemede, yukarıda belirtilen bilgiler dışında, Gaziantep yöresindeki Teberci Abdallarının verdiği bilgiye göre, Dedemoğlu önderliğinde Türkmenlerle birlikte, Sivas ve Yozgat yöresinden göç ettiklerini belirtmektedir. Ayrıca, Yozgat bölgesinden Konya'ya göç eden "Carcar" diye adlandırılan Abdalların, kendilerini köken olarak Alakeçili Yörükler'e, Güney ve Doğudaki Abdalların birçoğunun Beydili Oymağına, bir kısmının da kendilerini Karakoyunlulara bağladıklarını yazmaktadır. Yine Andrews'in, Atabeyli'ye dayanarak verdiği bilgilere göre, Antalya'nın Zeytin Köyü mahallesinde oturan Abdalların, kendilerinin Türkmenlerle birlikte Horasan'dan Anadolu'ya geldiklerini belirtmektedir.⁶⁹

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak Abdal topluluğunun tarihsel kökeni hakkında çok net bilgilere ulaşmak mümkün değildir. Genel olarak bir Türkmen boyu olduğu konusunda birçok araştırmacı ortak görüşe sahiptir. Bu konuda gerek Abdal topluluklarının yaşadığı yerleşim birimlerinde ayrıntılı derleme çalışmaları yapılarak gerekse arşivler incelenerek daha kesin sonuçlar elde edilmesi gereklidir. Abdalların etnik kökeni ile ilgili öne sürülen görüşlerin birçoğu Türkmen bir topluluk olmaları üzerinedir. Zeki Velidi Togan, Abdalları, Karluk ve Kencine Türklerinin ecdadı olarak görür; Fuat Köprülü, gerek yaşayış biçimleri gerekse inanç yapıları açısından incelendiğinde Abdalların kesinlikle Türkmen olduğunu söylemektedir. M. Şakir Ülkütaşır, Abdalların Karayağmur'un reisliği altındaki Horasan Erleri (Güney

⁶⁸ Ejder Okumuş, "Türkiye'de Marjinal Bir Grup Olarak Abdallar", Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 3/6, Eylül 2005, s.594-595.

⁶⁹ Peter Alford Andrews, *Türkiye'de Etnik Gruplar*, çev. Mustafa Küpüşoğlu, Ant Yayınları, 1989, İstanbul, s.95.

ve Doğu Abdalları ise Oğuzlardan) Beydilli boyu ile beraber Anadolu'ya geldiklerini ısrarla belirtir.⁷⁰

Faruk Sümer ise, Hazar-Ötesi Türkmenlerinden Çavuldur kolunu oluşturan obaları sayarken aralarında Abdalların olduğunu da belirtir.⁷¹

7.Konya İlinde Abdal Varlığının Tarihçesi

Abdallık geleneği, yaratıcı hariç her şeyden vazgeçmeyi, görünümüne (zahir) değil görünenin ardındaki öze (batın) kıymet vermeyi, gönül kırmamayı, can incitmemeyi ve insan ruhuna zarar verecek her türlü olumsuz duygu, düşünce ve davranışlardan kaçınmayı merkeze alan bir düşünce sistemi ve yaşam biçimidir. Abdallık geleneğinin temsilcileri günümüzde, Türk kültür tarihinde oldukça geniş bir kullanım ve anlam alanına sahip olan “Abdal” sıfatıyla anılmaktadır. Abdallar, Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya gerçekleştirmiş oldukları göçler sırasında, Türk varlığının ve dolayısıyla da Türk kültürel birikiminin Anadolu'da yerleşmesi ve yaygınlaşması sürecinde sosyal ve kültürel açıdan oldukça önemli görevler üstlenmişlerdir.⁷²

Kaynak taramalarımızdan elde ettiğimiz bilgiler ışığında Abdalların Anadolu'ya gelişleri ile ilgili olarak moğol istilalarını adres gösterebiliriz.(Bu Konu ilerde Abdallar- Moğol İstilaları başlığında ele alınacaktır) Ağırlıklı görüş Abdallar moğol istilaları ile Anadolu'ya gelen Türkmen zümrelerden birisidir. Konumuz özelinde Konya'da Abdal varlığı ile ilgili yakın zamanda elde ettiğimiz verilere göre bu günkü Konya'da yaşayan Abdallar konar göçer Türkmen zümrelerin son olarak Konya'yı yurt tutması ile meydana gelmiştir. Kimi Kütahya, kimi Mersin Silifke, kimi ise Antalya istikametinden Konya'ya dedelerinin geldiğini söylemektedirler. Ve görüştüğümüz kişiler bu gelişiyüzyıl dan fazla bir zaman öncesine dayandırmaktadır.(K.1,K.3,K.5). Bunun yanında Konya Merkez'e gelip yerleşen şu anda Ali Ulvi Kurucu Mahalle'sinde ikamet eden Adana Merkez Karşıyaka

⁷⁰ Döndü Can, *Mersin Abdalları Halkbilim Araştırması*, (Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, 2010), s.32.

⁷¹Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler)*, İslam Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul: 1999, s.322

⁷² Ahmet Keskin, “Geleneksel Abdal Müziğinin Temsili ve Neşet Ertaş”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7/34, Ekim 2014, s.99

Mahallesinden yaklaşık yirmi beş yıl önce gelip yerleşen otuz kırk ailelik farklı bir Abdal-Alevi topluluğu da vardır.(K.21,K.22,K.23)

Abdallar, “Doğu Türkistan’dan Anadolu’ya kadar, geniş bir coğrafya üzerinde dağınık gruplar halinde yaşayan, eskiden daha çok göçebe bugün artık yerleşik hayata geçmiş olan, bölgelere göre “Abdal, Abdali, Avdal, Habdal, Gilaman, Gurbet, Guyende, Teberci, Carcar” gibi değişik adlarla adlandırılan ve aralarında birçok farklılıklar bulunan Abdal grupları vardır. Abdallar Orta, Güney ve Batı Anadolu’ya yerleşmişlerdir.⁷³

Abdallar, Türkiye’nin dışında Afganistan, Çin, Azerbaycan, Türkmenistan gibi ülkelerde de yaşamaktadırlar. Yapılan çalışmalar, bunlarında aslında bazı özelliklerinin Türkiye’deki Abdallarla benzer olduğunu göstermektedir.⁷⁴ Tekrar hatırlatmak gerekirse bu araştırma Türkiye’deki Abdallar üzerinde durmaktadır. Çünkü “Abdallar, Türk soyundan geldiklerini ve Müslüman olduklarını, başlarında bulunan uluları ‘Kara Yağmur’un birliğinde ‘Horasan Erleri’ olarak Anadolu’ya geldiklerini söylemektedir”⁷⁵ Nitekim Konya abdallarının hemen hepsi Karayağmur Ocağına bağlı olduklarını söylemektedirler.(Bu bağlılık günümüzde aktif bir dergaha bağlılık değil soysal bir bağlılık olarak karşımıza çıkmaktadır.) Görüştüğümüz kişilerden Hüseyin Pekaşık, Şahin Hakikat (Dede), Haydar Hakikat (Dede)’da Yenimahalle Abdallarının Karayağmur Dede’ni evlatları olduklarını ve Horasandan geldiklerini desteklemektedir. Hümmedci Karayağmur’un kabrinin Kütahya Tavşanlı’da olduğunu söylemektedirler.

Konya’da Abdalların tarihçesi ile ilgili bir diğer husus 1205 yılında Kalenderîliğin kurucusu Cemaleddin Savi’nin Halifesi Ebûbekir-i Niksari’nin Konya’ya gelmiş olması ve bu günkü Konya Merkezde musalla mezarlığı civarında bir zaviye kurmasıdır.⁷⁶ Abdallar-Kalenderîlik ilişkisi başlığında bu konu ayrıca ele

⁷³ Artun Erman. “Çukurova Halk Kültüründe Yerel Fıkra Tipi: Abdal Fıkraları”, *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi*, (2006) ss. 1-18

⁷⁴ Ejder Okumuş, “Türkiye’de Marjinal Bir Grup Olarak Abdallar”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3/6 Eylül 2005 s.594-595.

⁷⁵ Artun, Abdal Fıkraları, s.22.

⁷⁶ Ahmet Yaşar Ocak, *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Süfiler Kalenderîler*, Ankara, TTK Basımevi, 1992, s.79,84.

alınacak ve Abdalların Kalenderîlerin bakiyesi olan topluluklardan bir topluluk olduğunu ortaya konulmuş olacak. Bu zaviye 19. yy seyyahların ziyaretinde büyük bir Kalenderî dergahı olarak zikredilmektedir. Ama günümüzde zaviyeden geriye herhangi bir iz bulunmamaktadır. Ancak Kalender Baba türbesi olarak bilinen Ebu Bekir-i Niksari türbesi hala ayakta ve Konya Merkez Selçuklu ilçesi Musalla mezarlığının yan tarafında Beşyol denilen mevkiye de çok yakın yol üzerinde herkesin gelip geçerken görebileceği bir mevkidedir.⁷⁷(F-23)

Yapılan incelemeler sonucunda Konya Abdallarının sosyo-kültürel ve ekonomik hayatında ortaya çıkan değişimler fark edilmiş, gelecek kaygısı taşıdıkları gözlemlenmiştir. Bunun etkisiyle de Abdalların yeni iş alanlarına yöneldikleri tespit edilmiştir. Konya Abdallarının arasında eğitim ve öğretimin öneminin anlaşılmış olmasıyla birlikte henüz yeterli bir eğitim bilinci ve eğitime olanak sağlayacak bir sosyo-kültürel yaşam anlayışı yerleşmiş değildir. Eğitim düzeyinin düşük olması nedeniyle Abdallar, toplum içerisinde sosyo-kültürel açıdan bir takım sıkıntılar yaşamaktadırlar. Abdallarda kırk yaş üzeri kişilerin birçoğunun okur-yazar olmadığı tespit edilmekle birlikte liseden sonra yükseköğrenime devam etmiş olanların sayısı yok denecek kadar azdır. Bu nedenle Abdallar arasında eğitime dayalı iş sahibi olma söz konusu değildir. Genellikle aileden gelen bir meslek edinme vardır. İnceleme alanımızda yaptığımız görüşmelerde, Abdallar çocukların okutulmamasını ekonomik nedenlere bağlamaktadırlar. Ekonomik gücün oldukça düşük olduğu Abdal topluluklarında eğitimin bu nedenle ihmal edildiği belirtilmektedir. Horasandan Antalya, Mersin, Adana'ya oradan da Konya'ya geldiklerini söyleyen ve Türkmen Abdalları olduklarını belirten Konya Abdallarının kendilerine özgü yaşayış biçimleri vardır. Abdallar kapalı bir alt kültür grubu olmaları sebebiyle kendi kültürlerini oluşturmuş ve bu özü korumayı başarmış bir topluluktur.

8.Konya Ahalisince Günümüzde ve Geçmişte Abdallara Bakış

Konya' da Abdal ya da zaman zaman çingene diye tanımlanan çok çeşitli etnik köken ve meşrepten insanlar mevcuttur. Köken olarak çingene olup etnik köken ya da akrabalık bağları açısından birbiriyle ilgisi olmayan insanların olduğu gibi

⁷⁷ Konyalı, İsmail Hakkı, *Konya Tarihi*, S.622

Abdal olduğu halde birbiri ile organik yada akrabalık ilişkisi olmayan Abdal gurupları da vardır. Bu konu daha fazla özellikle sosyoloji ve halk bilimi açısından araştırmaya muhtaç bir konudur. Herbirinin Konya'ya geliş zamanları ve geliş yerleri birbirinden farklı Abdal guruplarının olduğunu gözlemlerimiz sonucunda ortaya koyabiliyoruz. Örneğin Konya merkezde birbirine çok uzak mesafede yaşamayan Doğanlar Mahallesi ile Yenimahalle arasında akrabalık bağları yok denecek kadar azdır. Birbirleri arasında gözlemleyebildiğimiz bir duygusal bağ da yoktur. Oysa ki tarihi seyir içerisinde her iki mahallede yaşayan bazı guruplar kendilerini Abdal diye isimlendirdikleri gibi başkaları tarafından da Abdal şeklinde isimlendirilmişlerdir. Bu durum karşımıza sosyolojik ve tarihsel bir sorun olarak çıkmaktadır.

Konya'da yaşayan insanların Abdal gurupları ile yaşam alanlarının ortaklığı ve yakınlığından kaynaklanan ilişkileri vardır. Bu ilişki kimi zaman karşılıklı anlayış ekseninde, çoğu zaman ise önyargı ve tahammülsüzlüğün çizdiği ekseninde yaşanmaktadır. Klasik yaşam tarzına nazaran azınlık olan bu guruplar çoğunluğun kendilerine bakış açısından ve önyargılardan kendilerini son derece muzdarip hissetmektedirler. Bu da tarihte olduğu gibi günümüzde de içe kapalılığı getiren ve devam ettiren bir unsur olmaktadır.

Karşılıklı anlayışın ve güvenin tesis edildiği durumlarda bütün problem sayılan durumlar yok olmaktadır. Bu bir nebze Doğanlar Mahallesi'nde daha fazla gözlemlenebilmiştir. Doğanlar mahallesinde yaşayan Abdal gurupları ahalî ile uyum konusunda sünî toplumun istekleri yönünde gayret gösteriyor diyebiliriz. Bunu dîni yaşam biçimlerinde ve söylemlerinde gözlemleyebiliyoruz. Bazı Abdalların aslını inkar ve dejenerasyon olarak gördükleri bu değişim kişî tercihlerine bırakıldığı zaman olağan olarak karşılanabilir. Doğanlar Mahallesi sakinleri çoğu zaman Abdal olarak tanımlanmayı dahi reddetmektedirler. Birçoğunun sünî diyebileceğimiz tarikat yapılanmalarına meylettığı, çocuklarını Kur'an kurslarına yolladıklarını gözleme fırsatımız oldu. Son zamanlarda Konya'da yaşayan Abdal toplumunun dışında bulunanların Yenimahalle menşeli Abdallara bakış açıları ile Doğanlar Mahallesi sakinlerine bakış açıları arasında farklıklar gözlenmektedir. Konya ahalisince Abdal toplumu tanıma ve karşı karşıya gelme oranı arttıkça olumlu söylemlerin

arttığı gözlenmektedir. Fakat tanımayan ve herhangi bir teması olmayanlar, meseleyi dışardan gözlemleyenler için Abdallar problemlili unsurlar olarak ifade edilmektedir.

9.Abdallar'ın Çingene Şeklinde İsimlendirilmesi

Bugün itibariyle Abdallarla iç içe geçmiş ve yaygın olarak kullanılan iki tanımlama bulunmaktadır. Bunlar; Teber ve Çingene adlarıdır. Köprülü'ye göre, Anadolu Abdallarına Teber adı verilmektedir. Bunun dışında Batı Anadolu'da yaşayan pek çok Abdal topluluğunun Teber adını kullandığı bilinmektedir ve konu üzerinde çalışan araştırmacılar yukarıdaki görüşü doğrulamaktadır. Diğer yandan Abdalları (Teberleri) tanımlamak üzere kullanılan Çingene adlandırması tartışmaya açık bir alandır. Zira hiçbir Abdal (Teber) grubu kendisini Çingene olarak tanımlamamakta ve Abdallığın daha yüce bir merteye/grup olduğunu belirtmektedir. Kuşkusuz Çingene adının Türk toplumunda taşıdığı olumsuz imajların bu tercihte belirleyici etken olduğu söylenmelidir.⁷⁸

Abdallara Çingene denilmesi hakkında Ülkütaşır, "Halk bunları elek, sepet yapmak; bir kısmı da göçebe olmak bakımından Çingene addeder. Binaenaleyh bunları dili ve soyu bütün bütün başka olan Çingenelerle akraba veya yurt tutmuş Çingene gibi telakki etmek katiyen doğru değildir. Bugünkü Anadolu Abdalları, Tahtacılar, Çepniler, daha doğrusu bütün Anadolu Kızılbaşları gibi Babaî Türkmenlerinin bakiyeleridir. Abdallar, soy itibariyle Türkmendirler."⁷⁹ ifadesini kullanmaktadır. Abdallar hakkında Samancıgil ise "Bugün Anadolu'nun hemen her köşesinde yer yer Abdal köyleri vardır. Bunların dilleri Türkçe yaşayışları Türk'tür." demektedir.⁸⁰ Abdalların Anadolu'daki diğer Alevi zümreleri gibi Alevi-Bektaşî oluşları da Çingene olmadıklarının göstergesidir. Ayrıca Abdallarla ilgili Konya yöresinde yaptığımız araştırmada Abdalların kendilerini "Türkmen Abdalları" olarak ifade ettikleri görülmüştür. Tarihi kaynakların ve kendilerinin Türkmen olduklarını

⁷⁸ Kolukırık, Suat, "Kimlik İnşasında Söylem ve Anlam ilişkisi: Koçabaş Abdalları Örneği", *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2012, s.147

⁷⁹ Ülkütaşır, M. Ş. "Abdallar" (Coğrafi Dağılımları, Etnik Menşeleri, İçtimai Hayatları) Türk Kültürü Dergisi, TKAE Yay., Şubat 1968, S.64, Ankara, ss.43-47

⁸⁰ Kemal Samancıgil, *Bektâşilik Tarihi*, İstanbul: Tecelli Matbaası, 1945. S.40

ifade ettikleri halde Abdallara Çingenelik yakıştırmasında ısrar etmek bir yanılıdır. Kısacası Abdallar soy olarak Türk'türler.⁸¹

Naci Kum Atabeyli makalesinde hem Abdalların ahlak telakkilerinin çok kuvvetli olduğunu hem de yaptıkları mesleklerden dolayı çingenelerle karıştırıldığını şu tespitleriyle dile getirir. “ Abdallar arasında Türklerin eski şölenlerini andıran bir takım ayin ve erkânın bulunduğunu; bu ayin ve erkânın yürütüldüğü sırada, uzaktan zannedildiği gibi, edep ve ahlaka aykırı hiçbir hareketin bulunmasına imkân olmadığını, bu ayinlere girebilmek için mutlaka evli olmak, “Yol erkân, adap ve muaşeretine ikrar vermek” gerektiğini ve bacıların haysiyet ve namusunun “kefalet-i müteselsile ile emniyet ve himaye edilmiş” olduğunu söylemektedir. Abdalların akide itibariyle Tahtacı ve köylü sofıyan sürelerinden hiçbir başkalığı bulunmadığını, yalnız Abdalların “meşrep itibari” ile daha kalender, daha harabati olduğunu söylüyor. “Çiftçilik, başlıca sanatları olmakla beraber, göçebelerin subaşlarında, söğüt gölgelerinde, söğüt dallarından yaptıkları sele, sepet gibi seyler dolayısıyla” bunlara çingene denildiği, halbuki A. Wanbery'nin *Türk Etnoğrafya ve Etnolojisi* adlı kitabında gördüğü Abdal Musa Velayetnamesi'ne nazaran bunların, “Horasan mülkündeki boydan olduklarına kanaat getirdiğini sözlerine ilave ediyor”⁸²

10. Türkiye’de Abdalların Yaşadığı Yerleşim Birimleri

Abdallar Anadolu'nun birçok yerleşim biriminde küçük topluluklar halinde yaşamaktadır. Araştırmacı Ali Aksüt, bir makalesinde Türkiye’de Abdalların farklı yerleşim birimlerinde yaşadıklarını ifade eder ve kendisinin, bizzat giderek KKTC de dâhil olmak üzere tespit ettiği yerleşim birimleri hakkında şu bilgileri verir.⁸³

Adana Merkez Dumlupınar Mah.

Adana Merkez İller Bankası arkası

Adana Merkez Ondokuzmayıs Mah.

⁸¹ Saim Ayata, *Kırşehir Yöresi Abdallarının Dini İnançları Üzerine Bir Araştırma*, Erciyes Üniversitesi, 2008, s.10

⁸² Yusuf Ziya Yörükân, *Anadolu’da Aleviler ve Tahtacılar*, Ankara, Kültür Bakanlığı, 2002, S.107

⁸³ Ali Aksüt, *Abdallarla İlgili Notlar*, <http://www.turkmensitesi.com/abdallar.html>, 2002 S.21-25.

Adana Ceyhan Caynak Mah.

Adana Ceyhan Durhasandede Köyü (birkaç ev)

Adana Ceyhan Fatih Sultan Mehmet Mah.

Adana Ceyhan Şahin Özbilen Mah.

Adıyaman Gölbaşı Maltepe Köyü

Afyon Çay Yeşilyurt- Uyanık Köyü

Afyon Dinar Tekke Mah.

Afyon Emirdağ Cumhuriyet Mah.

Afyon Emirdağ İnkılap Mah.

Afyon Emirdağ Kurtuluş Mah.

Afyon Emirdağ Yeni Mah.

Afyon Sultandağı Yeni Mah.

Afyon Şuhut Ağın Köyü

Afyon Şuhut Bedeş Kasabası

Aksaray Merkez ?

Amasya Merkez Küçükkızılca Köyü (Geygel)

Ankara Merkez Çinçin Yenidoğan Mah.

Ankara Merkez Dikmen İlker Mah.

Ankara Merkez Feridun Çelik Mah.

Ankara Merkez Hüseyin Gazi Mah.

Ankara Merkez Nato Yolu Çevresi

Ankara Merkez Siteler Önder Mah.

Ankara Bala Abilas Köyü

Ankara Bala Yeniköy

Ankara Çubuk Demirci Köyü

Ankara Gölbaşı Bahçe Köyü

Ankara Gölbaşı Soğulcak Köyü

Ankara Haymana Çekirge Köyü

Ankara Koçhisar Mah.

Ankara Polatlı Ali Kolan Köyü - boşalmış -

Ankara Polatlı Cumhuriyet Mah.

Antalya Merkez Varlık Mah.

Antalya Merkez Zeytinköy

Antalya Finike Yuvalı Köyü

Antalya Manavgat Bereketli Köyü

Antalya Manavgat Cezaevi yanı

Antalya Manavgat şelale altı

Antalya Manavgat Yemişli Köyü

Antalya Alanya Çayağzı

Antalya Alanya Kargıçay (Araplar)

Antalya Alanya Kundu

Antalya Gazipaşa Abdal Mah.

Antalya Serik Kürüş Mah.

Antalya Serik Kökez Mah.

Aydın Kuyucak Yamalak Kasabası

Bolu Düzce Kırkpınar Köyü

Burdur Merkez Gölbaşı Köyü

Çorum Merkez Gölköy

Çorum Alaca Büyükcemili

Çorum Alaca Dereyazıcı

Çorum Alaca Nesimi Keşlik

Çorum Sungurlu Başpınar Mah.

Çorum Sungurlu Gölpınar Köyü

Denizli Merkez Cabar Köyü

Denizli Merkez Kocabaş köyü

Denizli Honaz Kingen köyü

Denizli Honaz Dereçiftlik köyü

Denizli Sarayköy Uyanık köyü

Denizli Serinhisar Yatağan Kasabası

Erzurum Merkez Mahallebaşı Mah.

Erzurum Merkez Steveleri

Eskişehir Merkez Kurtuluş Mah.

Eskişehir Merkez Emek Mah.

Gaziantep Merkez Karşiyaka Mah.

Gaziantep Merkez Hoşgör Mah.

Gaziantep Merkez Ünalrı Mah.

Isparta Merkez Bağlar Mah.

Isparta Merkez Karakavak Mah.

Isparta Merkez Yedişehitler Mah.

Isparta Eğirdir Göktaş Köyü

Isparta Yalvaç Kaş-Hacıbey Mah.

İçel Merkez Gündoğdu Mah.

İçel Anamur Mah.

İçel Mut Askerlik şubesi Yanı

İçel Mut Ortaköy(Kiprili)

İçel Mut Sarıbucak Köyü (Boşalmış)

İçel Silifke Say Mah. (Kıptiye)

İçel Tarsus Akgedik Köyü

İçel Tarsus Demirkapı Mah.

İçel Tarsus Mithatpaşa Mah.(Halepten gelmeyiz diyorlar)

İçel Tarsus Polatlı Köyü

İçel Tarsus Cetvel Mah.

Karaman Merkez Eskiye Mah.

Karaman Merkez Fatih Mah.

Karaman Merkez Dışteke

Kayseri Merkez Battalaltı Mah.

Kayseri Sarız Tavla Köyü

Kayseri Sarız Kurdini köyü

Kırıkkale Merkez Pınarbağı Mah.

Kırıkkale Merkez Karğiyaka Mah.

Kırıkkale Merkez Ank.asfaltından Kırıkkale girişi

Kırıkkale Merkez Uzunlar Köyü (Denekdağı)

Kırıkkale Merkez Elmalı Köyü (Dedeköyü)

Kırıkkale Keskin Yeni Mah.

Kırıkkale Keskin Köprü Köyü (Kafalar Mezrası)

Kırşehir Merkez Bağbaşı Mah.

Kırşehir Merkez Âşıkpaşa Mah.

Kırşehir Akpınar Gırtıllar Köyü

Kırşehir Kaman SaruĞağı Mah.

Konya Merkez Yeni Mah.

Konya Merkez Doğanlar Mah. (Carcar-Geygel)

Konya Merkez Eskiçimenlik

Konya Akşehir Beşkavaklar Mah.

Konya Akşehir Muhacir Mah.

Konya Akşehir Yarenler Mah.

Konya Akşehir Ortaköy

Konya Beyşehir Hüyük Mah.

Konya Beyşehir Çamlar Köyü

Konya Çumra Hayvanpazarı Yanı

Konya Çumra Ortaköy

Konya Ilgın Abdallar Mah.

Konya Kulu.

Konya Seydişehir Değirmenci Mah.

Konya Sultandağı Yeni Mah.

Konya Yunak Sülüklü Köyü

Konya Yunak Çekirge Köyü

Malatya Merkez Çavuşoğlu Mah.

Malatya Doğanşehir Yuvalı Köyü

Malatya Yazıhan Tencili Köyü

Manisa Kula Abdal Mah.

Muş Varto Hasan Köyü (Avdelij)

Nevşehir Hacıbektaş Geygel Köyü

Sivas Gemerek Akkilise Köyü

Sivas İmranlı Arık Köyü

Tokat Merkez Çerdigin Köyü

Tokat Merkez Sarıtarla Köyü

Tokat Merkez Hasanbaba Köyü

Tokat Niksar Dönekse Köyü

Tokat Niksar İleyis Köyü

Tokat Niksar Sadoğlu Köyü

Uşak Merkez Elmalıdere Mah.

Yozgat Merkez Kırıksoku Köyü

Yozgat Yerköy Almahacılı Köyü

Kıbrıs Lefkoşa Sultandağı (Konya'dan göçmeler)

Kıbrıs Magosa Tuzcular

İKİNCİ BÖLÜM

KONYA ABDALLARI

1.Konya Abdallarının İnanç Yapısı

Din bir toplumun kültürünü oluşturan en önemli öğelerden birisidir. Bir inanç sistemi olarak din, yoruma kapalı bir alan oluştursa da insanın yeryüzünde, nedenini çözümleyemediği olay ve olguları açıklamasına yardımcı olur. İnsanlara tapınma yoluyla ruhsal bir boşalım sağlayarak manevî bir güç verir. Diğer taraftan her din, kendine özgü bir ahlâk sistemini de beraberinde getirir. Böylece benimsediği öncelikler ve yasaklar aracılığıyla hem kişisel hem de toplumsal davranışları etkisi altına alıp biçimlendirir. İnanç ve tapınma kuralları ile kişilerin günlük hayatlarının temel gereksinimlerine bazı yaptırımlar ve sınırlamalar da getirebilir. Bütün bu nedenlerden dolayı din ile kültür arasında önemli bir bağ olduğunu söylemek mümkündür.⁸⁴

Abdallık dinin, tasavvufun, mezhepler tarihinin bir konusu olmakla beraber Türk kültürünün de ayrılmaz bir unsuru ve konusudur. Bu kültürün oluşturduğu sözlü ve yazılı metinler, davranış şekilleri Türk toplumunun içinde ve ona yabancı olmayan unsurlardır. Anadolu Abdalları Türkmen ve Alevî olarak daha önce de ortaya koyduğumuz gibi birçok araştırmacının hemfikir olduğu malum bir topluluktur.

Halk süfliliğinin simgesi, heterodoks ve halka yönelik bir tarikat olan Bektaşî Tarikatı, günümüzdeki yaygın olan söylemle Alevilik şeklinde Hacı Bektaş Veli'nin kişiliğine bağlanır. Bektaşilik, Babaî hareketinin, bir araya getirdiği heterodoks sufi tarikatlardan birisi olarak Haydârilik içerisinde, 14. yüzyıl Rum Abdallarından Abdal Musa tarafından Hacı Bektaş Veli kültü içerisinde geliştirilmiş; Balım Sultan tarafından 16. yüzyılda bağımsız bir tarikat haline dönüştürülmüştür. Hacı Bektaş Veli, bu tarikatın kurucusu olmamakla birlikte onun öğretileri çerçevesinde oluşturulduğu için "pir" i kabul edilir.⁸⁵

⁸⁴ Nilgün Çıblak, *Mersin tahtacıları halk bilimi Araştırmaları*. (Ankara: Ürün Yayınları, 2005), s.42.

⁸⁵ Çıblak, *a.g.e.*, s.51

Konya Abdalları Alevi-Bektaşî inanç geleneğine bağlıdır. “Allah-Muhammed Ali üçlemesi, bu geleneğin öne çıkardığı en önemli unsurdur. Öncelikle bunu belirtmek gerekir ki Konya Abdallarının, diğer Türkmen Alevi-Bektaşîleriyle aralarında inanç yapısı yönünden çok belirgin farklar yoktur. Hacı Bektaş Veli’yi ulu bir insan olarak benimseyen Abdallar, belirli dönemlerde cem düzenleyerek ibadet ederler. Bu ibadet sırasında nefes ve menakıbnâmeler okurlar. Bazı zamanlar da semah dönerler. Konya merkezdeki Abdalların, ibadetlerini yapabilecekleri bir Cem Evi önceden Yenimahalle’de iken şimdi bulunduğu yer kentsel dönüşüme uğramış ve yıkılmıştır. Şu anda Konya’da müstakil diyebileceğimiz tek cem evi Ali Ulvi Kurucu Mahallesi’ndeki cem evidir. Bunun yanı sıra Abdal zümreye mensup olmayan fakat Konya’daki üniversite öğrencilerine ya da çeşitli nedenlerle burada bulunan Alevi toplumu bir araya getiren Alevi-Bektaşî Kültür derneğinde zaman zaman cem yapılmaktadır. Konya Abdalları dedelerin iştiraki ile kimi zaman Tatlıcak Mahallesi’nde kimi zaman Yenimahalle’de cemevi haricinde evlerde toplanarak cem yaparlar.

İnceleme alanımızda yer alan Abdal toplulukları arasında üç dedeye rastlanmıştır. Bu dedeler Bir soydan gelmektedir ve kendilerinin ifadesi ile yedi yüz yıldır bu ocağın başında bulunmaktadırlar.(K.3-5) Dedeler Abdalların İslam’ın esaslarına bağlı olduklarını önce Allah’a, sonra onun peygamberi Hz. Muhammed’e, Sonra da pirimiz Hz. Ali’ye bağlıyız demektedirler. Kim Allah’ın ve peygamberinin önüne Ali’yi koyarsa kâfir olur sözünü yeri geldikçe hem bizlere hem de cemde Abdallara dile getirmişlerdir.(K.3)

Konya Abdallarının tamamına yakını Alevi-Bektaşî inanç yapısına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Abdalların arasında Sünnî inancın gereklerini de yerine getiren toplulukların olması ise sosyal etkileşim sonucu gerçekleşmiştir diyebiliriz. Bu etkileşimin sonucu olarak inceleme alanımızda hem Muharrem orucu hem de otuz günlük Ramazan orucunu tutan Abdallar bulunmaktadır. Ayrıca düzenli olarak namaz kılanlar bulunmakta, aynı zamanda bu kişiler cemlere de katılmaktadırlar. Genel olarak Alevi toplumunda beş vakit namaz, ramazan orucu gibi ibadetler kayıtsız kalınan dini öğelerdir. Ancak inceleme alanımızda umreye giden Cuma

namazlarına giden hatta beş vakit namazını kılan bununla birlikte ikrar verdiğini ve Alevi olduğunu bu yoldan dönemeyeceğini söyleyen Abdallarla karşılaştık.(K.1,K5, K.25)

Caferilik inancına göre imam ya da halife, Allah tarafından günah işlemekten korunur. Bu nedenle imamın buyruğu aynı zamanda Tanrı'nın buyruğudur. Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye gizli bilgiler vermesiyle ve bu bilgilerin sırayla diğer imamlara aktarılmasıyla dini bilgiler bugüne taşınmıştır. Caferilikte, gizlilik bir ibadet olarak algılanır; canını, malını ve ırzını korumak, diğer mezheplere karşı inançlarını gizlemek başlıca görevdir.⁸⁶ Konya Abdalları arasında inanış biçimi ve inanç yapısı hakkında sorulan sorulara cevap verilirken temkinli davranılmakta, bu yolda olmayana bilgi verilmeyeceğine dair ifadelerin sık kullanıldığı tespit edilmiştir. Dedelerin özellikle musahipli kişilere cem törenlerinde yapılanları kimseye anlatmamaları gerektiğine dair tembihte buldukları, bu yolun sırrına ancak bu yolun ağırlığını taşımaya gönüllü olmuş kişilerin erebileceklerini belirttikleri söylenmektedir.⁸⁷ Günümüzde Abdalların inanç yapısıyla ilgili bilgileri az da olsa başkalarıyla paylaştıkları görülmektedir. Bunun nedeni de inceleme alanımızda, gizli yapılan ibadetlerde kötü herhangi bir şeyin yapılmadığının diğerleri tarafından da bilinmesi isteğidir. Bununla birlikte bütün Anadolu Aleviliğinde olduğu gibi

⁸⁶ Esad Korkmaz, *Alevilik ve Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, (İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2005) s.143.

⁸⁷ Kaplan, “*Öğretiyi gizlemek Sırrı Faş Etmemek*: Alevilik deyince akla gelen konulardan biri de sırrı faş eylememek, olarak ifade edilen gizlilik kavramıdır. Bektaşilik için Bektaşi sırrı olarak ifade edilen bu konu ile ilgili çeşitli değerlendirmeler olmuştur. Aleviliğin tarihsel varlığını kapalı bir toplum olarak sürdürmesi nedeniyle dışardan bakanların olumsuz anlamlar yükledikleri bu kavram İsmaililik'ten çıkmaktadır. İslam toplumu içinde ilk batını hareket sayılabilecek İsmaililiğin erken dönemine baktığımız zaman, Defteri'nin ifadesi ile “Batını ve içerdiği hakaiki yüceltmekle batınıye arasında ön plana çıkarak içine kapanık yapının ve gnostizmin İslamiyet içindeki en önemli temsilcisi,” olduklarını görürüz... Yine Aleviliğin önemli kaynakları olan buyruklarda sırrı faş etmemekle ilgili Şeyh safi'nin ağzından” Hak Teâlâ'nın talibin gönlünü yetmiş katlı muhkem bir kale yaptığı söylenerek münkirden ve münafıktan sırrını saklamayan, lokmasını münkir ve münafığa yediren talibin o kaleyi yıkmış olacağı söylenir.” Doğan Kaplan, *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, Ankara: TDV Yayınları, 2012.

Abdallar, inançlarının özünü “eline, diline, beline sahip olmak” düşüncesiyle özetlemektedirler.⁸⁸

Konya Abdalları, kendilerinin Hacı Bektaş'ı pir olarak kabul ettiklerini ve Yağmurlu Ocağına bağlı olduklarını belirtmektedirler. Bu ocakla ilgili kaynaklarda ayrıntılı bir bilgiye rastlanmamıştır. Özellikle 2007 de vefat eden Haydar Baba'nın⁸⁹ oğlu Hüseyin Pekaşık Karayağmurlu ocağına bağlı olduklarını dile getirmektedir. Bu bilgiyi Konya'da görüşme yaptığımız dedelerden de elde etmiş bulunmaktayız. Karayağmurlu dedenin Horosan'dan göçen Abdallara öncülük eden ulu bir kişi olduğu ve aktif olarak günümüzde Karayağmurlu Ocağının olmadığını söyleyebiliriz.

“Konya Abdallarının İnanç Yapısı” başlığını taşıyan bu bölümümüzde inceleme sahamızda yaşayan Abdalların inanç yapıları “Allah-Muhammed-Ali Üçlemesi, Miraç ve Kırklar Meclisi, Ehl-i Beyt, On İki İmam, Mürşit-Dede-Talip, On İki Hizmet, Erkân, Niyaz, Dâr- Dâr'a Durma ve Hayırlı-Gülbank” olmak üzere on altı başlıkta incelenecektir.

1.1.Allah-Muhammed-Ali Üçlemesi

Allah'a yakın olduklarına inanılan Hz. Muhammed ve Hz. Ali'yi birlikte anmanın gerekliliğini vurgulayan, onların ayrı ayrı görülmesi durumunda hakikatin gerçek manasına ulaşamayacağını anlatan üçleme Konya Abdalları açısından da oldukça önemlidir. Dedeler Abdalların İslam'ın esaslarına bağlı olduklarını, önce Allah'a, sonra onun peygamberi Hz. Muhammed'e, sonra da pirimiz Hz. Ali'ye Bağlıyız demektedirler. Kim Allah'ın ve peygamberinin önüne Ali'yi koyarsa kafir olur sözünü yeri geldikçe hem bizlere hem de Cemde Abdallara dile getirmişlerdir.(K.3)

Bir arada söylenmekle birlikte içerik olarak da birbirini tamamlayan bu kavramların açıklanabilmesi için, öncelikle Ali düşüncesine bir açıklık getirmek gereklidir. Anadolu Aleviliğinde birbirine zıt olan iki tane Ali düşüncesi mevcuttur. Bunlardan ilki, tarihi bir kişilik olarak karşımıza çıkan Hz. Ali; Hz. Muhammed'in

⁸⁸ Can, *Mersin Abdalları*, s.70

⁸⁹ Konya Ansiklopedisi, (Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2007), I/382.

amcasının oğlu ve damadı, dördüncü halife, İslam savaşlarında kahramanlık göstermiş ve Anadolu Alevilerinin inancına göre Hz. Muhammed'in kendisine halife olarak seçtiği kişidir. İkinci Ali ise Anadolu Aleviliğini belirleyen, gerçekte olmayıp Anadolu Ailevisinin düşüncesinde yaratılmış ve yüceltilmiş; kadınıyla birlikte ibadet eden, semah dönen, ezilen engür suyundan⁹⁰ içen Kırkların başı ve Hz. Muhammed'in bile sırrına eremediği kişidir.⁹¹

Konya Abdalları arasında da Hz. Ali kişisel özellikleri açısından yüceltilmekte, Hz. Muhammed sevmekle birlikte Ali'ye gönüllerde ayrı bir yer verilmektedir. Bu durum “Muhammed'i severiz, Ali'yi kendimize daha yakın hissederiz.” şeklinde ifade edilmektedir. İnceleme alanımızda Hz. Ali'nin sırrına akıl ermemesi ve güçlü bir yapıya sahip olması ile ilgili anlatılan hikâyeler şöyledir:

Bir gün, Cebrail yer gök su iken, suyun üzerinde yüzüyormuş ve bir çocukla karşılaşmış. Bu çocuk gelmiş, Cebrail'in kanadını kırmış. Cebrail' in kanadı yedi yıl iyileşmemiş. Yedi yıl sonra Cebrail peygamberin yanına gelmiş. O sırada içeriye Hz. Ali de girmiş. Hz. Ali'yi gören Cebrail Peygamberin arkasına saklanmış. Peygamber bu duruma şaşırılmış: “Cebrail sen hiç böyle yapmazdın, bu ne?” diye sormuş. Cebrail bunun üzerine “Ya Muhammed! Benim kanadımı deryada kıran bu çocuk.” demiş. Hz. Ali bu kadar güçlü birisi (K.3).

Hz. Ali'nin annesi doğum yapacağında “Ben Kâbe'yi şerife gideceğim, orada doğum yapacağım.” demiş. “Yanına birkaç yardımcı kadın al.” demişler. Yanına dört kadın almış. Kâbe'ye varmışlar. Duvar yarılmış. Doğum yapacak olan kadın Esad kızı Fatıma içeri girmiş, duvar kavuşmuş. Diğer kadınlar geri dönmüş gelmiş. Kadınların dönüp geldiğini görenler “Ne oldu, niye bırakıp geldiniz hamile kadını?” demişler. “Duvar yarıldı, kadın içeri gitti. Kadın içeri girer girmez de duvar kavuştu. Biraz bekledik, içeri giremedik, biz de döndük geldik.” demiş kadınlar... Birkaç gün sonra Hz. Ali'nin annesi çocuğu getirmiş ve çocuğu bir emzireyim demiş. Çocuk anasını bir kaktırmış, yuvarlanmış gitmiş varmış. Babası “Hanım çocuğa yanaşma,

⁹⁰ “Engür Suyu: Bir Çeşit Alkollü içki. Konya Abdallarının önderlerinden bir dedeye yönelttiğimiz cemlerde Dem(Alkol) olur mu? Sorusuna sembolik olarak çok az bir Dem olurdu eskiden ama artık yanlış anlaşılma olur diye yapmıyoruz şeklinde bir cevap aldık.

⁹¹ Çıblak *Mersin tahtacıları halk bilimi Araştırmaları* s.55.

çocukta ayrı yeten bir güç var.” demiş. Çocuğu tuzlayamamış hiç kimse. Kim yaklaştıysa kaktırıp düşürmüş çocuk. Hiç kimseyi yanına yaklaştırmamış. Hz. Muhammed gelmiş, Hz. Ali’ye doğru yönelmiş. Bunu gören oradaki halk “Atam Muhammed çocuğa yaklaşma, bu çocukta öyle bir güç var ki seni sakat eder.” demişler. Hz. Muhammed açmış çocuğu tuzu patazlamış. Çocuk kendi başına dönmüş, kıvranmış, tuzlanmış. Sonra da sessizce durmuş. Bunu gören Hz. Peygamber ağlamış. “Ödünç olsun ya Ali!” demiş. Bu sefer Hz. Peygamber öldüğünde peygamberi Hz. Ali yıkamış. Yıkarken de Peygamber’in kendi dönmüş. Böylece ödünçü ödemiş olmuş (K.3).

Konya Abdalları arasında “Allah-Muhammed-Ali” kavramıyla ilgili öne sürülen düşünceler şu şekildedir: Konya Abdallarında Hz Ali’yi Hz. Muhammed’den ayrı görme söz konusu değildir. İkisini birbirinden ayırmanın hakikat yolundan ayrılacağına inanılır (K.1,K3,K.5).

Allah Hz. Muhammed’i nurdan Hz. Ali’yi sırdan yaratmıştır (K.1).

Ay Alidir, Gün Muhammed.. Nasıl güneşe bakamıyorsak Hz. Muhammed’in yüzüne de nurdan bakılmamış (K.1)

Hz. Muhammed Ali’yi sevmeyen ümmetim değildir, demiştir (K.1).

Hz. Muhammed demiş ki “Ben ilmin şehriyim, Ali de kapısı” (K.1).

Dünyanın batacağı, kıyametin kopacağı Hz. Ali’nin kılıcında yazılıdır. Hz. Ali’nin kılıcı bir salınca aynı anda üç yüz adamın boynunu kesermiş. Hak kat kat güç vermiş Hz. Ali’ye (K.5).

Hz. Ali ilk imamdır. Kur’an-ı yedi yaşında ezberlemiştir (K.1).

Hz. Ali’yi kendine yakın hisseder Aleviler. Hz. Muhammed der ki “Ben Ali’yim, Ali Muhammed; onun canı benim, benim canım onundur” (K.1).

Konya Abdalları arasında Hz. Ali çok sevilmele birlikte Hz. Muhammed’e olan saygı da belirgin bir şekilde ifade edilmektedir. Katıldığımız cem töreninde

yediden yetmiş yaşlı, kadın, çocuk hepsi Hz. Muhammed'in adı anıldığında sağ ellerini kalpberinin üzerine götürerek saygılarını belli ettiklerini müşahade ettik. Hz. Muhammed ile Hz. Ali'nin birbirinden ayrı düşünülemeyeceği önemle vurgulanmakta, Peygamber'in öldükten sonra yerine Hz. Ali'nin geçmesini istediği belirtilmekte ve bu olay şu şekilde anlatılmaktadır: Hz. Muhammed ölmeden önce Hz. Ali'yi kendinden sonra gelecek olan bir imam olarak düşündüğünü belirtmiştir. Ama kendi yerine atamamıştır. Bu sadece düşüncede kalmıştır. Hz. Muhammed vefat ettikten sonra da o zamanın din büyükleri “Ya Ali senin yaşın çok genç, şimdi sen Hz. Muhammed'in temsilcisi olursan insanların inancı azalabilir. Bir yaşlı insanın sözü genç insana göre daha etkilidir. Sen bu dinin koruyucususun, aslanısın her yerde. Gel, senin yaşın ilerleyinceye kadar halife Ebûbekir olsun.” diyerek Hz. Ebûbekir'e halifeliği vermişlerdir. Hz. Ali, din büyüklerini dinleyip Peygamberi temsil etmek amacıyla Ebû Bekir'in kendi yerine geçmesine razı olmuştur. Hz. Ebûbekir öldükten sonra halifelik, yine Hz. Ali'ye verilmemiş ve bunun üzerine Hz. Ali, din büyüklerinden kendisine verilen sözün tutulmasını istemiş; ama onu dikkate almamışlardır. Bunun ardından Hz. Ali kendisini destekleyenleri yapılan haksızlığı anlatmak için evine davet etmiştir. O gece Hz. Ali'nin evinde toplananlar, Alevi olarak adlandırılmıştır (K.3).

Burada anlatılanlardan yola çıkılarak inceleme alanımızda Alevilik-Sünnilik ayrımının Hz. Muhammed döneminde değil ondan sonra başlatıldığı ifade edilmektedir. Abdallar Alevilerin Hz. Muhammed'e inanmadığı yönündeki iddiaları asılsız bulmakta ve Peygamber'e olan inançlarının sonsuz olduğunu belirtmekte, üçlemede onun adını Ali'den önce söylediklerini de ifade etmektedirler. İnceleme alanımızda Hz. Muhammed'in Hz. Ali'yi yerine vasi tayin etmesi ile ilgili şu hikâye de anlatılır: Peygamber'e “ölümünden önce yerine bir vasi tayin et.” derir. Deve havıdından bir minder yapılır. Peygamber efendimiz bu minderin üzerine çıkarak toplanan kalabalığa döner ve “Herkes birbiriyle arkadaş olsun, kendine güvenebileceği bir yoldaş seçsin.” der. Bu sefer herkes kendine bir arkadaş bulur ve onunla arkadaş olur. Hz. Ali yalnız kalır. Hz. Muhammed bunu görünce “Ali'de benim karındaşım.” der. Ardından da Allah'ı seven beni sever, beni seven Ali'yi

sever; Ali'nin ruhu benim ruhum, benim ruhum Ali'nin ruhu.” der. Böylelikle Hz. Ali'yi vasi tayin etmiş olur (K.1).

Allah-Muhammed-Ali biçiminde ifade edilen, üçünü bir sayıp önce Muhammed -Ali'de, sonra sadece Ali'de birleştirilip sembolleştirilen bu anlayışın benzer bir şekli, Orta Asya Şamanizmin'de de karşımıza çıkmaktadır. Yakut ve Altay Türklerinin inanç yapısında büyük rol oynayan üçlü Tanrı anlayışı bulunmaktadır. Gök kültü içinde yer alan bu inanişaya göre gökyüzü katlarının her birinde, güçleri bakımından farklı olan bir Tanrı oturmaktadır. Buna göre Altay Kamlık dininde Tengere Kayra Han, gökyüzünün on yedinci katında oturarak oradan yeryüzünü yöneten en büyük Tanrı'dır. Bu Tanrı Dünyanın yaratılışında ve sona erdirilişinde etkin rol oynar. Diğer Tanrılar, Bay Ülgen ile Erlik Han ise dünyanın yaratılışı ile ilgilenmedikleri için ikinci derecede bir mevkiye sahiptirler. Bu son iki Tanrı'nın durumu, Alevilikteki Allah-Muhammed inanişına benzetilmekte ve Ali'nin rolü Tengere Kayra Han'ın rolüyle benzer görülmektedir. Bu görüşten yola çıkılarak kesin olmamakla birlikte eski Türklerin bu üçlü tanrı inancını, İslamiyet cilâsı altında koruyup devam ettirdikleri düşünülebilir.⁹²

Konya Abdalları arasında varlığını sürdüren Allah-Muhammed-Ali üçlemesinin kökenini, tek bir yere ve inanişaya dayandırmak mümkün değildir. Günümüzde İslam inancı içinde varlığını sürdüren bu anlayışın, farklı kültürlerin inanç yapısından da etkilenerek şekillenmiş olduğu düşünülebilir. Alevilik gibi farklı inanç ve kültür unsurlarının birleşmesini temsil eden bir kavram için beslenme alanlarının çeşitliliği mukadderdir.

1.2.Cem, Miraç ve Kırklar Meclisi

Anadolu'daki Alevi- Bektaşiler esas inanişlarını, “Kırklar Cemi” ve “Kırklar Meclisi” adı verilen, Hz. Muhammed döneminde Hz. Ali'nin başkanlığında kurulan gizli bir toplantıdan almışlardır. Aleviliğin ilk yazılı kaynaklarından olan *Şeyh Safi Buyruklarında* cem taliplerin bir araya gelip evliya erkânını icra etmesi olarak tanımlanmıştır. Cemin icra edileceği yerin adı meydandır. Bazı buyruklarda, cemin kaynağı olarak İslam'ın çıktığı ilk yıllar gösterilir. Müslümanların çoğalmasıyla yol,

⁹² Çıblak, *Mersin tahtacıları halk bilimi Araştırmaları*, s.56

erkân ve irşat yürütülecek bir yere ihtiyaç duyulduğu ve bunun üzerine Hz. Peygamber'in emriyle uygun bir evin bu iş için hazırlandığı anlatılır.⁹³ Bu inancı alanlar ve yayanlar Hoca Ahmed Yesevîler, Hacı Bektaşlar, Şeyh Safiler, Taceddinler vb. ilk mutasavvıflarının önde gelenlerinden oluşan “Horasan Erenleri” ve “Rum Erenleridir. Bunların ardından Balım Sultanlar, Abdal Musa Sultanlar, Seyyid Ali Sultanlar, Sarı Saltuk Sultanlar, Kaygusuz Sultanlar, Kul Himmetler ve Hatayîler, Pir Sultanlar, Kul Hüseyinler, Kul Veliler ve Muhiddin Abdallar gibi Türk edebiyatının önde gelen velileri de Türk boylarına kendi dilleriyle bu inancı benimsetmişlerdir.⁹⁴

“Gayb erenler ululuk/ermişlik sıralamasında yer alan, kim oldukları tam olarak bilinmeyen, ancak varlıkları ve kutsallıklarına inanılan kırk kişilik evliya, ermiş topluluğu.”⁹⁵ Şeklinde tanımlanan Kırklarla ilgili bilgiler inceleme alanımızda daha çok hikâyelerle anlatılmaktadır. Bu hikâyeler özünde Hz. Muhammed'in Miraç'a yükselişini anlatmakla birlikte semada Kırklarla karşılaşmasını da vurgulamaktadır. İnceleme alanımızda Kırklar ve Miraçla ilgili anlatılan hikâyelerden birisi şu şekildedir: Hz. Muhammed bir gün Kâbe'yi şerife giderek iki rekât namaz kılar. Sağına selam verir, soluna selam verir. Sonra bir bakar, Burak'ı görür. Semaya gideceğini ve Yaradan'ın kendini çağırdığını anlar. Cebrail Peygamber'e “Burak'a bineceksin semaya gideceğiz.” der. Peygamber, Burak'a binecek olur; ama Burak kımlıdır, Peygamber'i bindirmek istemez. Cebrail de Burak'a “Neden kımlıdayıp bindirmiyorsun?” diye sorar. Burak “Bana binecek bir adam olacak, o da ahir zaman nebisi olacak.” diye cevap verir. “O nebi budur.” der Cebrail Burak'a. Bunun üzerine Burak durur ve Cebrail ile peygamber binip onu göğe çıkarlar. Birinci kata geldiklerinde büyük bir bina çıkar karşılına. Çok gösterişli bir binadır bu. Cebrail'e Hz. Peygamber sorar: “Bu bina nedir?” diye. Cebrail “Bu bina, Hz. Âdem'in binasıdır.” diye cevap verir. Sonra “Dışarıda iki rekât namaz kılacaksın, sonra girip binayı ziyaret edeceksin.” der. Hz. Muhammed iki rekât namaz kılar ve içeri girip binayı ziyaret eder. İçeride Âdem aleyhisselam oturmuş tesbih çekiyordur.

⁹³ Kaplan, *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, s.264.

⁹⁴ Çıblak, *Mersin tahtacıları halk bilimi Araştırmaları*, s.57

⁹⁵ Korkmaz, *Alevilik ve Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, s.406.

Oradan ayrılırlar ikinci kata çıkarlar, burada da İsa, Musa hepsini görür. Bu şekilde her katta iki rekât namaz kılarak altı katı da gezerler. Altıncı kata gelince bu kat daha gösterişli gelir Peygamber'e sorar Cebrail'e: "Burası neresi?" diye. "Azrail meleğinin yeridir." Der Cebrail. iki rekat namaz kılar ve içeri girer. İçeride bir kalbur, bir kitap, bir ağaç vardır; ağacın dalları dünyanın bir başına geçmiş, kökünün kalınlığını ip kulaç kavuşmayacak kadar büyük, yaprakları çok güzeldir. Peygamber bu ağacın ihtişamına hayran kalır. "Bu ne ağacı?" diye sorar. Cebrail "Bu Adem ağacı, güzel yaprakları vardır. Dünyadaki her insanın adı bir yaprakta yazılıdır. Dünyadaki bir adam öldü müydü, o adamın yaprağı bu kalburun içine düşer ve bu kitaptan da ismi silinir." diye cevap verir. Altıncı katı da gezen Peygamber, yedinci katta Allah'ın huzuruna çıkar. Bu kata gelince Hz. Peygamber pabuçlarını çıkarmaya yeltenir. Allah da "Sen Habibimsin pabuçlarını çıkarmadan geleceksin yanıma." der. Sonra Allah'ın huzuruna çıkar ve onunla konuşur. Allah "Senin en sevdiğin ibadet hangisidir" diye sorar Peygamber'e. O da " Benim en sevdiğim ibadet semahtır." der. Allah ile konuşmasını tamamlayan Peygamber geri dönerken bir yeşil kubbeye iner. Bu kubbenin içinde bir kapı görür. Bu kapıyı çalar. İçerden " Sen kimsin?" derler. "Ben Hz. Peygamberim." diye cevap verir. İçerideki ses "Dünyada bir peygamber var, o da burada." der ve tekrar "Kimsin?" diye sorar. Bu sefer Peygamber " Ben ahir zaman nebisiyim." diye cevap verir. "Dünyada bir ahir zaman nebisi var, o da burada." derler. Peygamber, tekrar kapıyı çalar; yine "Kimsin?" diye bir ses gelir içeriden. Bu sefer Hz. Muhammed "Elifi mimlerden, ben de sizlerden, ayaklar altına türabım, açın kapıyı." diye cevap verir. Bu cevabın üzerine kapı açılır. Girdiğin yere otur derler. Peygamber bunun üzerine kapıya oturur. Hz. Ali orada bulunanlara "Herkes bir olsun." der. Herkes aynı anda kıpırdar. Hz. Peygamber yürümeden kendini köşede görür. Bu durum karşısında bunlarda bir sır var, diye içinden geçirir. "Siz kimsiniz?" diye sorar. "Bize Kırklar derler." cevabını alır. Peygamber orada bulunanları sayar, otuz dokuz kişi. "Amma otuz dokuzsunuz." der topluluğa. "Selman dışarıda." derler. O zaman cenneti aladan nurdan bir tabak gelir. Hz. Peygamber efendimiz eline neşteri alır. Sağ omzuna bir neşter vurur keser. Bardağın içine kırk damla kan damlar. Omzunu sarar, kırkının da omzunu sarılmış görür. Daha sonra Selman dışarıdan elinde bir üzüm tanesi ile gelir. O zamanın üzümünün tanesi bir okka kadardır. Selman bu taneyi Hz. Peygamber'e verir. Bunu Kırklar aşkına

dağıt” der. O da üzümü sıkar. Bu üzümün suyundan içen de mest olur, içmeyen de. Hz. Peygamber efendimiz o zaman semaha kalkar. O nurdan tacı alır, başına koyar. Semah dönerken düşer. Tac kırk parça olur. Bir parçasını alır eline. “Herkes bir parçasını alsın, kemerbesttir.” der ve beline sokar. Peygamber Efendimiz orada Kırkların sırrına erer (K.3).

Hz. Muhammed’in Miraca çıkması ve Kırklar Meclisi ile ilgili anlatılan başka bir hikâyeye de şu şekildedir: Hz. Muhammed bir gün Hz. Ali’den kuşkulandır. Ali şafak atmadan cenkten gelir gibi bir yerden gelir çıkıp evine yatar. O zaman da Hz. Muhammed, lavaboya çıkmıştır ve Ali’nin geldiğini görür. Bu saatte bu nereden geliyor, diye düşünür. Herhalde benim kızımın üzerine birini seviyor, diye Hz. Ali’den şüphelenir. Bunun üstüne Hz. Muhammed, Hz. Ali’yi takip etmeye karar verir. Ertesi günü kızı Fatma’ya sorar. Hz. Ali ile Fatma Ana Kırkların Ceminde dem devran sürürler ama Fatma Ana bu sırrı babasına söyleyemez. “Ali dün nereden geldi?” der Muhammed, Fatma Ana sırrı açığa çıkarmamak için bilmediğini söyler: “Ali’nin nereden gelip nereye gittiğine, onun sırrına akıl ermez baba” deyip Hz. Muhammed’in sorusunu geçiştirir. Bunun üzerine Hz. Muhammed o gece uyumaz. Hz. Ali’nin gittiğini görür ve Burak’a binip Ali’nin peşinden ağır ağır gider. Hz. Ali, bir kapıya dayanır ve bu kapıda atından inip içeri girer. Hz. Muhammed de kapının olduğu yere gelir ama bir bakar ki kapı kayboluyor. Hz. Muhammed “Nereye gitti bu Ali, uçtu mu havaya?” diye şaşırır. Bunun üzerine Hz. Muhammed, Hz. Ali’yi Allah’a şikâyet etmeye karar verir. Biner Burak’a uçarak Miraç yoluna gider. Giderken bir kapıya daha denk gelir. Bu kapı çok dar bir kapı. Kapıda bir aslan gerilmiş durur. Kapının ardındaki yol çok ince bir yol. Aslan, Hz. Muhammed’e saldırır. Hz. Muhammed aslana “Sen de Allah’ın bir kulusun, benden ne istiyorsun, çekil yolumdan.” der. Aslan Muhammed’e “Parmağındaki hatim yüzüğünü çıkarıp bana verirsen çekilirim, vermezsen geçemezsin.” der ve Hz. Muhammed’e karşı daha bir heybet gösterir. Hz. Muhammed Allah’ın katına gitmek istediği için yüzüğü vermeye mecbur kalır, çıkarıp aslanın ağzına koyar. Sonra çıkıp Hakk’ın divanına varır, yeşil kapıyı görür. Kapıyı tıklar “Kimsin?” der içeriden bir ses: “Ben senin Peygamberinim.” der Hz. Muhammed. “Ne istersin?” diye tekrar sorar bu ses. “Ali böyle böyle yaptı, gittiği yol Hak mı?” diye sorar. Kapıdan ufak bir yarık açılır ve

buradan bir yeşil el çıkar. “Ali’nin gittiği yola sen de git.” der üç sefer bu ses. Bunun üzerine Hz. Muhammed şaşırır. “Ben bir hata mı işledim?” diye de suçluluk duyar.

Sonra gelir “Ali” der, “Sen bir yola gidiyorsun, bu yol hak ise beni de götür.” der. Allah’a şikâyet ettiğini söylemez tabii. Hz. Ali de Hz. Muhammed’e “Sen miraçtan geldin, ne gördün, ne yaşadın, anlat.” der. “Yoluma bir aslan çıktı, yüzüğümü istedi, bu yüzük peygamberliği temsil ederdi, yüzüğü aslana vermek zorunda kaldım, bizim peygamberlik gitti.” der. “Daha başka” der Hz. Ali. Bunun üzerine Muhammed “Seni şikâyet ettim Hakk’a, o da bana üç kez Ali’nin gittiği yola sen de git, dedi.” der. “Bir yeşil el çıktı, ses geldi; ama Allah’ımın didarını göremedim ben.” der. Bunları Hz. Muhammed ağlaya ağlaya anlatır. Bunun üzerine Hz. Ali yüzüğü cebinden çıkarıp Peygamber’e verir. Bunu gören Hz. Muhammed Hz. Ali’ye “Ya Ali! Seni ben tuzlamasaydım, sana atam derdim” der (K.3-K.1). Bu rivayetlere çok benzeyen anlatılar *Şeyh Safi Buyrukları’nda* da geçmektedir.⁹⁶

Ehli Sünnet itikadı açısından mahzurlu görülebilecek bu ve buna benzer sözlü kültür de yer alan bu tür rivayetler esasında Alevi olsun ya da olmasın Anadolu’da dilden dile kuşaktan kuşağa anlatıla gelir. Bir bakışta onaylamakta tereddüt göstereceğimiz bu tür rivayetler sadece Alevi kültürünün bir parçası değildir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu darbimeseller Anadolu kültürünün bir parçasıdır.

Kırklar’ın kutsallığına inanılmakla birlikte Kırkların kim olduklarına dair kesin bir bilgiye rastlanmamaktadır. Bir kaynağa göre Kırkların isimleri şunlardır: 1) Haticetül Kübra 2) Muhammed Mustafa 3) İmam Ali 4) Fatima-i Zehra 5) İmam Hasan-ı Mücteba ; 6)İmam Hüseyin Şehit-i Kerbela 7) Selman-ı Farisi 8) Veysel Karani; 9) Huzeyfetül Yamani; 10) Ebuzer-i Giffari 11) Ammar bin Yaser 12) Ümmü Seleme; 13) Ümmü Hani; 14) Ümmü Mektun; 15) Üsame; 16) Salih; 17) Bilal Habeşi; 18) Zeyd bin Haris; 19) Zeynep; 20) İbni Abbas; 21) Akil; 22) Cafer-i Tayyar; 23) Fazıl bin Cebel Kamber 24) Kümeyl bin Ziya; 25) Malik bin Harisül Eşter; 26) Meysemi Temmar; 27) Reşidi Nacer; 28) Hacer bin Adiy; 29) Amr bin Hümeyra; 30) Muhammed bin Ebûbekir; 31) Sait bin Cübeyr; 32) Cabir; 33) Suheybi

⁹⁶ Kaplan, *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, s.265.

Rumi; 34) Dıhyetil Kelbi; 35) Ümmü Eymen; 36) Ebu Deccene ve Kırklar'a dahil edilen melekler.⁹⁷

İnceleme alanımızda Kırkların kim olduğuyla ilgili ayrıntılı bilgiye sahip kişiler bulunmamaktadır. Kırkların kim olduğundan çok sırlarına erişilemeyeceğinden ve onların Hak katındaki değerlerinden bahsedilmektedir. Hz. Muhammed'in ve Hz. Ali'nin Kırklara karışmış kişiler olduğu bilinmektedir. Kırkların arasından varlığı kesin olarak bilinen bir diğer kişi de Selman Farisi'dir.

Konya Abdalları arasında cem törenlerinin kaynağı Kırklara dayandırılmaktadır. Doğru yoldan ayrılmayana, yalan söylemeye, kötü söz etmeye, insan incitmeye Kırkların yardım edeceğine inanılmaktadır. Kırklar, kutsallaştırılmakla birlikte sırlarına insan aklının yetmeyeceğine inanılmaktadır (K.3-K.1-K.5).

1.3.Ehl-i Beyt (Beş Esma)

Bütün Alevi topluluklarda olduğu gibi Abdallarda da Ehl-i Beyt kavramı öğretinin en önemli ve vazgeçilmez unsurlarındandır. Ehl-i Beyt, “ev halkı” anlamını taşımakta ve bununla Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Muhammed'in kızı ve Hz. Ali'nin eşi Hz. Fatma, Hz. Ali ve Hz. Fatma'nın çocukları Hasan ve Hüseyin kastedilmektedir. Bir el olarak sembolize edilen beş kişiye “al-i aba” ya da “pençe-i al-i aba” denilmektedir . Ehl-i Beyt kavramına Kur'an-ı Kerim'de de rastlanmaktadır. Hz. Muhammed bir sabah üstünde siyah bir hırka ile dışarı çıkmış otururken yanına sırasıyla Hz. Fatma, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin gelmiş ve Peygamber, dördünü abasının altına alıp “Ey Ehl-i Beyt (Ey Peygamberin ev halkı!) Allah sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.” şeklindeki Ahzâb Sûresinin 33. âyetini okumuştur⁹⁸

Konya Abdallarından Ehl-i Beyt ile ilgili şu bilgiler toplanmıştır: Ehl-i Beyt Hz. Ali'nin evinden olana denir. Yani Alevi olan Ehl-i Beyttir (K.1). Hz. Muhammed'in ev halkı Ehl-i beyti oluşturur(K.1). Alevi olmak için Hz. Ali'yi, Ehl-i

⁹⁷ Korkmaz, *Alevilik ve Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, s.407.

⁹⁸ Çıblak, *Mersin tahtacıları halk bilimi Araştırmaları*, s.60

Beyti ve On iki İmamı özden sevmek gereklidir. Çünkü bu dünya onların yüzü suyu hürmetine ayakta durmaktadır (K.5). Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Ehl-i Beyt'i oluşturmaktadır. Hz. Ali'nin soyundan gelen, onun arkasından giden Ehl-i Beyt'tir (K.3). Ehl-i Beyt Hz. Muhammed'in kendi ailesi Hz. Ali, Hz. Fatma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin başta olmak üzere On iki İmamlardan (Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Zeynel Abidin, Muhammed el-Bakır, Caferi Sadık, Musa Kazım, Ali Rıza, Muhammed Taki, Ali Naki, Hasan-ul Askeri, Muhammed Mehdi) oluşur (K.3). Konya Abdalları, kendilerinin Ali'nin evinden olduklarını ve bu nedenle Ehl-i Beyt'e karşı derin bir sevgi beslediklerini belirtirler. Çocuklarına isim verirken bu isimleri verdiklerini ve onları örnek almak gerektiğini söylemektedirler. (K.3)

1.4.On iki İmam

Alevi- Bektaşî kültüründe On İki İmam, velayet sahipleri sıfatıyla son derece önemli yer tutar. Özellikle edebi mahsullerde düvaz, düvaz imam, düvazdeh imâmân başlıklı On iki İmamın anlatan nefesler, ayinlerde özel bir dikkat ve saygı ile tekrar edilir. Anadolu'nun Alevi veya Sünni sayılan köylerinin pek çoğunda kış gecelerinin değişmez sohbet konusu da olmuştur. On İki İmamla ilgili yayınlarda, sık sık rastlanan bir husus, verilen bilgilerin tarihi gerçeklikle ilgilerinden çok menkıbevi ve efsanevi tarafının ağır basması heyecan ve his unsurunun hakim durumda olmasıdır.⁹⁹ Şia-i İmamiye, İmamiye, İsna Aşeriye ya da On İki İmamcılık adlarıyla ifade edilen Caferilik, Şiiliğin çoğunluk mezhebi olarak bilinir. Bu mezhep, on iki imamlara inanmayı dinin temelleri arasında kabul eder.

Hz. Muhammed'in vasileri, halifeleri ve Allah'ın emriyle ümmetine bildirdiği imamların sayısı on ikidir. On iki imamlar sırasıyla şunlardır:

1-Hz. Ali

2-Hz. Hasan

3-Hz. Hüseyin

⁹⁹ Fığlalı, *Türkiye'de Alevilik Bektaşilik*, s.193

4-Ali Zeynel Abidin

5-Muhammed el-Bâkır b. Ali Zeynel Abidin

6-Cafer es-Sâdık b. Muhammed el Bâkır

7-Musa el- Kâzım b. Cafer es Sâdık

8-Ali er-Rıza b. Musa el-Kazım

9-Muhammed et- Takî b. Ali er Rıza

10-Ali en-Naki b. Muhammed Takî,

11- el- Hasan el Askeri b. Ali en Naki

12- Muhammed el Mehdi b. Hasan el- Askerî.¹⁰⁰

İmam Cafer Sadık'ın ölümünün ardından, onun oğlu İsmail'i imam kabul edenler, İsmailiye adını alırlar; bununla birlikte diğer oğlu, Mûsâ Kazım'ı yedinci imam olarak kabul edenler, daha sonra imamlık zincirini on ikiye kadar sürdürerek esas İmamiyeyi oluşturur. İnanç ve ibadet biçimlerinde altıncı İmam Cafer Sadık, takip edildiği için bu mezhebe Caferî'ye (Caferilik) adı verilmiştir.¹⁰¹ Bu anlamda Konya Abdalları Alevi- Bektaşî inanç yapısına sahip olup Caferî Mezhebi ile bir ortak anlayışa sahiptirler. Buna rağmen Caferî olduklarını söylememektirler. İnceleme alanımızda On iki İmamlara karşı büyük bir kutsallık yüklenmektedir.

On iki İmamların önemi her zaman vurgulanmakla birlikte birkaçı dışında çoğunun ismi halk tarafından sayılamamaktadır. Caferî mezhebinin öğretilerini oluşturmuş olan İmam Cafer hakkında çok fazla bilgiye sahip olunmamakla birlikte on iki imamlardan Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Muhammed Mehdi hakkında bilinenler daha fazladır. On iki imamların tamamıyla ilgili bilgiler; ancak dede ya da rehber olan kişilerden öğrenilebilmektedir. Ali Ulvi Kurucu

¹⁰⁰ Fıçlalı, *Türkiye'de Alevilik Bektaşilik*, s.194.

¹⁰¹ Çıblak, *Mersin tahtacıları halk bilimi Araştırmaları*, s.61.

Mahallesi'nde bulunan cemevinin duvarlarında On İki İmamların temsili resimleri, isimleri ve kısa bilgilerin görülmektedir. (F-15)

Konya Abdalları arasında On iki İmamlar hakkındaki inanışlar şu şekildedir: Alevilik deyince Hz. Muhammed başta gelmek üzere, Ehl-i Beyti ve on iki imamı kastederiz. Bunların yüzü suyu hürmetine bu kâinatın yaratıldığına inanıyoruz Biz cennete gitmek ve mazlum olan Şehit İmam Hüseyin'i görmek istiyoruz şeklinde duygusal konuşmalarla katledilen İmam Hüseyin'i fırsat buldukça anıyorlar (K.3).

On iki İmamlar Hz. Ali'nin yanında olan ve onun düşüncesini devam ettiren kişilerdir (K.3). Bizler yeryüzünde on iki imamların yüzü suyu hürmetine yaşıyoruz. On iki İmamları sevmek kişiyi kötülüklerden korur. Onlara karşı beslenen sevgi karşılıksız kalmaz (K.1).

Yeryüzündeki ilk imam Hz. Ali'dir. Uzun süre imamlık yapmıştır. İlk ezanı okumuştur. Kur'an ezberlemiştir (K.3). Hz. Ali ile başlayan Hz. Mehdi ile tamamlanan On iki İmam'a karşı büyük sevgi, saygı ve bağlılık gösteren Konya Abdalları On iki İmama duydukları sevginin onlara iyilik getireceğine inanırlar.

On iki İmamlar sırasıyla şu kişilerden oluşur: İmamı Hz. Ali, İmam Hasan, İmam Hüseyin, İmamı Zeynel Abidin, İmam Muhammed Bakır, İmam Caferi Sadık, İmam Musa Kazım, İmam Rıza, İmam Muhammed Taki, İmam Ali Naki, İmam Hasan Askeri, İmam Hz. Mehdi (K.3,K.1). Birçoğu On İki İmam'ın isimlerini ardı ardına doğru bir şekilde sayamasa da sayabilenler de vardır. Örnekte olduğu gibi kısa adları ile bilinmektedir.

On iki İmamlar sıralarına akıl ermeyen Hz. Ali'nin soyundan gelen kişilerdir. Hz. Ali, On İki İmam'ın başıdır. Sonrakiler de onun soyundan gelen mübarek kimselerdir (K.10).

On iki İmamlar Ali'nin neslidir. Onlar cennetlidir ve öteki dünyada sorgu sualleri yoktur (K.1).

Köken bakımından İslamiyet öncesi inanç sistemlerine kadar uzanan On iki İmam inancının içinde Mehdî inancı da yer almaktadır. İmamiye inancına göre

babası Hasan Askeri'nin ölümünün ardından saklanan On iki İmamlardan sonuncusu olan Mehdî hâlâ yaşamakta ve kıyametten önce ortaya çıkacağına inanılmaktadır. Gaybet İnancı, İslam Tarihinin I. Asrının sonlarına doğru ortaya çıkmış ve daha çok Şii oluşumlar arasında yaygınlık kazanıp, son olarak Şii İmamiyye ile birlikte Şii imamet doktrininin değişmez esaslarından biri haline gelmiştir.¹⁰²

İnceleme alanımızda Mehdî ile ilgili olarak Hz. Ali, saklanan Mehdi'ye sormuştur: “Ne zamana kadar oğul?” demiş. Mehdî “Kıyamete kadar” diye cevap vermiştir (K.3). Bu on iki imamlar Hz. Peygamber'in soyundan geliyor. Mehdi de sonlanıyor (K.1).

İnceleme alanımızda Mehdî ile ilgili genel olarak bütün inanışlarda var olan bir gün döneceğine inanılan şahıslara inanışların bir benzeri Konya Abdalları arasında da mevcuttur.

Mehdî inancı sadece Alevilere özgü değildir. Hemen hemen bütün dinlerde ve inançlarda kıyamete yakın ya da kıyamet günü bir kurtarıcının yeryüzüne gelerek dünyayı düzene sokacağına inanılmaktadır. Buna göre Hristiyanlıkta Mesih (İsa)'in, Budizm de Buda'nın, Brahmanizm'de Vişnu'nun, birçok tarikatta yol kurucularının dünyanın sonuna doğru ortaya çıkıp dünyayı düzelteceklerine inanılmaktadır. Kimi araştırmacılar tarafından Mehdîlik inancının Türkmenler arasında yayılmasına neden olarak; Baba İlyas'ın Tanrı'dan mesaj aldığını ve Mehdî kimliğiyle kendisini Peygamber ilan ettiğini, bunun da İslâm'da Sünnîlikten çok Şîî inanışlara uyan bir düşünce olduğunu belirtmektedir¹⁰³

Konya Abdalları arasında Mehdi'nin hâlâ yaşadığına inanılmakta ve kıyametten önce ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Ayrıca Hz. Ali'ye karşı utancından dolayı kendisini bu dünyada yaşamaya layık görmemesi nedeniyle de Mehdi'ye ayrı bir kutsallık yüklenmektedir.

¹⁰² Cemil Hakyemez, *Şia'da Gaybet İnancı ve Gaip On İkinci İmam*, (İstanbul: İSAM, 2009), s.9.

¹⁰³ Çıblak, *Mersin tahtacıları halk bilimi Araştırmaları*, s.62.

1.5.Mürşit-Dede-Talip

Alevilikte lider olarak görülen, sosyal tabakanın en üst noktasında bulunan kişi dededir. Dede, Alevi toplumunda sosyal düzeni sağlayan çok etkili yetki ve yaptırım güçlerine sahiptir. Bu şekilde farklı yerlerde yaşayan Alevi toplulukları dedelerin kontrolü altında bulunmaktadır. Dedeler, Türkiye'nin çeşitli yerlerindeki belirli ailelerin soylarına yani ocaklara bağlı oldukları için kendilerine Ocakzade adı verilir.¹⁰⁴ İnceleme alanımızda bulunan Hakikat ailesine mensup dedeler yaklaşık Yedi yüz yıldır bu vazifeyi elden geldiğince bizim ailemiz yapıyor demektedirler. Dedelik müessesesinin bir ocak olduğunu ve nesilden nesile aktararak bu günlere geldiklerini ve vazifeyi devam ettirdiklerini bundan sonra da kendi ailelerinden gelenlerin bu kutsal vazifeyi yapmaya devam edeceklerini söylüyorlar.(K.3,K.5)

1.5.1.Mürşit(Dede)

Abdal Alevi topluluklarında Dede ocakları Aleviliğin temel kurumudur. Bu ocakların, hem dinsel hem de sosyal görevleri vardır. İnceleme alanımızda Dedeler dinsel bir öge olan Cemi yönettikleri gibi Abdal toplulukları ve bireyleri arasında meydana gelen problemlerle ve bu problemlerin çözümü ile ilgilenmektedirler. Özellikle Hakikat ailesine mensup diğer dedelere nazaran daha fazla inisiyatif alan ve Abdal topluluklarına öncülük eden kaynak kişimiz Şahin Hakikat mesaisinin neredeyse tamamını Abdal toplumu ve bireyleri arasında meydana gelen sorunların halline ayırmaktadır. Zaman zaman Konya dışında Seydişehir, Beyşehir gibi ilçelerdeki sorunların çözümü için de buralara gidip sorumluluk almaktadır. Bu anlamda Dedelik müessesesi doğru işletildiğinde topluma birçok yönde katkısı olacak bir unsurdur.

Alevi ocakları arasında kökeni net bir şekilde belirlenememiş bir hiyerarşik yapılanma söz konusudur. Buna göre ocakların bir bölümü başka ocaklara bağlı bulunmakta; kendisine bağlanılan ocağa "pir ocağı", bağlı olana ise "mürit ocağı" adı verilir. Bu şekilde bir ayrılmanın nedeni konusunda farklı görüşler öne sürülmektedir. Bu görüşlerden birisi bazı ocakların diğerlerine göre daha eski bir geçmişe sahip olması; diğeri ise bazı ocakların nüfuz bölgelerinin ve taliplerinin

¹⁰⁴ Çıblak, a.g.e, s.63.

sayısının fazla olmasıdır. Bir başka sebep ise XVI. yüzyıldan itibaren heterodoks Alevi topluluklarının dönem dönem merkezi idare ile yaşamış oldukları sürtüşmeler sonucunda ortaya çıkan göçler ve sürgünlerle ilgilidir. Buna göre kimi ocaklara mensup dede ailelerinin göç etmiş oldukları yerlerde başka adlarla varlıklarını sürdürmeleri, ancak daha önceki ocaklarına kendilerini bağlı saymaları, büyük olasılıkla mürit ocağı, pir ocağı gibi kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur.¹⁰⁵ Bizim kanaatimiz Konya Abdal Alevi toplumunun dedeleri kendilerinin ifadesi ile yüz on yıl önce Konya'ya geldiklerinde bağlı oldukları ocağın devamını yeni yerleştikleri Konya'da devam ettirmektedirler. Bu ocağa mensup diğer akrabaları da inanç ve yaşayışlarını ve Dedelik müessesesini gittikleri diğer yerlerde devam ettirmekteler ve aralarında fiziki irtibatlar akrabalık anlamında olmasa da inanış benzeşmesi açısından devam etmektedir. Bunu gittiğimiz Antalya Elmalı Tekke Köydeki Abdal Musa Anma etkinliklerine gelen farklı yörelerin abdal topluluklarının yaşayış ve inanış benzeşmelerini yakinen gözlemleyerek görme fırsatı bulduk.

İnceleme sahamızda dedeliğin ortaya çıkışı ile ilgili şu şekilde bir anlatı vardır: Hacı Bektaş Veli Anadolu'ya gelip yerleşmiş ve burada düşüncelerini insanlara benimsetmek için çalışmalarına başlamış. Bu çalışmaları sırasında kendi düşüncesini taşıyan kırk tane derviş yetiştirmiş. Bu kırk dervişin her birini Anadolu'da bir yere göndermiş. Bu dervişler o dönemde Hacı Bektaş Veli'nin felsefesini dürüstlüğünü gittikleri yerlerde anlatarak yaymışlar. Halk da birçok yerde bu düşünceleri benimsemiş. Yani sözün gelişi, Hacı Bektaş Veli'nin yetiştirdiği bu dervişlerin oğulları olmuş. Bu oğulların da oğulları olmuş. Babadan oğula bu aktarılarak Hacı Bektaş-ı Veli'nin düşünceleri yayılmış. Günümüzdeki dedeler bu dervişlerin soyundan gelmektedir (K.3,K.1, K.3).

Dedenin görevleri; cemin toplanmasına karar vermek ve cemi yönetmek, talipleri sorgudan geçirmek, düşkün kılmak ve cezası tamamlanan ya da pişmanlığını dile getirmiş olan düşkünlerin düşkünlüğünü kaldırmak, ikrar almak, tarikat nikahı kıymak, talipleri musahip yapmak, cenazelerde, düğünlerde dua vermektir. Bunların

¹⁰⁵ Çıblak, *a.g.e.*, s.63.

yanında cenaze yıkamak Konya Abdallarında Dedelerin ve onlara yardımcı olmakla vazifeli kişilerin görevidir.(K.3, K.20,K.26)

İnceleme alanımızda yaşayan üç dede bulunmaktadır. Abdalların yaşadığı bazı yerleşim birimlerine de dede artık gelmemektedir. Konya'nın Karatay ilçesine bağlı Yenimahalle'de yaşamış ve daha sonra buradan Tatlıcak Mahallesi ve Ali Ulvi Kurucu Mahallelerine taşınmış Abdal topluluklarından başka Abdallarda Dedelik müessesesine rastlamadık. Adana Merkez Karşıyaka Mahallesinden yaklaşık yirmi beş yıl önce gelen yaklaşık otuz hanelik bir Abdal toplulukla da temasa geçtik. (F.10-11) Bu topluluğun Dedesi bulunmamaktadır. Zaman zaman Hakikat Ailesine mensup dedelerin organize ettiği cemlere katıldıklarını söylemektedirler. Ali Ulvi Kurucu Mahallesi Parmak Sokak'ta yoğun olarak oturan bu Abdal Topluluğu ile ilk olarak Antalya Elmalı Tekke Köy'ünde Abdal Musa Anma etkinliklerinde karşılaştık.(K.22) ¹⁰⁶

İnceleme sahamızda yaşayan dedeler düzenli bir gelire sahip değillerdir. Genellikle gönüllü olarak Abdallar Dedelere kıt imkanları ile maddi yardımlarda bulunmakta ve Dedenin hizmetlerine katkı yapmak amacı gütmektedirler. Onlara yaptıkları hizmet karşılığında herhangi bir ücret ödenmemektedir. Bu durum dinin parayla alınıp parayla satılan bir şey olmadığını bu yüzden de din adına hizmet eden kişiler olarak dedelerin bu işten herhangi bir maddi kazanç beklemedikleri şeklinde açıklanmaktadır. Dedeler Daima ezilenlerin, fakirlerin yanında olmaya gayret ettiklerini söylemektedirler. Bu anlamda Dedelerin saygınlığı Abdal toplumu içerisinde yüksektir. Dedelerin birtakım özelliklere sahip olması gerektiği gibi, dede eşleri de inceleme alanımızda oldukça saygıyla karşılanır. “Ana bacı” olarak adlandırılan dede eşleri de tıpkı dede gibi cemlerde değişmeyen görevlere sahiptirler. Bizim tanıştığımız iki Dede eşi de sözleri sayılan, Aleviliği ve ritüellerini iyi bilen kadınlardır.(F.8-19)

¹⁰⁶ Ali Ulvi Kurucu Mahallesi Parmak Sokak'ta yoğun olarak oturan bu Abdal Topluluğu Konya Abdalları arasında henüz yeni sayılabilecek bir topluluktur. Alevi olduklarını söylemektedirler. Bizatihi Abdal Musa Törenlerinde kendilerini müşahede ettik. Fiziksel ve Kültürel olarak Konya Abdallarından Farkları yoktur. Hemen hepsi hurdacılıkla meşgul olmaktadır. Konya'ya geliş nedenleri ile ilgili bir bilgi alamadık.

İnceleme alanımızda Dedelerle ilgili yaklaşım ve düşünceler Mersin Abdallarına oldukça yakınlık göstermektedir. Zaten Konya Abdalları Antalya ve Mersin Abdalları ile zaman zaman görüşmekte ve akrabalık ilişkileri devam etmektedir. Dedelerin üstün özelliklere sahip olduklarına inanılmaktadır. Dedelerin sezgisel güçlerinin çok fazla olduğuna, dualarının etkili olduğuna, hastalara şifa verebildiği gibi kötü niyetli olan kişilere de olumsuz şeyler yaşatabileceklerine inanılmaktadır. Bununla ilgili de bir örnek olay anlatılır: Musahip olacak olan canlara içeri ceminde dede “Haydin canlar, sizi semaha kaldırayım da bir semah dönün.” demiş. Bunun üzerine yola girecek olan kadınlardan biri diğerine “Aman, dedeye bir roman havası çal da oynayayım, diyesim geldi.” demiş. Bunu da dede duymuş. “Hak sana öyle bir roman havası çalacak ki döne döne oynayacaksın.” demiş. Demesiyle daha cemdeki erkânlar bitmeden bu kadının oğlunun intihar ettiği haberi gelmiş.¹⁰⁷ Bu örnek anlatıda olduğu gibi olağanüstü özellikler daima Dedelere atfedilmektedir.

Abdal toplumu arasında özellikle Dedelerin arabuluculuk vazifesinden dolayı tesis ettiği işlemleri beğenmeyen ya da Dede veyahut yakınları ile birtakım anlaşmazlıklar yaşadığını düşündüğümüz bazı Abdallar dedelere eleştiriler getirmektedir. Konya Abdalları arasında dedelik kurumuna olan saygının eskiye oranla azaldığından şikâyet edilmekte, bununla birlikte günümüzdeki dedelerin eski dedeler kadar nefeslerinin kuvvetli olmadığı belirtilmektedir. Bunu söyleyenlerin kişisel ihtilaflar neticesinde bu kanaatlerinin oluştuğunu düşünmekteyiz. Zaman zaman Efendi dedikleri Nevşehir ili Hacıbektaş Kasabasında yaşayan Ulusoy ailesine mensup Konya Abdallarının kendilerinin bağlı olduklarını söyledikleri Velayettin Ulusoy’a Dedeleri hiyerarşik olarak atlayıp direk şikâyetleri kendisine iletmektedirler. Ama anladığımız kadarıyla Velayettin Ulusoy bu hiyerarşik yapıyı aşmamakta ve korumaktadır.

Alevi-Bektaşî inanç geleneğine bağlı olan Konya merkezde yaşayan Abdallar, Nevşehir ili Hacıbektaş Kasabasında yaşayan dergâha bağlı olduklarını günümüzde Efendi diye tabir ettikleri Velayettin Ulusoy’dan mühürlü berat almanın Dedeliğin

¹⁰⁷ Can, *Mersin Abdalları*, s.73.

bir nişanı olduğunu söylemektedirler. Kendilerinde bu mühürlü beratın mevcut olduğunu söylemektedirler. (K.3,K.5) Biz iki adet dedeye rastladık. Bize dört olduğunu ama kardeşlerinden birisinin şehir dışında olduğunu söylediler. Birisinin ise çok fazla ilgilenemediğini belirttiler. Cem toplanacağı zaman, cenazelerin kaldırılmasında dedeler görev üstlenmektedir. Cuma akşamları halka namazını kaldırmakta, adak kurbanlarının kesiminde kurbanın duasını vermektedir. Hacıya sarılmak için, yol görmek için ya da düşkünlük vermek için dedenin olması gereklidir. Dedelik babadan oğula geçmektedir. İnceleme alanında dedelerin oğulları bu yola gönül verip dedelik görevini yürütmezlerse yolun gereklerini bilen birilerine halkın ve Nevşehir’de Hacı Bektaş’ta bulunan dedelerin onayı ile dedelik ve rehberlik verilebilir.

1.5.2.Talip

Alevi- Bektaşiliğin ilk ve temel kaynakları olan buyruklarda “Talip” ya da zaman zaman “Sufi” daha çok kızılbaşlık yoluna giren kişi için kullanılan terimlerdir. “Mürid” ve “Derviş” olarak da kullanılabilir. “Talip” kelime olarak bir şeyi bulup almayı, bir şeyi elde etmede istekli olmayı ifade eder.¹⁰⁸ Sufilerin ıstılahında ise Talip tasavvuf yoluna girme aşamasında olan kişiye denir. Buyruklarda sufi ve talip kelimeleri çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Buna göre sufi, zahiri ve batını temiz olan rehberlerine ve büyüklerinin sözlerine uyan, oturup kalkmasını, erkânını bilen, ehl-i hal olup üstadların sözlerini tartışmayan, kendi fikrine göre hareket etmeyen, yol atasının ve kardeşlerinin emrinden dışarı çıkmayan kişidir. Talip ise evliya menakıbını okuyup dinleyen, manasını anlayan ne yazıyorsa ona göre amel eden gücü yettiğince edep erkânını yerine getiren ve bunu münkir ve münafıktan saklayan kişidir.¹⁰⁹

Alevilik ve Bektaşiliğin öğretilerine eğilim duymuş, gönül vermiş, yola girmeye ve bu doğrultuda yaşam sürmeye karar vermiş kişiler “talip” olarak adlandırılır. Talipler zaman içerisinde eğitilir ve istenilen düzeye getirilir. Talipler belli bir süre sonra musahip olurlar ve böylece içeri cemlerine katılmayı hak ederler.

¹⁰⁸ İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, I, 559-560 (tlb mad).

¹⁰⁹ Kaplan, *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, s.172.

Artık bu yolun yolcusu olmuş olurlar. Musahiplik müessesesi Konya Abdallarında hala devam etmektedir.

Konya Abdallarında musahip olmayanlar içeri cemlerine alınmazlar. Ama içeri cemlerinin erkânları başlatılmadan önce dede bir sakınca görmezse yola alıştırmak amacıyla musahip olmayanlar içeri alınırlar ve dededen dua alıp bir de semah dönüp cemden erkânlar başlamadan ayrılırlar (K.3).

1.6.Musahiplik

Günümüzde de geçmişte de hem Abdal topluluklarında hem de Alevi topluluklarda musahiplik Alevilikte Aleviliğe giriş için en önemli basamaktır. Musahip kelimesi etimolojik olarak Arapçada “Sa-ha-be” mastarından gelip “dost arkadaş edinmek” anlamlarına gelir. Musahip ise fiilin özne hali olup dost ve arkadaş anlamına gelir.¹¹⁰ Alevi- Bektaşiliğin ilk ve temel kaynakları olan *buyruklarda* musahipliğin tarihsel kökeni birçok bağlamda anlatılmaktadır. *Risale-i Şeyh Safi*’de marifetin beşinci basamağı olarak musahiplik gösterilir. Musahiplik Muhammed Ali’den kalmıştır. Burada musahipliğin Muhammed Ali’den kalışı şu şekilde anlatılmıştır: Hz. Peygamber’in son haccından dönüşte Cebrail “Ey Rasül! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O’nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah kâfirler topluluğuna rehberlik etmez”¹¹¹ ayetini getirir. Bunun üzerine Hz. Peygamber ashabına bir minber getirmelerini ister, minber olacak kereste bulunamayınca deve palanından minder hazırlarlar. Mindere çıkan Hz. Muhammed, Hz. Ali’nin elinden tutar ve insanlara hitaben, “ Ey insanlar! Ben sizin efendiniz değil miyim?” diye sorar. “Evet, öylesin.” Cevabını alınca Hz. Ali’ye döner ve “Ya Ali! Ben ilmin şehriyim sen de kapısısın” der ve Hz. Ali’yi kendine musahip kılar. Bu esnada cennetten bir gömlek getirmiş olan Cebrail gömleği verir. Hz. Ali gömleği giyince Hz. Peygamber “Etin etimdir, bedenim bedenimdir, kanın kanımdır, ruhun ruhumdur” der. Daha sonra yine Hz. Muhammed “ Ben sendenim sen bendensin, tüm peygamberlerin çocukları kendi sulblerinden geldi, benim çocuklarım senin sulbünden gelsin.” Der. Daha sonra Hz. Peygamber ve Hz. Ali o gömleği beraber giyip, bir baş bir ten olmuşlar, ikinci kere

¹¹⁰ İbni Manzur, *Lisanu'l Arab*, I 519-521(shb)

¹¹¹ Maide 5/67

giydiklerinde iki baş iki ten olmuşlar, son bir kez daha giydiklerinde başta ve tende bir olmuşlardır.¹¹²

Gerek yukarıda Buyruklarda geçen Hz. Ali ile Hz. Peygamber'in kardeşliği, gerekse Mekke'den Medine'ye hicrette Hz. Peygamber'in hem kaynaşma hem de kalacak evi olmayan muhacirlere barınma temini için ilan ettiği kardeşlik Alevi toplumunda “musahiplik” olarak karşımıza çıkmakta ve vazgeçilmez bir şart olarak devam ettirilmektedir. Musahiplik Konya Abdallarında iki arkadaşın musahip olmaya karar vermesi ile Dedeye müracaat edilerek düzenlenen cemde eşleri ile beraber iki ailenin kardeş ilan edilmesi olarak uygulanmaya devam etmektedir. Evli olma şartı vardır. Musahip olan aileler artık maddi manevi birbirlerinin kardeşi olarak varlıklarını sürdürecektir ve iyi günde kötü günde birbirlerine destek olmaya söz vereceklerdir.

1.7.On iki Hizmet

Alevi- Bektaşiliğin ilk ve temel kaynakları olan buyruklarda on iki hizmet, on iki erkân, on iki farz başlığı altında geçmektedir. Birçok yazılı kaynakta on iki hizmet on iki imama nispetle adet olarak aynı olmakla birlikte isimlendirmede ve usulde farklılıklar bulunmaktadır.¹¹³

Alevi törenlerinde “on iki hizmet” adıyla devam ettirilen görevler hemen hemen bütün Alevi topluluklarıyla benzeşir. Ancak Alevi örf ve âdetlerinin taliplere dedeler tarafından sözlü olarak aktarılmasının da etkisiyle bölgelere göre bazı hizmetlerin adı ve sırası birbirinden farklı olabilmektedir. Örneğin on iki hizmet sahiplerinden kurbancının adı kimi yerlerde “aşçı”, gözcünün ise “yoklamacıdır; kimi yerlerde ise kapıcıyla gözcünün hizmeti bir tutulmaktadır.¹¹⁴ İnceleme alanımızda da durum bundan farklı değildir. On iki hizmet özde aynı fakat isimlendirmede ufak değişiklikler gözlemlenebilmektedir. İnceleme alanımızda eksiklikler olsa da usule, erkâna ve on iki hizmete oldukça önem verilmekte ve

¹¹² Kaplan, *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, s.207.

¹¹³ Kaplan, *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, s.267.

¹¹⁴ Çıblak, *Mersin tahtacıları halk bilimi Araştırmaları*, s.72.

devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Bunu katıldığımız cemde müşahede etme ve gözlemlene fırsatı bulduk.(F.13-14-16)

Abdallar cem törenlerinde görevlendirilenlere “On iki Hizmet Eri” adını verirler. Erkân açılmadan bir gün önce hizmet sahipleri hizmetleri için gerekli hazırlıkları yaparak cemin yapılacağı akşam cem evine (Meydan evi) on iki tane post sererler ki bu postların adları ve sembolleri, işaretleri şunlardır:¹¹⁵

1. Baba Pir postu : Horasan postu
2. Aşçı postu : Seyit Ali Sultan
3. Ekmekçi postu : Balım Sultan
4. Nakip postu : Kaygusuz Sultan
5. Atacı postu : Kamber Ali Sultan
6. Meydancı postu : Sarı İsmail Sultan
7. Türbedar postu : Karadonlu Can Baba
8. Kilerci postu : Şahkulu Hacım Sultan
9. Kahveci postu : Şah-ı Sazili
10. Kurbançı postu : Hz. İbrahim (a.s.)
11. Ayakçı postu : Abdal Musa Sultan
12. Mihmandar postu : Hızır (a.s.)

Bazen de; kilerci postu ve kahveci postu yerine Mürşit postu, Ahmed-i Muhtar makamı, Hz. Muhammed postu, rehber postu, Hz. Ali makamı, Ali postu kullanılmaktadır. Ayata'nı çalışmasında geçen ve Alevi Bektaşî hatta Mevlevî erkânında bulunan on iki posta biz Konya Abdallarında reel olarak rastlamadık. Biz

¹¹⁵ Saim, Ayata, *Kırşehir Yöresi Abdallarının Dinî İnançları Üzerine Bir Araştırma*, (Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2008). s.21-22.

sadece bir tane Pir postu sereriz demektedirler.(K.3) Bilgi eksikliği ya da usul eksikliği kendine özgü ve sözlü kültürle devam eden Abdal toplulukları için normal karşılanmalıdır. Alevi usul ve erkânı Konya Abdalları ve diğer Abdal topluluklarında kitabî olarak öğrenilmemekte Dededen gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Bu da uygulama farklılıklarını beraberinde getirmektedir. On iki hizmet sahipleri mutlaka musahipli olmalıdır. Ayata'nın çalışmasında geçen on iki hizmet eri ve vazifeleri Konya Abdalları ve Dedeleri tarafından doğrulanmakta ve uygulama olarak Konya Abdallarının cemlerinde yerine getirilmektedir. Katıldığımız cemde on iki hizmetin yapıldığını ve on iki hizmet erini bizzat görerek müşahade etmiş olduk.(F.13-14-15) Alevilikte on iki hizmet eri şu şekilde sıralanabilir. ¹¹⁶

Dede (Mürşit, Serçeşme): Dedelik, soydan gelme olup Ocak'a ait bir makamdır. Dede cem törenini yöneten kişidir. Dede bulunmadığında ikrar alma, musahiplik, dâr'dan inme cemleri yapılamaz. Bu törenlerde dede delil (mum)in yanına oturarak postu ve ayinde bulunanları karşısına alır. Dede cemi yönetir. Kurbanı tığlar. Bıçağı dualar. Lokmaların duasını yapar. Problemleri çözüme bağlar ve görev dağılımını vb. yapar. Konya Abdalları arasında üç tane Dedenin var olduğunu öğrendik.(F-7) Bunlarda ikisi ile tanıştık ve görüşmeler yaptık.(K.3,K.5)

Rehber (Mürebbi, Kemerbest): Görgüsü yapılanlara ve ceme katılanlara yardımcı olur. Dede gelmediği zaman cemleri idare eder. İkrar alma, meydandan geçme ve musahiplik ritüellerine ilk defa katılacak olanlara bu ayinlerdeki uygulamalar hakkında bilgi verir. Dikme yol eri, baba da denilen rehber, gruba girecek olanlara da öncülük eder ki dededen sonra en fazla sorumluluk gerektiren iş rehberindir. Dedelerden aldığımız bilgilere göre kırklar ceminde rehber Hz. Ali'dir.(K.3)

Kapıcı (Bekçi): Cem evinin kapısında bekleyerek giren ve çıkanı kontrol etmek törene katılmayacakları içeri almamak gibi görevleri vardır. Musahibi ve karısı yardımcılardır. Her gelenden "Hu (kişinin ismi) eyvallah" diyerek niyaz alır. Sağ elini dudağına götürür. Lokmanın yenilmesi esnasında kimseyi dışarı çıkarmaz.

¹¹⁶ Saim, Ayata, *Kırşehir Yöresi Abdallarının Dinî İnançları Üzerine Bir Araştırma*, (Doktora Tezi,Erciyes Üniversitesi, 2008). s.21-22

Konya Abdallarında kapıcı ya da bekçi diye isimlendirilen bir hizmet yoktur. Gözcü bu vazifeleri yapar.(K.3)

Gözcü: Cemde meydandaki canlara bakarak, düzeni ve sükûneti sağlayarak erkâna aykırı hareket yapılmamasını sağlar. Cemdeki herkesi iyi tanıyan kişidir. Davranışlara, konuşmalara yön vererek büyük bir titizlikle edebe uymayanları edebe davet eder. Ayrıca sürekli olarak cemin sükûnetini sağlamaya çalışır. Gürültü olduğu zaman “Canlar sessizlik” şeklinde nida eder. Cemde Dededen sonra kendisinden en korkulananın Kapıcı olduğu söylenmektedir. Elinde bir asa ile cem esnasında sürekli hareket halindedir.(K.13-K.14)(F.29)

Delilci (Çeragcı): Delil'in (Mum) yakılması meydanın aydınlatılması, ayin boyunca delilin sönmemesini sağlamakla görevlidir. Delile ayin esnasında niyaz edildiği için sönmemesi gerekir. Söndüğü an ayindeki herkes düşkün kabul edilir. Şimdiki uygulama içerinin elektirikle aydınlanma vazifesini kontrolden ibarettir. Sembolik olarak cem başlangıcında bu ritüel yerine getirilir. (K.3) (F.20)

Sazender (Güvender, Zakir, Âşık): Cem ayininde deyiş, Düvaz, miraçlama söylerler. Saz eşliğinde yaptıkları bu işle semahı idare ederler. Genellikle üç kişi olmakla birlikte nadiren bir ya da iki kişi de olur. Bizim katıldığımız cemde iki kişi idiler. (K.3) (F.27)

Süpürgeci (Ferras, Carcı): Meydanı süpürmekle görevlidir. Selman hizmeti de denir. Abdallarda süpürgeci dedenin önünü sembolik olarak süpürür. Dedenin erkânı açmasıyla cem töreni başlar. Süpürgeci gerekli görüldüğünde rehber yardımcı olur. (K.3) (F.20)

Saka (İbriktar, Dolucu): Saka suyu dağıtır. Yola girecek olan kişiye abdest aldırır. Bu abdestten sonra talip ömür boyu abdestli sayılır ve bir daha abdest almasına gerek kalmaz. Sırasıyla dededen başlayarak herkese dolu dağıtır. Abdallarda dem almak, dolu almak olarak isimlendirilen bu olay daha önce anlatıldığı gibi Kırklar meclisinden gelmektedir. İbriktar Abdallara tarikat abdesti aldırır ki bu abdest ibriktarın bir ibrik ve havluyla dededen başlayarak ellerin yıkanması ve ellerin yüzlere sürülmesi (mesh) şeklinde yapılır. (K.3)

Sofracı (Kurbancı, Lokma dağıtıcı): Kurban ve yemek işlerine bakar. Cemlerde kurban edilecek hayvanın meydana getirilmesi (dedeye dua için) kesilmesi, pişirilmesi, sofranın hazırlanması ve lokmanın dağıtılması işleriyle görevlidir. (K.3)

Ayakcı (Peyk): Ceme katılacaklara haber verir. Bazı yerlerde davetçi, okuyucu, tellal da denir. Ayakçı olan kişi meydancının, ferraşın, ibriktarın görevlerini de yerine getirebilir. (K.3)

Meydancı: Cemin toplantı yerinin hizmetleriyle ilgilenir. Meydancı olan kişi mürşidin düzen ve görev dağıtımına göre diğer vazifelerden bazılarını da üstlenebilir (ayakçı, ferraş, ibriktar, çeragcı, pervane). (K.3)

Pervane: Bunlar meydanda semah yaparlar, meydancıya hizmetlerinde yardımcı olurlar. (K.3)

Cemlerde görevli hizmet sahiplerinin mutlaka musahipli olması gereklidir. Çünkü yolun gereklerine göre içeri cemlerine musahipli olmayan kişiler girememektedir. On iki hizmet sahibi bu kişiler, aynı zamanda Konya Abdallarına özgü Alevi inancının kendine has öğretilerini de tam anlamıyla bilmek zorundadırlar. Bu öğretilere Abdallar arasında “süreğ” adı verilmektedir. Süreği bilmeyen on iki hizmet sahibi olamaz denilmektedir.

Bugün Konya Abdalları arasında on iki hizmeti yürüten kişilerin hepsinin bulunduğunu katıldığımız cem töreninde görevlerini yerine getirdiklerini gördük. Konya merkezde yaşayan Abdal Alevilerine önderlik eden iki tane Dede ile tanıştık. Tatlıcak Mahallesinde yaşayan Şahin Hakikat Dede hem liderlik vasıfları ile hem de toplum üzerindeki etkisi bakımından Konya Abdallarının önderi diyebileceğimiz öncü bir role sahip. Ayrıca Ali Ulvi Kurucu Mahallesinde ikamet eden Dedelik vazifesi yürüten abisi Haydar Hakikat da Dede olarak vazifesini yürütmektedir.(F.19) Kendisi bu mahallede ufak bir bakkal dükkanı işletmektedir. Haydar dede evinin hemen yanında müstakil bir cem evi yaptırarak Abdal toplumuna vakfetmiştir. Kendisi ile tanışamadığımız (Şehir dışında) Ali Hakikat adında bir diğer kardeşleri

de Yenimahalle ve Çimenlik mevkieinde ikamet etmekte ve Dedelik vazifesini yürütmektedir.

1.8.Adap ve Erkân

Erkân, tarikat uluları tarafından ortaya konulan ve tarikatın yası durumu olan ilkeler, kurallar ve törenler bütünü olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁷ Konya Abdalları arasında erkân; cemlerin yürütülmesi sırasında yapılan vazifelerin ve uygulamaların hepsi olarak ifade edilmektedir (K.3).

İnceleme alanımızda erkânların uygulanmaya başlanmasına “erkân açma”, bu erkânların ardı ardına yapılmasına “erkân yürütme” ve sona erdirilmesine de “Erkân Bağlama” adı verilir. (K.3) Erkânı başlatma, yürütme ve bağlama görevi dedeye aittir. Dede yapılan erkânlarını tamamında duruma hâkim ve kontrol edici vazifededir. Herkesin vazifesini tayinde tek yetkilidir. Konya Abdallarında cemlerde yer alan erkân sayısı on ikidir:

1.8.1.Post Erkânı

Büyük cemlerde, cemde herkes yerini aldıktan sonra dede, rehberden postu meydana getirmesini söyler. Post dedenin evinde saklanır. Cemlerde postu görevliye veya rehberine vermekle görevli kişi “ana bacı” yani dedenin hanımıdır. Postu getiren kişi, dedenin önüne serer ve karşısına geçip dâr'a durur. Bu dâr'a durma biçimi, sağ ayak başparmağı sol ayak başparmağının üzerinde, bel hafifçe eğik, eller dizin üzerindedir. Dâr'a duran rehberine dede, duasını verir. Bu duanın ardından post erkânı sona erer.(K.3) (F.16).

1.8.2.Çelik Erkânı (Sitem Erkânı)

Bu erkân, musahiplik cemlerinde yapılır. Musahip olacak olan canlar eşleri ile birlikte dedenin önüne (Başları dedenin önüne gelecek şekilde) sağ kollarının üzerinde uzanırlar. Dede rehberden çelik sopayı getirmesini isteyerek çelik erkânını başlatır. Çelik sopa, postla birlikte dedenin evinde saklanır. Ana bacı, çelik sopayı rehberine verir. Rehber, on iki kadın için on iki erkek için olmak üzere toplam yirmi dört kez bu sopayı canların üzerinden geçirir. Bu işleme “çelik çekmek” adı verilir.

¹¹⁷ Çıblak, *Mersin tahtacıları halk bilimi Araştırmaları*, s.77

Musahip olacak olan canlar bu sopanın üzerlerine dokunmasına önem verirler. Çelikleri çekilince yüklerinin hafifleyeceğine inanırlar. Çelik çekme işleminin on iki kez yapılması on iki imamları temsilendir.(K.3) (F.19-27).

1.8.3.Baş Erkânı (Sac Erkânı)

Çelik erkânın ardından rehber tarafından meydana içi kor dolu bir sac getirilir. Rehber getirdiği bu kızgın sacı postun ibiğine koyar. Dedenin izniyle içi kor dolu olan bu sac, musahip olacak kişilerin başına önce erkeklerden başlamak üzere sırayla üç kere “Ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek değdirilip çekilir. Dört kişinin başına da bu sac üç kez değdirilir. Bu erkân bugüne kadar yapılmış kötülüklerin cezasını vermeyi de temsil eder aynı zamanda. Ateşte yanma, öteki dünyadan önce bu dünyada olmayı ifade eder. Sac erkânı sonlandırılınca sac postun kenarına koyulur.¹¹⁸ (K.3)

1.8.4.Dil Erkânı

Sac erkânının ardından postun kenarına koyulan kızgın saçtan dede maşa ile bir parça kor alır. Önce erkeklerden başlamak üzere Musahip olacak kişilere dillerini uzatmalarını söyler. Dedenin karşısında diz üstü oturur vaziyette olan canlar dillerini uzatırlar. Dede demir bir maşa ile saçtaki kordan bir parça alır ve “Ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek dillerine hafifçe değdirip çeker (K.3). Dilleri yakılan bu kişiler, şimdiye kadar söylemiş oldukları yalan ve kötü sözlerden arınırlar ve bir daha bunları tekrarlamayacaklarına ikrar verirler.¹¹⁹

1.8.5.Bıçak Erkânı

Bu erkân dil erkânının ardından gerçekleştirilir. Rehber eline bir bıçak alır. Dedenin karşısında diz çöker vaziyette oturmakta olan canlara dillerini uzatmalarını söyler. Canlar dillerini uzatır. Bu sırada dede ceme “Himmat eyleyin” der. Cemdekiler de Allah Allah” diye cevap verir. Rehber, musahip olacak olan canların dillerini bıçakla temsilen “Ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek üç kere sıyrılır. Bu işlem önce erkek canlardan başlanarak yapılır, ardından kadınların dili en büyükten başlayarak bıçakla sıyrılır. Tıpkı dil erkânında olduğu gibi bu erkânla da dil

¹¹⁸ Can, *Mersin Abdalları*, s.77

¹¹⁹ Can, *Mersin Abdalları* s.78

ile yapılan kötülüklerden uzak durma temsil edilir.¹²⁰ Şahin Hakikat Dede Bıçak erkânını uygulamadıklarını bunun yerine dil erkânı yaptıklarını söylemektedir.(K.3)

1.8.6.Dar Erkânı (Ayak/ Taş Erkânı)

Dâr erkânı, ayak ve taş erkânı olarak da adlandırılır. Bu erkân sadece kadın ve erkekler tarafından yapılır. Havlu gibi ya da çarşaf gibi bir şeyin içine dede tarafından bir taş koyulur. Bu erkân için aynı şekilde ve ağırlıkta iki taşa ihtiyaç vardır. Bu taşlara “erkân taşı” denir. Bu taşlar ayrı ayrı bezlere sarılıp yola girecek olan kadınların boynuna bağlanır. Kadınların boynuna bu taşlar bağlanırken, kadınlar dedenin karşısında dâr’a dururlar. Erkekler ise dedenin karşısında diz çökmüş vaziyette oturur. Taşlar boynuna bağlanmış olan kadınlar, içi kor dolu saçın üzerine üç kere ayağını “Ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek hafifçe basıp çeker. Bu sırada, dede nefesler okur. Bu saca ayağını değdirip çeken bacılar özlerini öldürürler. Kendilerinden geçerler (K.3). “İkrar erkekte, yol bacıda” denir. Yolu yürütecek olan kadındır. Bu nedenle taş erkânı, sadece kadının boynuna asılır. Bacısı olmayan yani evli olmayan yola giremez. Bu yolda asıl yük kadındadır. Dâr erkânı tamamlanınca lokma yenir.¹²¹

1.8.7.Su (Sakka) Erkânı

Su erkânında kullanılacak olan su, normal bir su olabilir. Bu suyun içine Nevşehir ilinde bulunan Hacı Bektaş'tan getirilmiş olan su varsa o sudan karıştırmak daha makbuldür. Bu su, önceleri su kabağının içine konurken günümüzde plastik bir kabın içine de konmaktadır. Bu sudan önce dede alır. Dede, bu suyu dualar ve bir yudum içer. Daha sonra varsa yanında misafir dedeler onlar içer. Ardından rehber ve diğer on iki hizmet sahipleri içer. Sonra yine en ululardan başlamak üzere yol sahipleri birer yudum sudan içerler. Bu su, dağıtılırken İmam Hüseyin ile ilgili deyişler söylenir Ve böylece bu erkân da tamamlanmış olur (K.3).¹²²

¹²⁰ Can, *Mersin Abdalları*, s.78

¹²¹ Can, *Mersin Abdalları*, s.79

¹²² Can, *Mersin Abdalları*, s.79

1.8.8.Görüşme Erkânı

Bir diğer adı “Hoş geldin erkânı” olan bu erkân, kadınlar tarafından yürütülür. Beşleri temsil eden beş bacı, bütün cemi dolaşıp tokalaşır. Bu kadınların eşlerini kız oğlan kız olarak almış olması gereklidir. Eşinin ikinci hanımıysa bir kadın hoş geldin erkânını yerine getiremez. Şahlık Kız olarak yani bâkire olarak kocasına gelmiş olması gereklidir. Hoş geldin erkânını beş bacı yerine getirirken yola girecek olan bacılar da bu beş bacının ardından cemde bulunan canlarla tokalaşır. Bu bacılar, cemi en büyükten başlamak üzere dolanırken cemdeki canlarda ayakta dururlar (K.3).¹²³

1.8.9.Peş Erkânı

Tokalaşma erkânının ardından, bu erkânı yerine getiren beş bacı, eteklerinin ucundan tutup bütün cemi dolaşır. Cemdeki canlar, bu bacıların peşlerine el sürerler. Bu sırada cemdekilere dede tarafından “Fatma Anamızın eteğinin peşinden tutmuş oluyorsunuz.” denilir. Genellikle en eski yol sahiplerinden seçilir bu erkânı yapacak olanlar. Bu peşten tutanların hak yolundan ayrılamayacağına inanılır (K.3).¹²⁴

1.8.10.Diz Erkânı

Diz erkânı cemdeki canların hep birlikte niyazlaşmasıdır. En uludan başlayarak herkes sırayla birbirinin dizinden niyaz alır. Bu niyaz alma biçimi sağ eli dize değdirip dudağa götürme biçimindedir (K.3).(F.30)¹²⁵

1.8.11.Zebil Suyu Erkânı

Cemden önce yeşil bir zeytin dalı kırılıp hazırlanır. Bir kabın içine su doldurulur. Dede, bu suyu dualar. Sonra bu zeytin dalını suya batırıp batırıp cemdeki yol sahiplerinin yüzüne serper. Bu suyu serperken de dualar eder (K.3).¹²⁶

1.8.12.Tuzlanma Erkânı

Cemin sonunda gerçekleştirilen bir erkândır. Dedenin hanımı yani ana bacı, meydanın ortasında ayakta durur. Cemdeki canlar, en uludan başlayıp en küçüğe

¹²³ Can, *Mersin Abdalları*, s.80

¹²⁴ Can, *Mersin Abdalları*, s.80

¹²⁵ Can, *Mersin Abdalları*, s.81.

¹²⁶ Can, *Mersin Abdalları*, s.82.

doğru sırayla ana bacının iğninden (omzundan) niyaz alır. Bu erkân, anadan doğunca tuzlanmayı temsil eder (K.3).¹²⁷

1.8.13.Süzek Erkânı

Gerçekleştirilmesi oldukça zor olan bu erkân, sadece musahiplik ve düşkünlükte yapılır. Bu erkânı her dede yaptıramaz. Dede akraba ya da musahip olmayan kişileri yan yana dizer. Ve bu kişileri üçler, beşler, yediler, on iki imam, on yedi kemerbest, kırklar olmak üzere ayırır. Ve bu şekilde gruplara ayrılmış canlar birbirlerinden niyaz alıp, sonra da tek tek dedenin yanına gelip dâr'a durup dededen niyaz alırlar. Günümüzde süzek erkânı, cemlere katılan kişi sayısının azlığından dolayı akraba ya da musahip olmayan taliplerin bulunmamasından birçok yörede yapılamamaktadır fakat Konya Abdallarında bu erkânın yapıldığını öğrendik.(K.3).¹²⁸

İnceleme alanımızda cemlerde yerine getirilen on iki hizmetin hepsine erkân adı verildiği de tespit edilmiştir. Bu on iki hizmeti yerine getirecek kişileri de yönetmek dedenin görevidir. Birçoğu ceme katılımların azlığından katılanların giderek bilgi ve görgü seviyelerinin azalmasından yapılamamaktadır. İncelediğimiz Mersin, Kırşehir, Antalya Abdal topluluklarına ait çalışmalarda bütün abdal topluluklarının büyük oranda bu erkânları bildiklerini ama uygulamada giderek bir ihmal ve bilgisizliğin göze çarptığını tespit etmiş bulunmaktayız. Durum Konya Abdalları için de zikredildiği gibidir.

1.9.Niyaz

Niyaz bir tarikat büyüğüne ya da o tarikat için kutsal sayılan, makamı temsil eden nesneye, yere ve bunlar vasıtasıyla Tanrı'ya yalvarma yakarma biçiminde uygulanan bir ibadettir. ¹²⁹ İnceleme alanımızda niyaz genel olarak dua olarak tanımlanmakta ve uygulanmaktadır.

¹²⁷ Can, *Mersin Abdalları*, s.82.

¹²⁸ Can, *Mersin Abdalları* , s.83

¹²⁹ Korkmaz, Esad, *Alevilik ve Bektaşılık Terimleri Sözlüğü*, , s.520.

Anadolu Alevi- Bektaşi inanç sisteminde namaz yerine niyaz vardır. Alevi topluluğunun ilk yazılı kaynaklarından Buyruk'ta da “Namazdan murat niyazdır. Hakka baş indirip secde kılmaktır. Bir kişi secdeyi terk eylese Hak Teâlâ'ya ubudiyet ve perestiş etmemiş ve binaenaleyh şeytan gibi merbut olmuş olur.” denilerek niyazın önemi belirtilmektedir.¹³⁰

Konya Abdallarında niyaz ile ilgili uygulamalar şu şekildedir:

Namaz yüzden, niyaz özden (K.5).

Hem namaz hem niyaz, ikisi de var (K.1).

Niyaz olmazsa namaz olmaz (K.3).

Niyaz, insanın özünün temizlenmesidir (K.1).

Bin namaza bir niyaz yeter (K.3).

Konya Abdallarında niyaz alma biçimleri şunlardır: “Allah Hu” diyerek çiğinden (sağ omuzdan) niyaz alınır, turabdan Allah için niyaz alınır, posttan niyaz alınır, post öpülüp alına koyulur, eşikten niyaz alınır, dizden niyaz alınır (K.3).

Görüldüğü üzere Konya Abdalları arasında ibadette niyazın ayrı bir öneminin olduğu söylenebilir. İnceleme alanımızda niyaz farklı şekillerde yapılabilmektedir. Daha çok “niyaz almak” şeklinde deyimleşmiş bir ifade ile kullanılan niyaz alma biçimleri şu şekildedir:

Ceme katılmadan önce içeri girmeden her can kapıdan niyaz alır. Bu niyaz alma biçimi sağ elin parmaklarını kapıya değdirip ardından dudağa dokundurma biçimindedir. Cemlere katılırken çoğu zaman üç kez niyaz alınır. Birincisi kapının eşliğinden “Ya Allah” diyerek, ikincisi bir adım atıp toprağı temsil eden yerden “Ya Muhammed” diyerek üçüncüsü ocaktan (dedenin oturduğu yer anlamında) “Ya Ali” diyerek alınan niyazdır.¹³¹

¹³⁰ Çıblak, *Mersin tahtacıları halk bilimi Araştırmaları*, s.86

¹³¹ Can, *Mersin Abdalları*, s.88.

Semaha kalkmadan önce kadın erkek musahibinin önünde diz çöker ve erkek musahibin ayakucundan sağ elin parmaklarını değdirip dudağa götürmek suretiyle niyaz alır. Erkek de sağ el ile kadının sağ omzundan niyaz alır. Daha sonra kadın ayağa kalkar ve başındaki örtüyü çözüp erkek musahibinin beline kemerbest olarak bağlar. Bu işlemi yaptıktan sonra “Allah’ıma Hü” diyerek kadın erkek musahibinin kemerbestinden niyaz alır. Erkek musahib de kadın musahibinin sağ omzundan niyaz alır. Sonra niyazı üçe yetirmek için kadın tekrar kendi sağ omzundan niyaz alıyor. Bunların ardından üç kere de “Ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek birbirlerine sarılarak niyaz alıyorlar. Ondan sonra semah dönülmeye başlanıyor.¹³²

Cemlerde Dedenen duasını alan on iki hizmet sahipleri ya da canlar dedenin önünde secdeye gider ve sağ el sol elin üzerinde “Ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek avuç içi öpülüp alın yere değdirilerek de niyaz alınmaktadır.(F.28) Bu niyaz alma biçiminin katıldığımız cemlerde bütün Abdallar tarafından yapıldığını gözlemleme fırsatımız oldu.

Musahiplik töreninde, cemin sonunda orada bulunan canlar, ana bacının omzundan sağ ellerini omzuna değdirip dudağa götürme şeklinde niyaz alırlar (K.3).¹³³

Musahiplik töreninde, yol kardeşi olan canlar, dededen dua aldıktan sonra birbirlerine sarılırlar. İnceleme alanımızda bu sarılma da niyaz alma olarak adlandırılmaktadır. İnceleme alanımızda bazı cemlerde, canlar yerlerine geçmeden önce dedenin önünden niyaz alırlar. Bu niyaz alma biçimi, sağ kolun üzerine uzanıp sağ el sol elin üzerinde açık vaziyette avuç içi “Ya Allah ya Muhammed ya Ali” diyerek üç kez öpülme şeklindedir. Bazen dedenin dizinden de niyaz alınabilmektedir. İnsana niyaz edilmesi, tasavvuf düşüncesi içerisinde değerlendirilmekle birlikte, bunun eski bir Türk geleneği olduğu bazı kaynaklar tarafından ifade edilmektedir. Buna göre Oğuz Türkleri, Şamanların önünde tıpkı Alevi dedelerinin önünde yapıldığı gibi secde etmektedirler.¹³⁴

¹³² Can, *Mersin Abdalları*, s.89.

¹³³ Can, *Mersin Abdalları*, s.87.

¹³⁴ Çıblak, *Mersin tahtacıları halk bilimi Araştırmaları*, s.87

Konya Abdalları arasında namaz ifadesi sadece Perşembe akşamları toplanan cem için de zaman zaman kullanılmaktadır. Halka namazı olarak ifade edilen bu cemde herkes yüz yüzedir. Bunun nedeni iki şekilde açıklanmaktadır: birincisi Hz. Ali'nin camide sırtından bıçaklanması ve bu yüzden kimsenin kimseye sırtını dönmemesi gerektiği inancı, ikincisi de Allah'ın güzelliğinin insanın yüzüne yansımış olmasıdır (K.3).

Konya Abdalları arasında hem camiye gidip namaz kılan hem de cemlere katılanların sayısı oldukça fazladır. Beş vakit namazını kılip Alevi olduğunu bundan vaz geçemeyeceğini, ikrar verdiğini dönemeyeceğini söyleyenlerle karşılaştık. Genel olarak Alevi olduğunu söyleyip Cuma namazlarına gitmeyi alışkanlık haline getirenlerle karşılaşmak mümkün fakat beş vakit namaz kılan ve Alevi olduğunu söyleyenlerin sayısı çok az. Bu duruma karşı olanlar bulunmakla birlikte bunu “Namaz da Hak, niyaz da” şeklinde açıklayanlar da bulunmaktadır. Namaz kılan ya da Cuma namazına gidenlerin zaman zaman espri ile karışık tâzir edildiğine şahit olduk. Ama namaz kılınması ile ilgili bize direkt olarak olumsuz bir ifade aktaran olmadı.

1.10.Dâr-Dâr'a Durma

Anadolu Alevileri arasında Dâr'a durmak; dâr'a çekilmek, dâr'a çıkmak, dâr'a gelmek, dâr'a kalkmak gibi çeşitli ifadeler vardır. İnceleme alanımızda yaygın olarak kullanılan ifadeler “dâr'a durmak ve dâr'a kalkmak”tır. Dâr'a durmak, taliplerin, dedenin ya da babanın önünde, canını yol uğrunda vermeye hazır olduğunu bildirmek için niyaz ederek meydanın ya da meydan odasının ortasına gelerek ayaklar mühürlenmiş, kollar göğüste çapraz, baş öne eğik durma biçimidir.¹³⁵ (F.16)

Dâr ya da dâr-ı Mansur, “Enel Hak” diyen Hallac-ı Mansur'un anısına tekkeye, dergâha bağlanmanın ve tarikat, yol uğruna canını feda etmenin bir simgesi olarak görülür. Bir hizmetin konusu olan ya da bir hizmeti yerine getirmek isteyen her can, önce buraya gelir ve teslim olur.¹³⁶ On iki hizmeti yerine getiren görevlilerin ve yola girmiş ya da girmeye niyet etmiş kişilerin dedenin karşısında dâr'a durması

¹³⁵ Korkmaz, *Alevilik ve Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, s.177.

¹³⁶ Korkmaz, *a.g.e*, s.401.

bu meydanda bir teslimiyeti ifade eder. Katıldığımız cemde on iki hizmet sahibi erler sıra ile zakir tarafından deyişler okunarak dedenin huzuruna çağrıldılar. Hepsi aynı özenle Dedenin huzurunda sırası geldikçe darda durdu.(F.14)

İnceleme sahamızda dâr'ın ortaya çıkışı ile ilgili şöyle bir hikâye anlatılır: Hz. Muhammed çok susar, Hasan ve Hüseyin'den su ister. Hz. Hüseyin koşarak dedesine su getirmeye gider. Suyu çabuk getireyim derken düşer ve sol ayağının başparmağı yaralanır. Dedesi bu yarayı görüp üzülmesin, diye sol ayak başparmağını sağ ayak başparmağı ile kapatır ve hafifçe öne eğilerek suyu verir. Dâr Hz. Hüseyin'in bu duruş biçiminden ortaya çıkmıştır. (K.3)

Anadolu Alevilerinde, Hz. Ali'nin mürit, Hz. Muhammed'in rehber olduğuna dair bir inanış vardır. Konya Abdalları arasında dâr'ın Hz. Fatma anadan kaldığına dair de bir hikâye anlatılmaktadır: Bir gün Fatma Ana'nın Hz. Ali'ye canı sıkılır ve karşısından sert konuşur. Çok yorgun olduğundan, bir süre böyle bağırarak Hz. Ali'nin karşısından konuşur. Bunun üzerine Hz. Ali de gidip bu durumu Hz. Muhammed'e şikâyet eder. “Fatma, bana hiç bağırmazdı, az önce ne olduysa bana karşı koyup bağırdı.” der. Hz. Muhammed bunun üzerine Fatma anayı çağırır. Fatma Ana gelir: “Tamam baba, o anda çok sinirliydim, Hz. Ali'ye karşı koydum” der. Suçunu kabul eden Fatma Ana'ya Hz. Muhammed düşkünlük verir. Fatma Ana'ya kocasının karşısından sert konuştu diye, üç ay boyunca bir elma dalında dâr'da durma cezası verir. Bu sırada hamile olan Fatma Ana'nın günü yaklaşır ve dârda iken Hasan ile Hüseyin'i dünyaya getirir. Bunun üzerine doğuştan evliya olan Hasan ve Hüseyin, ataları Hz. Ali'ye dilekçi olarak giderler. “Anamızı sen şikâyet ettin, şikâyetinden vazgeç” derler. Gökten yağmurlar iner, yeryüzü yeşillenir, seksen bin evliya dilekçi varır. Hz. Muhammed kızını yine affetmez; ama Hasan ve Hüseyin babalarından analarını affettirmek için Hz. Muhammed'e gitmelerini isteyince Hz. Muhammed kızını affeder (K.4).¹³⁷

İnceleme alanımızda dâr'a durmanın Fatma Ana'dan kaldığına inanılır. Bu nedenle cemlerde dedeler tarafından dâr'a duran kadınlara “Fatma Ana katarından, didarından ayırmaya, dâr'ınız Fatma Ana dâr'ı olsun; Fatma Anamıza yoldaş olasınız,

¹³⁷ Can, *Mersin Abdalları*, s.91

Fatma Ananın yanında olasınız.” gibi ifadeler söylenir. İnceleme alanımızda dâr kavramının Fatma Ana ile simgeleşmesi bu hikayenin dışında şu menakıp ile de anlatılmaktadır:

Fatma Ana Ali’ye karşı koydu

Ali de Muhammed’e davacı vardı

Muhammed de kızını düşkün eyledi

Bakın Fatma Anamıza yine dârdadır(K.4)

Gökyüzünden evliyalar yürüdü

Yeryüzünü çayır çimen bürüdü

Seksen bin evliya dilekçi vardı

Bakın Fatma anamızı yine dârdadır(K.4)

Hasan’la Hüseyin anadan oldu

Atası Ali’ye dilekçi vardı

Ali de Muhammed’e dilekçi vardı

Bakın Fatma Anamız dârdan indi mi. (K.4)¹³⁸

İnceleme alanımızdan derlediğimiz bir dâr duası şu şekildedir:

“Dâr çekenler didar bulsun

¹³⁸ Can, Mersin *Abdalları*, s.92

Erenler sefasına varsın

On iki imamlar yardımcınız olsun

Gerçeğe hü erenler”(K.3)

Bu niyazı Dede katıldığımız cemde bütün on iki hizmet sahipleri karşısında dârda durduktan sonra yaptı.

Dâr'da durmak çok önemlidir. Kişi dârda iken evi yansa bile dâr bitinceye kadar hareket etmez. Kişi dârda iken sadece bedeni dâra durmaz. Dârdaki can, aynı zamanda özünü de dâra çekmiş olur. Dârda iken bütün günahlar dökülür, gider. (K.3)

Konya Abdalları arasında dâr, dini bir inanış olmakla birlikte toplumsal bir saygı ifadesi olarak da görülür. Küçükler, büyüklerin karşısında dururken, büyüklere su verirken mutlaka dâr vaziyetinde durmalıdır. Günümüzde sosyal yaşamın değişmesiyle bu saygınlığın yaşatılmadığı ifade edilse de dâr hem Hakkın hem de dede ve cemdeki canların huzurunda saygınlığı ifade eden bir duruş olarak belirtilir. Bu duruş şekli esasında Anadolu’da gerek Sünni gerek Alevi olsun herkes tarafından uygulanır. Bir çeşit saygı duruşu ve geleneklere bağlılık ifadesi olarak yapıla gelmektedir. Anadolu’da kültürler arası etkileşim her alanda gözüktüğü gibi Aleviler ile Sünniler arasında bir çok bakımdan kültürel etkileşimin olduğunu hem davranışlarda hem de sözlü kültürde görmek mümkündür.

1.11.Hayırlı-Gülbank

Hayırlı, “Mürşit/dede tarafından kimi hizmet aşamalarında okunan dua”, gülbank “Tarikat yol törenlerinde yüksek sesle okunan, özel dua, yakarış” tır.¹³⁹ Konya Abdalları arasında hayırlı, cemde hizmet sahipleri görevlerini yaptığı zaman ve erkânlar yürütülürken gerektiğinde dede ya da rehber tarafından verilen dua anlamında kullanılmaktadır. Bu durum için “hayırlısını vermek ve hayırlısını almak” şeklinde deyimleşmiş bir kullanım vardır. İnceleme alanımızda gülbank yerine daha çok dua sözcüğü yaygın olarak kullanılmaktadır. Sofra gülbangı yerine sofrada duası,

¹³⁹ Korkmaz, *Alevilik ve Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, s.290

kurban glbangı yerine ‘‘kurban duası’’ Şeklinde ifadeler tercih edilmektedir. Her durum için okunan glbanklar ayrıdır.

İnceleme alanımızda okunan ve dua olarak adlandırılan glbanklardan birkaçı Şu Şekildedir:

‘‘BismiliŐah Allah Allah

Gnahların af ola

Menzilin pak ola

Hak erenler her iki cihanda yoldaŐın ola

ler, beŐler, yediler, kırklar, hızır gibi

Ayn-ı cem erenleri yardımcın ola

Gerekler demine H (K.3).’’

‘‘BismiliŐah Allah Allah

Akşamlar hayırola Şerler defola

Mnkirler mnafıklar berbat ola

Demler daim ibadetler kaim ola

12 imam 14 maksumu Pak Efendilerimizin

Hrmetleri zerimize hazır ve nazır ola

Allah Allah

Balım Sultan Seyit Ali Sultan

Abdal Musa Sultan Cmle piran

Efendilerimizin nazarları gönlümüzde ola

Allah Allah

Pirimiz üstadımız Hünkar Hacı Bektaş-1 Veli'nin

Ruhuyeti rehberimiz ola

Niyazımız makbul ola

Allah Allah

Nuru nebi kerem Ali pirimiz üstadımız

Hünkarı Hacı Bektaş-1 Veli demine

Devranına hü diyelim hü erenler (K.3)

Allah Allah

Akşamlar hayrola

Hayırlar feth ola

Şerler def ola

Hazır gaip zahir

Batın ayini cem ola

Muratlarınız hasıl ola

Cem erenlerinin

Nur cemallerine aşk ola

On sekiz bin alem ile birlikte

Mümin Müslim cümle kardeşlerimizi

Muhammed Ali gülbenginden

Mahrum eylemeye

Allah cümlemizi

Didarı Ehl-i beytte

Meşrebi Hüseyin'e nail eyleye

Gerçek erenler demine hü (K.3).

“Allah Allah,

Vakitler hayrola

Hayırla feth ola

Şerler defola

Münkir münafık mat ola

Er Hak Muhammed ve Ali bizimle ola.

Er hak kardeşlerimiz

Serteser postunda daim ola

Yuh münkire, lânet yezide

Allah, Allah

Rahmet mümüne

Gerçek erenler demine hü (K.3)

“Allah Allah,

Bu gitti ganisi gele

Hak bereketini vere

Allah erenler yardımcılarımız ola

Pişiren, kotaran, kurup kaldıran

Eller dert görmeye

Cümlemizin Hak erenleri yaverimiz ola

Nur Nebi kerem Ali pirimiz

Hz. Hünkar Hacı Bektaş-ı Veli

Dem-i piran gerçekler demine hû (Lokma duası) (K.3).

İnceleme alanımızda gülbanklar, dede veya rehber tarafından okunduğu gibi canlar, herhangi bir durum için de isterlerse kendileri bu gülbankları okuyabilirler. Katıldığımız cemde Dede sık sık sırası geldikçe gülbanglar okudu ve katılanlar ise sürekli amin anlamında Allah Allah dediler.

1.12.Cenaze Erkânı

Bütün inanç topluluklarında olduğu gibi Konya Abdal-Alevi toplumunda da bir birey vefat ettiğinde bu topluma özgü defin işlemleri yapılır. Cenazelerini Karatay Belediyesi Sınırları içerisinde Tatlıcak Mahallesiine çok yakın Ata Bey Mezarlığına defnediyorlar. Bu mezarlıkta bir morg ve gasılhâne talepleri var. Cenaze işlemlerinde Dedeye yardımcı olan ayrıca Rehberlik vazifesi de bulunan görevliden Konya Abdallarının cenaze defin işlemleri ile ilgili bilgi aldık. "Bizde ölüm diye bir kelime kullanılmaz. Biz vefat edenlerimiz için hakka yürüdü deriz. Bizde bir can hakka yürüdüğü zaman, biz öncelikli olarak o canın kefenini biçmeden önce cenaze sahibinden râzılık alırız sonra kefenini biçeriz. Cenazeyi yıkamaya başlamadan önce kontrol yaparız sıkıntıları varsa onları gideririz. Sonra cenazeyi tenişire yatırırız.

Etrafımızdakilerden râzılık alır sonra cenaze yıkama işlemine geçeriz. Önce niyet edilir, ayet okunur, On İki İmamları zikrederiz ve yıkamaya başlarız. İşlemi bittikten sonra sırlamaya geçeriz; yani kefene koymaya. Kefene sararız Allah, Muhammet, Ali deriz. Sonra mezarlığa gitmeden evinin önünde râzılık alırız. Komşularından ve mezarlığa gelemeyen kişilerden râzılığı aldıktan sonra mezarlığa geçeriz. Sal taşına koyarız. Hilal biçimi etrafını sararız. Üç ayet okuruz. On İki İmamları okuruz. Gülbanklar çekeriz sonra helallik alır kazılan kabire götürürüz. Defin işlemi olurken yine ayetler okunur. On İki İmamlar zikredilir, dualar okunur, Fatıha okunur sorgusu sorulur defin işi biter. Allah'ım rahmet eylesin, mekânı cennet olsun, nur içinde uyusun, Ehl-i Beyt komşusu olsun deriz ve cenaze erkânı biter. Hakka yürüyen kişi düşkün ise toprağı sıtamlanmaz, dar erkânı yapılmaz."¹⁴⁰(K.26)

2.Yenimahalle Örneği

Yenimahalle Konya Merkezde Mevlana türbesine çok yakın bir mevkide bir mahalledir. 2017 verilerine göre nüfusu 1021 olan mahallenin kentsel dönüşümden dolayı nüfusu 2012 senesinde 1700 iken şimdilerde nüfusu azalmıştır.¹⁴¹ Günümüzde yoğun bir şekilde kentsel dönüşüme uğramış, mahallenin büyük bir kısmına Konya Büyükşehir Belediyesi Spor ve Kongre Merkezi ve bağlı alanları inşa edilmiştir. Eski dokusu tamamen kaybolmak üzere olan Konya abdallarının geçmişten günümüze yoğun olarak yaşadığı bir mevkidir.(F.1-2-3) Günümüzde Abdal vatandaşlarımızın birçoğu ev ve arazilerinin istimlak edilmesinden dolayı Konya'nın birçok yerine hatta Konya dışına taşınmışlardır. Taşınanlar ise yoğun olarak Konya Ereğli yolu üzerinde hemen şehrin çıkışında Konya Merkez ilçesi Karatay'a bağlı Tatlıcak Mahallesi ve Konya Merkez ilçesi Meram'a bağlı Ali Ulvi Kurucu Mahallesinde (Halk arasında Alakova olarak biliniyor) yoğun olarak yerleşmişler, kendilerine özgü bir yaşam alanı tesis etmişlerdir.¹⁴² Bu nedenle tezimizin inceleme sahasının

¹⁴⁰ Toprak Sıtlama: Bir avuç toprak getirilir dede bu toprağa dua okur ve diğer erenleri ve peygamberleri On İki İmamları zikreder ve daha sonra toprak tekrar mezarın üzerine atılır.(K.26)

¹⁴¹ <http://www.nufusune.com/50515-konya-karatay-yenimahalle-mahallesi-nufusu>

¹⁴² Çoğu zaman esasında Alakova olarak anılan mevkii Konya Çumra yolunun yaklaşık 35. Km si yolun sağ tarafında kalmaktadır. Ali Ulvi Kurucu Mahallesi ise yolun sol tarafında kurulmuştur. Yeni yerleşim yerleri olduğu için halk arasında tariflerde farklı ifade edilebilmektedir. Konuya ilgi duyacak araştırmacılarımız için bu konuyu belirtmekte yarar vardır. Ali Ulvi Kurucu Mahallesi dendiği zaman bu insanlara kolayca ulaşmak mümkün değildir. Mahalle adı bu mekânla henüz özdeşleşmemiştir.

büyük bir kısmı olan Yenimahalle örneğini,-buna Çimenlik Mahallesini dahil kabul ediyoruz- buradan taşınan ve menşei Yenimahalle olan Konya Abdallarının yeni yaşam alanları olan, Tatlıcak Mahallesi ve Ali Ulvi Kurucu Mahallelerini Yenimahalle'nin alt başlıkları olarak Yenimahalle örneğinin içinde inceleyeceğiz.

Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Konya'da da Abdallar şehrin merkezinde ya da merkezine yakın yerleri mekân tutmuşlardır. Oysaki klasik Alevi toplum yapılanması tarih içerisinde daha çok kırsalda ve köylerde oluşmuştur. Bunun en önemli nedeni Abdalların zanaat erbabı insanlar olmaları ve insanların yoğun olduğu yerlere yerleşip zanaatlarını icra etme gerekliliğidir. Çalgıcılık, sepetçilik, demircilik, bohçacılık ve günümüzde özellikle Abdallara ekmek kapısı olmuş seyyar satıcılık, hurdacılık yapmak için, şehir merkezlerinde olmak gerekmektedir.

Kaynak kişilerimizden aldığımız bilgilere göre Antalya, Adana, Gaziantep, Kütahya, Yozgat, Çorum, Erzincan, Tunceli, civarından yüz yıldan fazla zaman önce konargöçer iken dedelerinin Konya'ya gelip yerleştiğini söyleyen Konya Abdalları, bir asırdan fazla yaşayan Konya'nın tanınmış siması 2007 yılında vefat eden Âşık Haydar lakaplı Şih Hasan Pekaşık önderliğinde Yenimahalle'yi kurmuşlardır. (K.1) Âşık Haydar dışarıdan Konya'ya gelen Abdallara yol göstermiş yer yurt sahibi olmalarında öncülük etmiş onlara maddi manevi yardımlarda bulunmuştur. Bu nedenle Abdallar arasında bilinen saygı duyulan bir kişiliği vardır.¹⁴³

Konya merkez mahallelerinde Türkiye'nin birçok yerinde olduğu gibi devam etmekte olan kentsel dönüşüm Yenimahalle için de bir vakıadır. Yenimahalle eski bildik dokusu kaybolmak üzere olan eski bir yerleşim yeridir. Bugün Konya'da herkesin bildiği Büyükşehir Belediyesi Spor ve Kongre merkezi bu mahallededir.(F-1) Hem kongre merkezinin yapılışı hem de devam eden kentsel dönüşüm Konya

Çatalhöyük, Alakova civarı denilince daha hızlı netice alınabilecektir. Mekânlar zaten birbirine çok yakın yerlerdir.

¹⁴³Muammer Gül , Konya Ansiklopesidi, Konya Büyükşehir Belediyesi, , 1.Cilt, 2007 s.382 Muammer Gül, “Konyalı Aşık Haydar/Şih Hasan Pekaşık” Konyalı Âşık Haydar, bir asrı deviren hayatıyla Osmanlı ile Cumhuriyet arasında köprü olan canlı bir tarihtir. O, yüz yedi yılı aşkın hayatında nice olaylara tanıklık etmiş, Cumhuriyetin kurucusu Atatürk başta olmak üzere birçok devlet büyüğü ile manevî şahsiyeti görüp, onlarla konuşma ve dost olma şerefine ermiştir.” Hasan Pekaşık'ın Doğum tarihleri ve vefat yaşı konusunda 104,107,125 şeklinde farklı rivayetler vardır.

Abdallarının bir arada yaşadığı Yeni Mahalleyi bildik dokusundan uzaklaştırmakta hem fiziksel hem de demografik yapısı büyük oranda değişmektedir. (F- 2)

Yenimahalle'nin kurucusu olarak bilinen Âşık Haydar'ın(1882-2007)¹⁴⁴ yaşadığı yer bugün Mevlana Kültür Merkezinin içinde olduğu Çimenlik mevkiidir. Günümüzde Yenimahalle ile bölünmüş yolla ayrılmak zorunda kalan hemen hemen aynı mekanlardır. Âşık Haydar kendisi ile yapılan röportajda ve yakınlarının belirttiğine göre büyük dedeleri Medine'den Emevi ve Abbasilerin zulmünden kaçarak Mersin ili Silifke ilçesine göç ederler. Silifke'de yaşadıkları ailevi bir problemden dolayı ansızın Karaman'a ve oradan da Konya'ya göç ederler. Âşık Haydar Dedesinin gördüğü bir rüya ile Konya'ya taşındığını söylemektedir. Konya'ya taşınıp bu günkü Yenimahalle civarına taşınan aile geçimini sepet örerek sağlamıştır.¹⁴⁵

Yenimahalle'de görüştüğümüz ilk kaynağımız Konya'da Alevi- Bektaşî yolunun tanınmış kişilerinden Âşık Haydar ya da Haydar Baba olarak Tanınan 2007 yılında vefat etmiş Hasan Pekaşık'ın oğlu Hüseyin Pekaşık oldu. Birçok araştırmacının Alevilik konusunda yaptıkları saha araştırmaları konusunda belirttiği en önemli husus Alevi toplumunun kapalı bir toplum olması ve bu nedenle bilgiye

¹⁴⁴ Muammer Gül , Konya Ansiklopesidi, Konya Büyükşehir Belediyesi, , 1.Cilt, 2007 s.382 “Âşık Haydar(Şih Hasan Pekaşık) 1319/1903-2007. Bektaşî Meşrep Mutasavvıf.. Ahmet Efendi ve Ayşe Hanım'ın evladı olarak Konya'nın Dolav Mahallesinde doğdu. Asıl adı Hasan Pekaşık'tır. Halk arasında Şih Haydar ve Âşık Haydar olarak tanındı. Ataları Medine'den Silifke'ye oradan da Konya'ya göç ettiler. Konar göçer olduğundan çocukluğunda okuma yazma imkanı bulamayan Aşık Haydar öğrenimine otuz yaşında başladı. Konya Hakimiyet okulunda açılan akşam sanat okulunda 5. Sınıfa kadar devam edebildi. Yedi evlilik yapan Âşık Haydar'ın aile hayatı oldukça renkli geçti. İkinci eşinden üç kız biri erkek dört evladı olan Hasan Pekaşık'ın biricik oğlu küçük yaşta ölünce erkek evlat hasreti çekmeye başladı. Bu hasretle bir gece rüyasında Mevlana'yı gördü. Mevlana'nın “oğlum senin altı erkek evladın olacak” demesi üzerine üç evlilik daha yaptıysa da erkek evladı olmadı. Umudunu yitirmeye başladığından Mevlana'yı bir kere daha rüyasında gördü ve ona “oğlum dünyaya getirecek çocuklarının annesini Erzurum'dan getireceksin “ dedi. Bunun üzerine bir arkadaşının vasıtası ile Erzurum'dan bir evlilik yaptı ve altı erkek çocuğu oldu. Şih Hasan Pekaşık Karatay ilçesinin Çimenlik olarak bilinen Fetih Mahallesi, Ereğli Caddesi'ndeki evinde 2007 yılında vefat etti. Cenazesi Konya Atabey Mezarlığına defnedildi. Bektaşî Meşrepli ve Mevlana aşığı bir şair olan Aşık Haydar'ın bu meşrep ve aşkı doğrultusunda terennüm ettiği şiirleri kendisi ve oğlu tarafından birer deftere kaydedildi.(Bu oğlu Hüseyin Pekaşık'tır ve araştırmamızda bize mihmandarlık ederek Konya Abdallarına ulaşmamızda çok katkısı olmuştur.) Hasan Pekaşık'ın doğum tarihleri ve vefat yaşı konusunda 104,107,125 şeklinde farklı rivayetler vardır.

¹⁴⁵ Muammer Gül, *Konyalı Aşık Haydar/Şih Hasan Pekaşık*, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi, Konya, 2001, s.1-21

ulaşmakta zorlukların aşılması gerektiği bilgisidir.¹⁴⁶ Bu bizim de araştırmamız boyunca karşımıza çıkan bir husus oldu. Görüşme talep ettiğimiz kişiler haklı olarak temkinli yaklaştılar kimi zamanda bilgiyi paylaşma konusunda tereddütlerini tavır ve davranışları ile hissettirdiler. Bizim belki de 1972 doğumlu Hüseyin Pekaşık'a ulaşmamız bu zorluğu aşmamızda en önemli eşik oldu. Kendisi görüştüğümüz ilk günden itibaren açık yüreklilik ve şeffaflıkla bu konuda bildiklerini çekinmeden bizimle paylaştı.

Yenimahalleye dahil Kabul ettiğimiz Çimenlik mahallesinde bugün dört yüz haneye yakın Abdal bulunmaktadır. Hala özellikle Çimenlik Mevkiinde ciddi bir Abdal nüfusu vardır. Bunun yanında bu iki mevkiden kentsel dönüşüm nedeni ile ciddi bir nüfus aşağıda zikredeceğimiz Tatlıcak ve Ali Ulvi Kurucu (Alakova) mahallelerine taşınıp yerleşmişlerdir. Biz Çimenlik, Tatlıcak ve Ali Ulvi Kurucu Mahallelerini Yeni Mahalle menşeli oldukları için Yeni Mahalle Kapsamında değerlendirmeyi uygun bulduk.

2.1.Tatlıcak Mahallesi (Köyü)

Tatlıcak Köyü Konya Merkeze 15 km, eski ikamet yerleri Yeni Mahalleye ise 8 km mesafede merkeze çok yakın ama kırsal diyebileceğimiz yerleşim yeridir. Bütünşehir yasası ile adı köy olmaktan çıkmış Mahalle olarak anılmaya başlanmıştır. Mahallede tarım alanlarında yevmiyecilik, hayvan çiftliklerinde çalışmak, çobanlık, işportacılık, inşaat işleri gibi meşguliyet alanları vardır. Tatlıcak mahallesinin 4500'e yakın nüfusu vardır. Nüfusun çoğunluğu (yaklaşık beş yüz hane K.3) Abdal vatandaşlardan oluşmaktadır.

Bahsettiğimiz kentsel dönüşüm neticesinde arsa sahibi olan Konya abdalları yasal, ekonomik ve sosyolojik zorunluluk olarak evlerini ve arsalarını belediyeye ya da müteahhitlere vermişlerdir. Kimi bundan elde ettiği imkânlarla mevcut mahalleden ev alma imkânı bulmuş kimi Antalya, Isparta, Karaman gibi yerlerde akrabalarının ya da yakınlarının yanına taşınmışlar ya da Konya Merkezde daha

¹⁴⁶ Bkz. Türkdöğün, *Alevi Bektaşî Kimliği*.

kenarda mahalleler diyebileceğimiz Tatlıcak, Ali Ulvi Kurucu mahalleleri gibi yerlere yerleşmişlerdir.

Bunların içinden Tatlıcak Mahallesi (Köyü) Konya merkeze 10 km mesafede abdal nüfusun sosyolojik ve kültürel yapısını koruyabilecekleri bir arada yaşayabilecekleri adeta bir fırsata dönüşmüş ve yeni mekânlarından birisi olmuştur. Tatlıcak Mahallesi'nin nüfusunun hemen hepsi abdallardan oluşmaktadır. Yenimahalle'de olduğu gibi Tatlıcak Mahallesi'nde de genel olarak insanlar Abdal ve Alevi kimliklerine sahip çıkmakta ve bunu saklama lüzumu duymamaktadırlar.

Tatlıcak Mahallesi'nde Hakikat Şahin Dede olarak bilinen Şahin Hakikat yaşamakta ve dedelik yapmaktadır. Ailesinin yüzyıllardır bu vazifeyi devam ettirdiğini kendisinin ise otuz yıldır bu vazifeyi sürdürdüğünü, cemlerde dedelik yaptığını, cenaze yıkadığını söyleyen Şahin Hakikat(F.5) Abdal toplumu ile sevinçte ve tasada hep bir arada olma gayreti taşımaktadır. Eşi Arife Hakikat(F.6) ise Alevi yol ve erkânını en az dede kadar iyi bilen bir ana-bacıdır. Her ikisinin de Abdal toplumu üzerinde gözle görülür bir etkisi ve yaptırım gücü bulunmaktadır.

Kendileri ile birçok defa yaptığımız görüşmelerde ve katıldığımız cemlerdeki gözlemlerimize göre bu aile Türkiye'deki Alevi toplumu ile ilgili yapılan çalışmalara bakacak olursak Alevi inancını iyi bilmekte uygulamaya ve önderlik etmeye çalışmaktadırlar.

Şahin Dedenin elbette devletten haklı olduklarını düşündükleri beklentileri var. İhtiyaçlarının karşılanacağı ve kabul gören bir cem evi istiyorlar. Artık Abdal toplumunun kabul edilmesini dışlanmamaları gerektiğini söylüyorlar. Biz kötü insanlar değiliz bizimle ilgili insanlar çok yanlış kanaatlere sahipler bizimde kendimize göre örfümüz âdetimiz gelenek ve göreneklerimiz var insanlar bunu bilmesi gerekir diyorlar. Bu konuda da evvela devletin ve belediyelerin öncülük etmesi gerektiğini düşünüyorlar. Bu dönem büyükşehir belediye başkanlığına aday olan Uğur İbrahim Altay'dan çok umutlular ve kendisinden beklentileri yüksek. Bu günlerde Şahin Dede kendisi ile görüşeceğini onun kendilerine yardımcı olacağını düşünüyorlar.

Şahin Dede ve Eşi toplum içindeki Abdallara ve Alevilere bakış açısından çok rahatsızlar. Özellikle insan onuruna ve genel ahlaka yakışmayacak birtakım bilindik yakıştırmaları hak etmediklerini söylüyorlar. Biz de namus çok önemlidir. Bizim töremizde helali olandan başkasına yan gözle bakan düşkün ilan edilir. Yedi sene, on sene, on iki sene kimse ona selam dahi vermez, konuşmaz, kız almaz kız vermez, alışveriş yapmaz, gelmez gitmez toplumdan soyutlanır. Ta ki affedilene, hatasını anlayana cezasını çekene kadar. Böyle olmasına rağmen biz kötü biliniyoruz horlanıyoruz. Hangi kültürde bu suçlara bizim kadar ağır cezalar veriliyor ki diye soruyorlar.

Şahin Dede “ Biz Aleviyiz bu yoldan dönmeyiz diyor ve ekliyor. Ama biz Müslümanız. Evvela Alla’ı biliriz, sonra onun Peygamberi Hz. Muhammed Mustafa’yı biliriz, sonrada Ali’yi biliriz. Kim ki Ali’yi Muhammed’in önüne koyar kafir olur. Biz bunu bilir bunu söyleriz. Ama bizim hakkımızda bunlar Hz. Ali’yi Peygamber kabul ediyorlar Hz. Muhammed’i tanımıyorlar gibi şeyler söylüyorlar. Bizim için Kur’an-ı tanımıyor diyorlar. Bunların hepsi yalan Kur’an-ı tanımayan kâfir olur. Bu söylenenleri kabul etmiyoruz. Hakaret kabul ediyoruz” diyerek yanlış düşüncelere karşı çıkıyor.(K.3)

2.2.Meram Ali Ulvi Kurucu Mahallesi (Çomaklı-Alakova Civarı)

Ali Ulvi Kurucu Mahallesi Konya Merkeze otuz Km, eski ikamet yerleri yeni mahalleye ise yaklaşık otuz beş km mesafede merkeze yakın ama kırsal diyebileceğimiz yerleşim yeridir. Yaklaşık on üç sene önce mahallede yapılan referandumla Çomaklı Köyünden ayrılıp mahalle hüviyeti kazanmıştır. Konya Karaman yolunun otuzuncu kilometresinden sola dönüldüğü zaman halk arasında parmak sokak olarak bilinen mevkidir.(K.9) Mahallede tarım alanlarında yevmiyecilik, hayvan çiftliklerinde işçilik, çobanlık, işportacılık, inşaat işleri gibi meşguliyet alanları vardır. Ali Ulvi Kurucu Mahallesinin 2200’e yakın nüfusu vardır. Nüfusun yaklaşık olarak yarısı abdal vatandaşlardan oluşmaktadır. (Üç yüz elli hane Abdal olduğunu kaynaklarımız belirtmektedir. K.5)

Tatlıcak Mahallesinde yaşayan dede Şahin Hakikat’ın kardeşi Haydar Hakikat burada yaşayan Abdallara dedelik yapmaktadır. Mahallede birçok kişi ile

görüşmek konuşmak fırsatı bulduk. Ancak önderleri olarak Haydar Dede'den kapsamlı bilgiler edindik. Abdalların kökenlerinin bu günkü İran Horasan'dan gelme Türkmen- Müslüman ve Alevi olduklarını söyledi. Alevi inancına sıkı sıkıya bağlı olduklarını ve inançlarını yaşamaya çalıştıklarını dile getirdi. Biz Müslümanız evvela bu iyi bilinmelidir. Bize zaman zaman Müslüman olmadığımız Haşa! Allah'ı ve Peygamberi Hz. Muhammed'i tanımadığımızı söyleyenler var. Bunları tamamen reddettiklerini söylemektedir.

Mahallede Haydar Dede tarafından yaptırılan bir cem evi bulunmaktadır (F.12-13). Cem düzenli olarak yapılmakta ve On İki Erkân yerine getirilmektedir. Haydar Dede'nin eşi cemde Ana-Bacı olarak hizmet etmektedir. Cem evlerine resmi statü ve ödenek istemektedirler.

Ali Ulvi Kurucu Mahallesi Konya Merkezde bulunan tek müstakil cem evi bulunmaktadır. Burada düzenlenen ceme yüz kişinin üzerinde katılımın olduğunu katıldığımız cemde görmüş olduk. Bu ceme Yenimahalle, Çimenlik, Tatlıcak Mahallelerinden de Abdallar katıldılar. Bu cemi danışman hocamız Doç. Dr. Doğan Kaplan Hocamızla beraber gözlemlene ve bilgi edinme fırsatımız oldu. (F.17)

Haydar Dede Abdalların ikinci sınıf vatandaş olarak görüldüklerini dışlandıklarını konuşmasında sık sık dile getirdi. Kendilerinin ikinci sınıf değil birinci sınıf vatandaşlar olduklarını inançlarının gereğini yapmaya çalıştıklarını dile getirdi.

3.Doğanlar Mahallesi Örneği

Doğanlar mahallesi Konya merkezde şehrin en merkezi yeri diyebileceğimiz mevkidedir. Konya valilik binasına 500-600m yürüme mesafesinde bir mahalledir. Şimdi izi olmayan ama eskiden var olduğu birçok araştırmacı tarafından ortaya konulan Kalenderîlerin dergâhının olduğu söylenen mevkie birkaç yüz metre mesafede bir mahalledir. Mahalle büyük oranda dönüşüme uğramış etrafı çok katlı binalar kaplamıştır. Mahalle demografik olarak kozmopolit bir yapıya sahiptir. Mahalleli köken olarak aynı ögelere sahip değildir. Doğanlar mahallesi Kalenderhâne Mahallesi ile neredeyse iç içedir. Esasında saha araştırması

yapıldığında Kalenderhâne Mahallesi ile Doğanlar Mahallesini ayrı düşünmek doğru olmaz.

Doğanlar Mahallesi Kalenderhâne Mahallesinin yanında Kuzgunkavak, Bulgur İmam ve Akifpaşa Mahallelerine de komşudur. Bu bahsettiğimiz mahalleler Selçuklulardan bu yana en eski yerleşim yerleridir diyebiliriz. Mevlana ve Şems-i Tebrizi türbelerine de yürüme mesafesinde 300-400m kadardır. Civarda Selçuklu Devletinden Kalma Kümbetler görülmektedir.

Doğanlar mahallesinin nüfusu yaklaşık olarak 1500 civarındadır. Doğanlar mahallesi sakinlerinin birçoğu gerek dükkân açarak gerekse işportaya ve pazarlara çıkarak esnaflık yapmaktadırlar. Giyim, ayakkabı, pazarcılık, tekstil, mutfak eşyası, Hurdacılık gibi mesleklerle meşgul olmaktadır(K.18)

Mahalleden ilk görüştüğümüz mahalle sakini Konya'nın tanınmış ve faal derneklerinden bir genç oldu. Zaman içerisinde kendisi ile görüşme yapmak isteğimizi bir türlü olumlu sonuçlandıramadık. Ailesi eski mahalle sakinleri.

Mahalle muhtarı İsmail Nayernazlı ile görüşmemizde kendisine Konya Abdallarının araştırmamızın konusu olduğunu söylediğimizde ilk önce bunun kendinde olumsuz bir çağrışıma neden olduğunu hemen anlayabildik. Zaten bir süre sonra da Abdal kavramından hareketle tepkisini ortaya koydu. Doğanlar Mahallesi sakinlerinin Abdal kelimesinin telaffuzundan bile hoşlanmadıklarını bunu kabul etmediklerini beyan etti. Aynı beyanı muhtarlıkta bulunan tekstil ürünleri alıp satan yeğeni Mehmet' de teyit etti. (K.19)

Konya ilinde Abdallar daha çok çingene ibaresi ile beraber anılmakta ve ahalide olumsuz söylemlere konu edilmektedir. Görüşmelerimizde gördük ki mahalle sakinleri bu şekilde anılmaktan son derece rahatsızlar. Kendilerinin toplumda çok fazla horlandığını ve ötekileştirildiklerini görüşme yaptığımız hemen herkes dile getirmektedir.

Doğanlar Mahallesinin demografik ve kültürel yapısı eskiye nazaran ciddi değişime uğramıştır. Yenimahalle örneğimize nazaran Abdalların yaşadığını

bildiğimiz mahalleden bu konu ile ilgili bilgi almak mümkün olmadı. Başvurduğumuz kaynaklarımız maalesef gerek değişim eğilimlerinden gerekse halkın kendilerine olumsuz bakışı zamanla gidermek düşüncesi ile cevap vermediler. Bu cevap alamayışımızın nedenlerinden birisi de bizden önce mahallede yapılmak istenen ve tamamlanamayan bir araştırmada araştırmacıların özensiz davrandığını ve bu araştırmanın mahallede olumsuz izler bıraktığını öğrendik. Bunun tepkisi de bizi olumsuz etkilemiş oldu.

SONUÇ

Konya il merkezinde bir asırdan fazladır var olan, Konya’da Abdallar olarak bilinen topluluğun Türkmen-Alevi olduğu ve bu yolun ritüellerine bağlı olduklarını tespit etmiş olduk. Kendi imkânları ile cem evi yaptırmışlardır. Muntazaman cem toplanmakta ve on iki erkân yerine getirilmektedir. Cemlerde alınan kararlar Abdal toplumunda bir yaptırım ya da övgü unsuru olarak geçerliliğini korumaktadır. Düşkün olmak, düşkün ilan edilmek Konya Abdalları için bu dünyada hala başa gelebilecek en kötü şeydir.

Konya Merkezde ictimai hayata yansımaları çok az olsa da, Abdal olsun ya da olmasın Alevi olduğunu söyleyen insanlar da mevcuttur. Ancak Konya merkezdeki Alevi toplumun büyük bölümü Abdal Alevilerinden oluşmaktadır. Konya’da Abdallar dışında Alevi varlığı çeşitli nedenlerle yakın zamanda şehre göçmüş, memur ya da öğrenci olarak geçici ikamet eden dağınık halde bulunan nüfustan ibarettir.

Abdallar Mersin, Adana, Antalya, Çorum, Erzincan, Yozgat, Tunceli, Isparta gibi yerlerde göçer olarak yaşarken gelip Konya’ya yerleşmişlerdir. Konya’da ise il merkezinde Mevlana Türbesine birkaç yüz metre mesafede Çimenlik mevki denilen, Yeni Mahalle diye adlandırılan bölgede kolonileşerek yerleşmişlerdir. Son yirmi yılda kentsel dönüşüm olgusu, bir arada yaşayan bu insanları şehrin birçok bölgesine dağılmaya itmiştir. Buna rağmen Abdallar, Tatlıcak Mahallesi, Ali Ulvi Kurucu Mahallesi gibi yerlerde en az üç yüz kadar aile ile belki de kültürlerini daha iyi koruyabilecek alanlarda yeniden bir araya gelmişlerdir. Bahsettiğimiz yeni yerleşim yerleri şehre çok uzak olmamakla beraber şehir hayatından uzak, kırsalda yerleşim alanlarıdır. Her iki yerleşim alanında da Abdallar hem demografik hem de kültürel açıdan çoğunluktadırlar. Bu nedenle kendi kültürlerini herhangi bir baskıya uğramadan, ötekileştirilmeden ve hakir görülmeden yaşama ve gelecek nesillere aktarma fırsatı bulmuşlardır. Bu açıdan diyebiliriz ki Abdallar Konya’da daha sağlıklı, üretken ve kendinden emin bir topluluk olma yolundalar. Kendilerinde oluşan bu özgüvenden dolayı yaşlısı, genci, kadını, erkeği, ihtiyarı çekinmeden biz Aleviyiz diyebilmektedir. Alevi olmalarına ve ritüellerini yerine getirmelerine

rağmen en yakın komşuları ve Konya ahalisince Alevilik yönleri bilinmemekte ve haksız isnatlara maruz kalmakta idiler. Bu konu sosyolojik olarak ilgi duyan araştırmacılar için bakir bir konu olarak araştırılmaya ve ortaya konulmaya muhtaç bir konudur.

Alevi- Bektaşî inanç yapısına sahip, Caferî mezhebînden olan Konya Abdalları, kendilerinin Karayağmurlu Dede ocağına bağlı olduklarını ifade etmektedirler. Bu bağlılık geçmişe dayalı sosyal bir bağlılık olarak değerlendirilmelidir. Karayağmurlu Dede Abdalları Horosandan çıkaran onlar için tarihi bir kahramandır. Daha önce de belirttiğimiz gibi tarikat merkezi olarak bugün bağlı oldukları yer Hacı Bektaş kasabasındaki posttur. Alevilik için “Din bir, sürekin bin bir” diyerek kendilerinin inanç yapılarında diğerk Müslüman topluluklara göre birçok farklılığın olduğunu belirtmektedirler. Müslüman olduklarını ve dinin gereklerini yerine getirmeye çalıştıklarını dile getirmektedirler.

Konya Abdallarına Anadolu’nun birçok yerinde olduğu gibi Konya’da da toplum tarafından gerek inanç yapıları gerekse yaşam biçimleri açısından önyargı ve eksik bilgi ile yaklaşılmaktadır. Bu nedenle, topluluktan inanç yapısı hakkında bilgi alınmak istendiğinde, bunun bir sır olduğu söylenmekte, herkes tarafından bilinmesinin çok da doğru olmadığı ifade edilmektedir.

İnceleme alanımız içerisinde, Abdallara önderlik edecek dedeler bulunmaktadır. Dedeler topluluğun gerek dini işleriyle gerek sosyal düzeniyle ilgilenmektedir. Abdalların inanç yapısıyla ilgili öğretileri tam anlamıyla bilen kişilerin her geçen gün azaldığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni gençlerin çok fazla cemlere ilgi göstermemesi olarak gösterilse de yüzyıllardır sözlü olarak aktarılan bu öğretileri aktarabilecek kişilerinde günümüzde olmamasının da etkisi vardır. Ayrıca, para karşılığı beklemeden yapılan dedelik rehberlik gibi görevlere talip olabilecek kişiler de günümüzde çok bulunmamaktadır.

Saha çalışmamız sırasında, Konya Abdallarının yaşadığı hemen hemen her yerleşim yerinde, Sünnî bir inanç yapısını benimsemiş olan Abdalların da olduğu tespit edilmiştir. Birçok kişi düzenli olarak cuma namazına gitmekte, çocuklarını

İmam Hatip Ortaokullarına yollamakta, ender de olsa bazı erkekler ve kadınlar beş vakit namaz kılabilmektedir. Bunda yaşadıkları çevrede Sünnî inanç yapısına sahip halkın bulunması etkili olmuştur. Çevrenin eleştirilerine maruz kalmamak için bu tür uygulamaları yerine getiriyor olabilirler. Buna karşılık genel olarak bakıldığında bütün inanç yapıları ve törenleri, Konya Abdallarının Alevi- Bektaşî bir topluluk olduğunu göstermektedir.

Konya Merkezde yaşayan Türkmen-Abdal-Alevî şeklinde özetleyeceğimiz incelememizin konusunu oluşturan Konya Abdalları kabul edilmek, saygı duyulmak, hoş görülmek barış ve kardeşlik içerisinde ötekileştirilmeden huzur içerisinde yaşamak istiyorlar.

KAYNAKÇA

YAZILI KAYNAKLAR

- ABDULBÂKÎ**, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemu'l-mufehres lielfâzi'l-Kur'âni'l Kerîm*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1990.
- ANDREWS**, Peter Alford. *Türkiye'de Etnik Gruplar*, çev. Mustafa Küpüşoğlu, İstanbul: Ant Yayınları, 1989.
- ARTUN**, Erman. “Çukurova Halk Kültüründe Yerel Fıkra Tipi: Abdal Fıkraları”, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi, 2006.
- ÂŞIKPAŞAZÂDE**. Derviş Ahmed Âşiki (ö.1484). *Tevârih-i Âl-i Osman'dan Âşıkpaşazâde Tarihi*. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1332.
- AKSÛT**, Ali, *Abdallarla İlgili Notlar*, <http://www.turkmensitesi.com/abdallar.html>
- AYATA**, Saim, “Anadolu Abdalları” *Erciyes Ünivesitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1/14 (2012): 51-62.
- AYATA**, Saim. *Kırşehir Yöresi Abdallarının Dinî İnançları Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2008.
- CAN**, Döndü. *Mersin Abdalları Halkbilim Araştırması*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, 2010.
- COŞAN**, Esad. *Hacı Bektaş-ı Veli ve Bektaşilik*, İstanbul: Server İletişim Yayınları, 2013.
- ÇIBLAK**, Nilgün. *Mersin Tahtacıları Halk Bilimi Araştırmaları*. Ankara: Ürün Yayınları, 2005.
- ERÖZ**, Mehmet, *Türkiye'de Alevilik Bektaşilik*. 3. Baskı. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2014.
- FÎRÛZÂBÂDÎ**, Mecdüddin Muhammed b. Ya'kûb (ö.817/1329). *el-Kâmûsu'l-muhît*. thk. ENES Muhammed eş-Şâmî-Zekeriyya Câhbir Ahmed. Kâhire: Dâru'l-hadîs, 2008.
- FIĞLALI**, Ethem Ruhi. *Türkiye'de Alevilik Bektaşilik*. İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, İzmir, 2006.
- GÖLPINARLI**, Abdülbaki. *Kaygusuz Abdal, Hatayi, Kul Himmet*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2013.

- GÜL** Muammer, *Konyalı Aşık Haydar/Şih Hasan Pekaşık*, Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi, Konya, 2001.
- GÜLÇİÇEK**, Ali Duran. *Alevilik, Bektaşilik ve Onlara Yakın İnançlar*, Ethnographia Anatolika, Köln, 2004.
- HANÇERLİOĞLU**, Orhan. *İslâm İnançları Sözlüğü*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2000.
- HASLUCK**, Firederick. William. *Sultanlar Zamanında Hristiyanlık ve İslam*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2012.
- İBN HALDUN**, *Mukaddime*, Mukaddime, çev. Halil Kendir, İmaj Yayınları, Ankara: 2004.
- İBN MANZUR**, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrerem b. Ali el-Ensâri (ö.711/1311). *Lisânu'l-arab*. Beyrut: Dâru sadr, ty. 1996
- İBN TEYMİYYE**, *Minhâcu's-sunne*, nşr. M. Reşâd Sâlim. Riyad, 1406/1986.
- KAPLAN**, Doğan. “Fuat Köprülü’ye Göre Anadolu Aleviliği”. *Marife Dergisi* 3/2 (Ekim 2003): 143-.163.
- KAPLAN**, Doğan. *Yazılı Kaynaklarına Göre Alevilik*, Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- KAPLAN**, Doğan. “Alevilere Atılan ‘Mum Söndü’ İftirasının Tarihsel Kökenleri Üzerine”. *Hünkâr Alevilik Bektaşilik Akademik Araştırmalar Dergisi*, 1/2 (Aralık 2014):41-53.
- KARAMUSTAFA**, Ahmet T. *Tanrının Kuraltanımaz Kulları / İslam Dünyasında Derviş Toplulukları 1200-1550*, çev. Ruşen Sezer, 8.baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2018.
- KESKİN**, Ahmet. “Geleneksel Abdal Müziğinin Temsili ve Neşet Ertaş”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7/34 (Ekim 2014): 99-112.
- KORKMAZ**, Esad. *Alevilik ve Bektaşilik Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi, 2005.
- KORKMAZ**, Sıddık, *Alevilik Bektaşilik Geleneği ve İslam*, İstanbul: İz Yayıncılık, 2016.
- KONYA** Ansiklopedisi, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya, 2012
- KONYALI**, İbrahim Hakkı, *Konya Tarihi.Konya Büyükşehir Belediyesi*, 2007

- KÖPRÜLÜ**, Fuad. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. 5.Baskı. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1984.
- KÖPRÜLÜ**, Fuad, *Abdal Musa ve Erkânı, Horasan Bülten*, Horasan Yayınları, Yıl:1, Sayı: 2, 2006.
- KÖPRÜLÜ**, Orhan F. “Abdal”, *I. Cilt, DİA*, Ankara: TDV Yayınları, 1988.
- MELİKOFF**, Irene. *Uyur İdik Uyardılar Alevilik - Bektaşilik Araştırmaları*. Terc: Turan Alptekin. 2.Baskı, İstanbul: Demos Yayınları, 2009.
- MELİKOFF**, İrene, *Kırkların Ceminde*, İstanbul: Demos Yayınları, 2009.
- OCAK**, Ahmet Yaşar. *Babaîler İsyanı –Aleviliğin Tarihsel Altyapısı-*. 2. Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları, 1996.
- OCAK**, Ahmet Yaşar. *Alevi ve Bektaşi İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.
- OCAK**, Ahmet Yaşar. *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sufilik: Kalenderîler (14 ve 15. Yüzyıllar)*, Ankara: TTK Basımevi, 1992.
- OKUMUŞ**, Ejder. “Türkiye’de Marjinal Bir Grup Olarak Abdallar”, *Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi*, 3/6 (Eylül 2005):
- PARLAK**, Erol. *Garip Bülbül Neşet Ertaş*. İstanbul: Demos Yayınları, 2013.
- RÂZÎ**, Muhammed b. Ebu Bekir b. Abdulkâdir. (ö.666/1267). *Muhtârü’s-sihâh*. Thk. Mahmûd Hâtır-Hamza Fethullah. Beyrut: Müessesetu’r-risâle, 1994.
- SAYGILI**, Yasemin. *Kırşehir Abdallarında Geçiş Ritüelleri*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, 2015.
- TÜRKÇE** Sözlük, TDK, 1998.
- SUBAŞI**, Necdet. *Alevi Modernleşmesi*. 3. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları, 2010.
- SÜMER**, Faruk. *Oğuzlar (Türkmenler)*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 1999.
- TEHÂNEVÎ**, *Keşşâfu Istılâhâti’l-Funûn ve’l-Ulûm*. Thk.Ali Dehrûc, Mektebetü Lübnan, Beyrutl,1996
- TAŞGIN**, Ahmet, “Dede Garkın Topluluklarının Kaybolması”, *Uluslararası Şanlıurfa Sempozyumu Bildirileri*, 2010.
- TOKEL**, **Bayram Bilge**. Neşet Ertaş Kitabı. Ankara: Akçağ Yayınları, 2000.
- TÜRKDOĞAN**, Orhan. *Alevi Bektaşi Kimliği*. İstanbul: Timaş Yayınları,2004.
- ULUDAĞ**, **Süleyman**. “Abdal”, *DİA*, Ankara: TDV Yayınları, 1988

ÜLKÜTASIR, Mehmet Şakir, “Abdallar”, *Türk Kültürü Dergisi*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1968.

YALMAN, Ali Rıza, *Cenupta Türkmen Oymakları*, Kültür ve turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993.

YAMAN, Ali, *Alevilik - Bektaşilik Bibliyografyası*, Mannheim: Alevi- Bektaşî Kültürü Enstitüsü, 1998.

YÖRÜKAN, Yusuf Ziya, *Anadolu’da Aleviler ve Tahtacılar*. Ankara, Kültür Bakanlığı, 2002.

GÖRSEL KAYNAKLAR

GÖRSELLER. 2018 Yılı İçerisinde Tarafımızdan Çekilmiş Fotoğraflar,Konya,2018

Not: Fotoğrafların tamamı tarafımızdan 2018 yılı içerisinde saha araştırmamız esnasında çekilmiştir. Kişi resimleri, mahremiyeti ihlal etmeme adına bizden ve fotoğraftaki şahıslardan izinsiz kullanılmamalıdır.

SÖZLÜ KAYNAKLAR

1. Hüseyin PEKAŞIK, 1972 doğumlu, okuryazar, ilkokul mezunu, Yenimahalle Sakini(Âşık Haydar'ın oğlu)
2. Gülcan PEKAŞIK 1973 doğumlu okuryazar değil. Yenimahalle Sakini(Hüseyin Pekaşık'ın eşi)
3. Şahin HAKİKAT, 1961 doğumlu, okuryazar, İlkokul mezunu, Tatlıcak Mahallesiinde ikamet ediyor.(Dede)
4. Arife HAKİKAT, 1963, okuma yazma bilmiyor, ev hanımı, Tatlıcak Mahallesiinde ikamet ediyor. (Şahin Dedenin eşi, Ana Bacı)
5. Haydar HAKİKAT,(Dede) 1953, okuma yazma bilmiyor, Ali Ulvi Kurucu Mahalle sakini
6. Badegül HAKİKAT, 1954, okuma yazma biliyor, Ali Ulvi Kurucu Mahalle sakini(Ana-Bacı- Haydar Dedenin eşi)
7. Hasan KEMAL, 1962, Okur yazar değil, Ali Ulvi Kurucu Mahalle sakini
8. Haydar ŞAN, 1977, Okur yazar, Ali Ulvi Kurucu Mahalle sakini,(Cemde Aşçı)
9. İsa SARI, 1969, Okur Yazar, Ali Ulvi Kurucu Mahallesi eski muhtarı
10. Erol GÜL, 1967, Okur yazar, Ali Ulvi Kurucu Mahalle sakini(Cemde Rehber, Zakir)
11. Zülfikar BÜYÜKFİSAL, Okuryazar, Yenimahalle Sakini (Cemde Zakir)
12. Hakan BÜYÜKFİSAL, Okuryazar, Ankara'da ikamet ediyor (Cemde Zakir)
13. Veli ALDIZ, Okuryazar, 1982 doğumlu Yenimahalle Sakini(Cemde Gözcü)

14.Emrah SİNEM, Okuryazar, 1982 doğumlu Tatlıcak Mahallesi (Cemde Gözcü)

15.Muhammed TURP, Okuryazar, 1982 doğumlu Yenimahalle Sakini (Cemde Aşçı)

16. Rıza TARMAN, Okuryazar, 1982 doğumlu Yenimahalle Sakini (Cemde Aşçı)

18. İsmail NAYERNAZLI, 1954 doğumlu, okuryazar, İlkokul mezunu, Mahalle muhtarı, Doğanlar Mahallesi sakini

19.Mehmet NAYERNAZLI, 1981 doğumlu, okuryazar, İlkokul mezunu Doğanlar Mahallesi sakini.

20. Murat TARMAN, 1979 doğumlu, ilkokul mezunu, Yenimahalle Sakini, (Cenaze yıkamalarda Şahin Dede ile görev alıyor)

21. Sait BEY, Şeker Tekke Mahallesinde ikamet etmekte.(Abdal Musa Türbesi ziyaretçisi)

22.Mehmet ACUN, 1974 Doğumlu, ilkokul mezunu, Meram Ali Ulvi Kurucu Mahalle (Alakova) Parmak sokak ikamet etmekte. (Abdal Musa Türbesi ziyaretçisi, Konya'ya 20 yıl önce Adana Merkez Karşıyaka Mahallesinden geldiler)

23. İrfan GÖÇER,1971 doğumlu , ilkokul mezunu, Ali Ulvi Kurucu Mahalle Meram (Alakova)Parmak sokak ikamet etmekte. (Abdal Musa Türbesi ziyaretçisi, Konya'ya 20 yıl önce Adana Merkez Karşıyaka Mahallesinden geldiler)

24. Ali GÖÇER,1972 doğumlu, ilkokul mezunu, Meram Ali Ulvi Kurucu Mahalle (Alakova) Parmak sokak ikamet etmekte. (Abdal Musa Türbesi ziyaretçisi, Konya'ya 20 yıl önce Adana Merkez Karşıyaka Mahallesinden geldiler)

25. Bünyamin PEKAŞIK, 1992, İlkokul, Yenimahalle'de İkamet ediyor

26. Ayhan OKŞİMŞEK, 1979, Okur -yazar, Çimenlik Mahallesi'nde ikamet ediyor. (Cemde rehber)

27. Asum DAYANÇ, 1965, Okur Yazar, Konya'da ikamet ediyor (Konya Alevi-Bektaşî Kültür Derneği Başkanı)

EK I**Örnek Katılımcı Gözlem Soruları**

1. Adınız Soyadınız:
2. Doğum tarihiniz
3. Medeni durumunuz:
4. Eğitim durumunuz:
5. Abdal'ın anlamından biraz bahseder misiniz?
6. Abdal'ın aslı, nesli, soyu ya da size göre kökü nereye bağlıdır?
7. Konya'ya nereden göç ettiniz ve kimlerin önderliğinde buraya yerleştiniz?
8. Topluluğun geleneklerini ya da dini görev ve sorumluluklarından biraz bahseder misiniz?
9. Alevilik nedir? Kendinizi Alevi olarak tanımlıyor musunuz? Cemlere katılıyor musunuz?
10. On İki İmam, Kırklar meclisi, Cem, Erkân, Dede, Mürşid, Niyaz, Gülbang gibi kavramlar hakkında neler düşünüyorsunuz?

EKLER II

Fotoğraflarla Konya Abdalları, Yaşam Alanları ve Ziyaretleri¹⁴⁷

FOTOĞRAF-1 YENİMAHALLE'DE ABDALLARIN YAŞADIĞI MEKANLAR-KENTSEL DÖNÜŞÜM (YOLUN SONU)

¹⁴⁷ Fotoğrafların tamamı tarafımızdan 2018 yılı içerisinde saha araştırmamız esnasında çekilmiştir. Kişi resimleri mahremiyeti ihlal etmeme adına bizden ve fotoğraftaki şahıslardan izinsiz kullanılmamalıdır.

FOTOĞRAF-2 YENİMAHALLE'DE ABDALLARIN YAŞADIĞI MEKANLAR-KENTSEL DÖNÜŞÜM

FOTOĞRAF-3 YENİMAHALLE'DE ABDALLARIN YAŞADIĞI MEKANLAR -KENTSEL DÖNÜŞÜM

FOTOĞRAF-4 YENİMAHALLE'DEN TATLILAK MAHALLESİNE TAŞINAN ABDALLARIN YAŞADIĞI EVLER

FOTOĞRAF-5 YENİMAHALLE'DE YAŞAYAN KAYNAK KİŞİMİZ HÜSEYİN PEKAŞIK, BEN VE TORUNLARI

FOTOĞRAF-6 YENİMAHALLE'DE YAŞAYAN KAYNAK KİŞİMİZ HÜSEYİN PEKAŞIK İLE GÖRÜŞMELERİMİZDEN

FOTOĞRAF-7 TATLICAK MAHALLESİNDE YAŞAYAN KAYNAK KİŞİMİZ(DEDE) ŞAHİN HAKİKAT

FOTOĞRAF-8 TATLILAK MAHALLESİNDE YAŞAYAN KAYNAK KİŞİMİZ(DEDE) ŞAHİN HAKİKAT, BEN,,EŞİ, GELİNİ VE TORUNLARI

FOTOĞRAF-9 KONYA ALEVİ KÜLTÜR DERNEĞİ BAŞKANI ASUM DAYANÇ'LA GÖRÜŞMEMİZDEN

FOTOĞRAF-10 ANTALYA ELMALI TEKKE KÖYÜ ABDAL MUSA ANMA TÖRENLERİNE KATILAN KONYA ABDALLARI

FOTOĞRAF-11 ANTALYA ELMALI TEKKE KÖYÜ ABDAL MUSA ANMA TÖRENLERİNE KATILAN KONYA ABDALLARI

FOTOĞRAF-12 ANTALYA ELMALI TEKKE KÖYÜ ABDAL MUSA TÜRBESİ

FOTOĞRAF-13 ALI ULVİ KURUCU MAHALLESİNDE YAPILAN CEMDE ON İKİ HİZMET SAHİBİ
DEDENİN HUZURUNDA İKEN

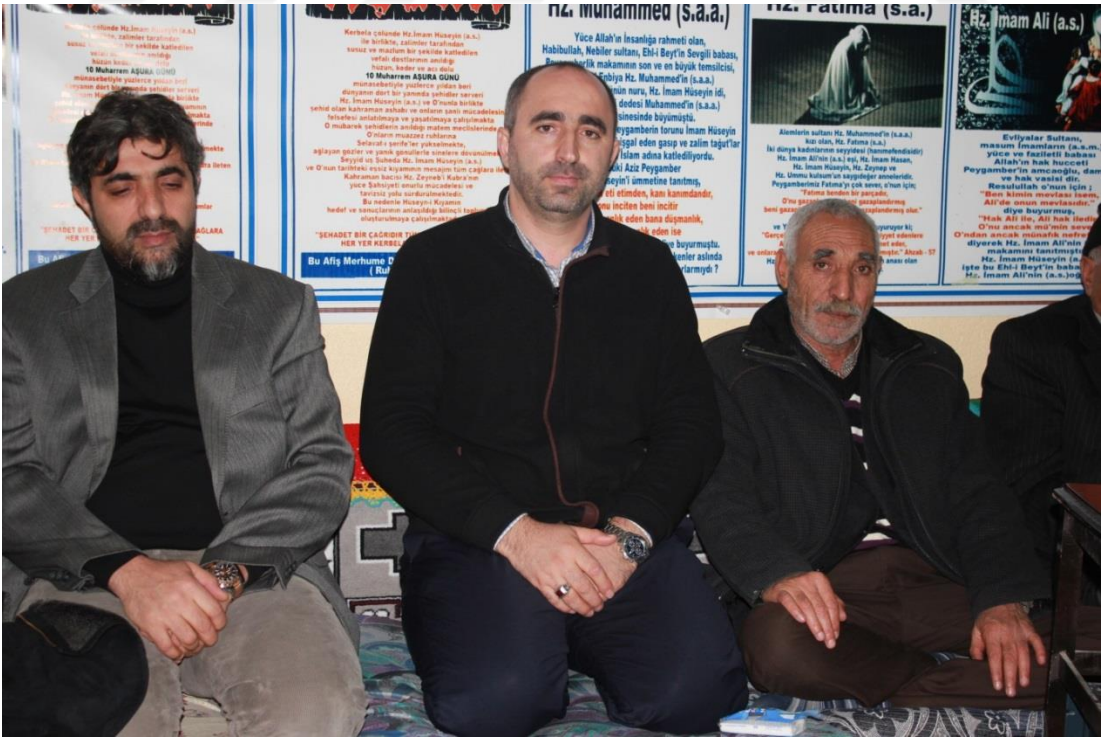
FOTOĞRAF-14 ALİ ULVİ KURUCU MAHALLESİNDE YAPILAN CEMDE ON İKİ HİZMET SAHİBİ DEDENİN HUZURUNA ZAKİR TARAFINDAN DEYİŞLERLE ÇAĞRILIRKEN.

FOTOĞRAF-15 ALİ ULVİ KURUCU MAHALLESİNDE YAPILAN CEMDE DEDE ŞAHİN HAKİKAT ABDALLARA DİNİ NASİHATLAR YAPARKEN

FOTOĞRAF-16 ALİ ULVİ KURUCU MAHALLESİNDE YAPILAN CEMDE ON İKİ HİZMET SAHİPLERİNDEN BİRİSİ DEDENİN HUZURUNDA DAR'DA DURURKEN

FOTOĞRAF-17 ALİ ULVİ KURUCU MAHALLESİNDE YAPILAN CEMDE DEDE ŞAHİN HAKİKAT, BEN VE DANIŞMAN HOCAMIZ DOÇ.DR. DOĞAN KAPLAN

FOTOĞRAF-18 ALİ ULVİ KURUCU MAHALLESİNDE YAPILAN CEMDE ABDAL İHTİYARLARI

FOTOĞRAF-19 ALİ ULVİ KURUCU MAHALLESİNDE YAŞAYAN KAYNAK KİŞİMİZ(DEDE) HAYDAR HAKİKAT VE EŞİ(ANA BACI) BADEGÜL HAKİKAT

FOTOĞRAF-20 ALİ ULVİ KURUCU MAHALLESİNDE BULUNAN CEM EVİ VE CEM SİMGELERİNDEN BİR GÖRÜNTÜ

FOTOĞRAF-21 ALİ ULVİ KURUCU MAHALLESİNDE BULUNAN ABDALLAR VE DEDELERLE GÖRÜŞME

FOTOĞRAF-22 ALİ ULVİ KURUCU MAHALLESİNDE YAŞAYAN ABDALLAR

FOTOĞRAF-23 ALİ ULVİ KURUCU MAHALLESİNDE BULUNAN CEME Vİ DİŞARDAN GÖRÜNÜŞ

FOTOĞRAF 24- KONYA KALENDER BABA (EBU BEKİR NİKSARİ) TÜRBESİ

FOTOĞRAF-25 ANTALYA ELMALI TEKKE KÖYÜ ABDAL MUSA DERGAHI YAKININDAKİ CEMEVİ

FOTOĞRAF-26 TATLILAK 'TA BİR ABDAL ÇOCUĞU BEKTAŞ HAKİKAT

FOTOĞRAF-27 ALİ ULVİ KURUCU MAHALLESİNDE YAPILAN CEMDE ON İKİ HİZMET SAHİPLERİNDEN ZAKİR EROL GÜL(SAZ ELİNDE) VE ZÜLFİKAR BÜYÜKFİSAL

FOTOĞRAF-28 YAPILAN CEMDE DEDENİN ÖNÜNE GELEN CANLAR

FOTOĞRAF-29 YAPILAN CEMDE ON İKİ HİZMET SAHİPLERİNDEN GÖZCÜ

FOTOĞRAF-30 YAPILAN CEMDE ON İKİ ERKÄNDAN

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öz Geçmiş

1979 Artvin Yusufeli doğumlu. İlkokulu Konya Ereğli Mithatpaşa İlkokulu'nda okudu. Konya Ereğli İmam Hatip Ortaokulu ve Lisesi mezunu. 2003 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliğine Şırnak Cizre'de başlayıp Ardından İzmir'e atandı. 2013 yılında Konya Selçuklu Mehmet Akif Ersoy Anadolu Lisesine atandı. Selçuklu Konevi Anadolu Lisesi'ndeki Müdür Yardımcılığı Görevinin ardından Cumhuriyet Mahallesi Ahmet Haşhaş İmam Hatip Ortaokuluna DİKAB öğretmeni olarak tayini çıktı. 2016-2017 eğitim öğretim yılında Selçuklu Fen Lisesi'nde Müdür Yardımcısı olarak çalıştıktan sonra Mehmet Nuri Küçükköylü İmam Hatip Ortaokulu Müdür Yardımcılığı Görevinin ardından 2017-2018 eğitim öğretim yılında şu anda çalıştığı Şükriye Onsun İlkokulu'na Müdür Yardımcısı olarak atanmıştır. Evli ve iki çocuk babası. Çeşitli sivil toplum kuruluşlarında gönüllü vazifeler üstlenmektedir. Satranç Antrenörü ve İzci Lideridir.